ઝુલમ તે અદલુઆ,

ઉરફે

ભરૂચનો ફસાદ.

(એક ભરૂચવાસી મિત્રની મદદથી,)

બનાવનાર,

"મુંહે ચોહા,"

"ફસાદ-ઉલ-કમ-કાંમ,—બેગાગે દાનેશ,—અને બાગીસ્ટ્રી પરંમજુ આશક" કરતા.

સદા સિદ્ધને સાક્ષાતછે,
સચાઈ જેહની સાહાતછે.

મુંબઈ:

યુનિયન પ્રેસમાં છાપ્યોછે.

સને ૧૨૨૭ યઝદેજરદી.—ઓગસ્ટ ૧૮૫૮ ઈસવી.

શેઠ બેહર્મનશાહાજી બેહેરાંમજી વકીલ,

એઓએ પોતાના હંમજાતીઓ ઉપર પડેલા

હાદેસાની વખતે બાહર પડી પોતાનાં ટોલા

તરફ શારી શોચના બતલાવી હતી—

ઈટલા માટે,

એક **હદીઆ** તરીકે

આ

નાહાનો ગરંથ

મોહોટી નમંનતાઇ શાથે હમોએ અરપણ કરેઓછેં

“ બંદે ખોદા, ”

ગરંથ કરતા*

સાંકલીઓ*

—॥ ॥—

શુ ક *

શફે ૧૫૭ તથા ૧૬૩ એ કુવરબાઈને બદલે **માંણે** કબાઈ વાંચવું* માંણેકબાઈ તે શવરગવાશી વાહાડીઆ જી શેઠ જેહાંગીરજી નશરવાંનજીની વીધવા થાઈ*.

શ્રી દાદાર અહોરમજદની મદદ હોજો*

દીબાચો*

ખોદાતાલાની શીફતનો*

દીન ને દુનીઆંનાં મદતગાર—
શુગરછે તાહરા ઓ પરવરદેગાર*
ઓ ખાલેક તું છે શરવ કીરતાર—
દુંનીઆંછે તાહરો ફકત ચીતાર*
તુંજછે કરીંમ, તુંજ કારશાજ—
દાદખાંછે તું: ગરીબ નવાજ*
તુંજછે હંમેશાં તુલીક અમરગ—
પરથવીનો પીતા, કરનાર શવરગ*
તુંજ છે લાઇક, કરવા શીફત,
નાંમ લેતાં, દુર થાઈ વીપત*
રાખનારછે તું નઘેદાશતી,
પશંદછે તુંહને હંમેશ રાશતી*
બેમુલીછે તાહરી બખશેશ ને રેહેમ—
કલાંમ તેં દીધા, ઇઅથા ને અશેમ*
ગોશતીનો કરનાર તું છે કેરદેગાર—
નવાજેશનો તો, તું છેજ શરદાર*

હેવું બરકતી છે તાહારૂં નાંમ,
તોફાંની દરીઆ શાંભલી થાઈ ઠાંમ*
ચાલતો થાઈ, ન હલતો પરબત—
વીખમાંથી ઊતપંનત થાઈ શરબત*
જમીંન ઊપર ચાલી શકે વાંહાંન—
આંખ માંહેથી ઊતપંત થાઈ ખાંન*
તુંજ છે દઈઆલુ, ને મઈઆલુ ગાઈબ—
તુંજ છે દીંન ને દુનીઆંનો શાહેબ*
તુંઈજ, આ જગતને ઘડી,
તુંઈજ જમીંનની બીછાવી દડી*
તુંઈજ તેપર કીધી અવનવી તહરે—
તુંઈજ કરોડો, કીધાં ઈકવરે*
તુંઈજ અધર રાખેઓ આશમાંન—
તુંઈજ શશી ભાંન, કીધા પાશબાંન*
તુંઈજ કીધા ફરેશતાવો નુરી—
તુંથીજ ખાકી ઊજાત, ને હુરી*
તુંઈજ કીધીછે ખુશનુમાં હવા—
તુંઈજ જલ કીધું છે નાદર શવા*
તુંઈજ શીતારાવોને, આપીચે જહુલે—
બાહારે ખુરજોબી તાહરાં બલે*
શરવ ઊતપંતીનો તુંજછે પતી—
પંણ હમો ખાકીઓમાં નથી ગતી:
કે ઊતપંતીને તાહરી કાહડીઈ શોધી—
બેહતર, ચુપકીદીની, ચાદર ઓઢી*
રહીઈ તેહમાંજ શોભાછે,
પંણ નહી, તેહમાંથી તોબાછે—

શીફતનો કંઇથી ગાવી જોઇએ,
પંણ કુટી કીશમતને કાંહાં રોઇએ?
શબબ નથી કંઇ મંનશકતી—
કે કરે તું હંરની ખરી ભંકતી*
ઓ ખાલેક, ખુદરત નથી તાહરી કંમ—
અધર આકાશને નથી આપેંઓ ખંમ*
દીશતી તાહારી ખુદરતની હદ—
અપાર દરીઓ ને પરથવીનું કદ*
કંઇ ઊજાર રાંણ અપાર વનશાપતી—
અશકતછે, અટકલવાને શરશાવતી*
પંણ જો શરવે તું આગલછે જેક તલ—
તો શુ હશે તાહરી ખુદરતમાં બલ?
જે ખુદરતની શેફતનો ન આવે છેરો—
શબબ હજુરછે દુનીઆંપર ઘેરો*
ફરી વલીછે અંધારી ચાદર—
તે તુંજ જેહારે ટાલશે ઓ કાદર!
તેહારે "શીફત કરવી તાહરી દીશશે,
નહીતો જેકથી વરશ † વીગશેં—
પરથવીનો બનાવી કાગજનો તાવ,
શમુદરની શાહીને કરી જમાવ—
બેશે મુનશીઓ લખવા હજાર,
તોપંણ તાહારી ખુદરતની રજાર—
લગાર નહી શકે તેવો વરતી,
પંણ શેવટે, આંખો કરી રરતી—

---

† બેજ હજાર*

ઊઠે થાઈ પરેશાંન હાલ,
કહે કે 'શીકત થાવીછે માહાલ!'
મોહડે ને માથે, અંતે ભરે ખાક,
કરે પોતીકાં વશાતરો ચાક—
ને તોબા કરે હુજડાઈની,
અરજ ગુજારે, ઊજરખાઈની,"
તો હમો ઠાલો શું કરીએ ગરવ—
જેહારે કે થાકા, ફીલશુફો શારવ*
વાશતે બેહતર જોડીને કર—
માંગી લજીએ છે તું પાશે હર:
કે હાલતો હમો! વશીએચ ફનાંમો,
પંણ કેઆંમતે રાખજે, તાહરી પહનાંમો,
આ જેહાંનમાં હોરમત, તાંહાં જીનતની રોજી—
એજ છે આરજું, અને દીલશોજી*

ઊલટી ફીકાકડી*

હ હરદંમ કર, ઓ બંદા શલુક—
શ શરદારી કર, તહને આપીશ મલુક* ક
વ વખત મલેલાનો, ફાઈદો ચાખ—
લ લગાડ ચીત, આંકેબત થાવુંછે ખાખ* ખ
ર રસુજી, તે બાગનાં ફુલને શુંગ—
અ અવશર મલેલાઓ, નો કાહાડ હુંગ* ગ
મ મકરનો માં લગાડ, દાંમાંનને દાઘ—
ભ ભરંમરૂપી બની જા વાંઘ* ઘ
બ બદ વમાશ નથી, હુર રાખ મંન—
ફ ફજલ તાહારે થાફ, ઓ ગુંનીજંન* ઙ
પ પશતાવું ના પડે, દીલમાં રાખ આંચ—
ધ ધર ધીઆંન રેવુંચ, દીવશ હેઆં પાંચ* ચ
દ દમાંમથી નાં કોઈને કર ગુછ—
થ થવુંચ ફનાં, શું મરોડેચ મુછ ? છ
ત તકબીદી અમારતપર, નાં કર નાજ—
ઠ ઠકેલા બાવાનો, તે છે અલાજ* જ
ડ ડખલ નાં કર, કોઈને અપટ—
ઢ ઠગાઈથીબીછે ફીઆર પુરો કપટ* ટ

ઊઠે થાઇ પરેશાંન હાલ,
કહે કે 'શીશ્ત ધાવીછે માહાલ!'
નોહડે ને માથે, અંતે ભરે ખાક,
કરે પોતીકાં વશતરો ચાક—
ને તોબા કરે હુજડાઈની,
અરજ ગુજારે, ઊજરખાઈની,"
તો હમો ઠાલો શું કરીએ ગરવ—
જેહારે કે થાકો, શીલશુઈ શરવ*
વાશતે બેહતર જોડીને કર—
માંગી લઈએછે તું પાશે હર:
કે હાલતો હમો વશીઅચ પનાંમો,
પંણ કેઆંમતે રાખજે, તાહરી પહનાંમો,
આ જેહાંનમાં હોરમત, તાંહાં જીનતની રોજી—
એજ છે આરજું, અને દીલશોજી*

ઊલટી ફિકડી*

હ હરદંમ કર, ઓ બંદા શલુક—
શ શરદારી કર, તહને આપીઊં મલુક* ક
વ વખત મલેલાનો, ફાઇદો ચાખ—
લ લગાડ ચીત, આ કેબત થાવુંછે બાખ* ખ
ર રમુજી, તે બાગનાં ફુલને શુંગ—
અ અવશર મલેલાઓ, નો કાહાડ હુંગ* ગ
મ મકરનો માં લગાડ, દાંમાંનને દાઘ—
ભ ભરંમરૂપી બની જા વાઘ* ઘ
બ બદ વમાશંનથી, દુર રાખ મંન—
ફ ફજલ તાહારે થાઇ, ઓ ગુંનીજંન* ન
પ પશતાવું ન પડે, દીલમાં રાખ આંચ—
ધ ધર ધેઆંન રેવુંચ, દીવશ હેઆં પાંચ* ચ
દ દમાંમથી નાં કોઇને કર પુછ—
થ થવુંચ ફનાં, શું મરોડેચ મુછ ? છ
ત તકબીદી અમારતપર, નાં કર નાજ—
ઠ ઠકેલા ખાવાનો, તે છે અલાજ* જ
ડ ડખલ નાં કર, કોઇને અપટ—
ઠ ઠગાઇથીબીછે ફઆર પુરો કપટ* ટ

પેગંમબરની શીફતમાં*

શુગર ગુજારી તાહરી જનાબમાં—
લખું કંઇ હવે નબીનાં બાબમાં*
જે કે કેહવાઇચ નબીઓનો નબી—
જેંહનેથી ફુલે ફુરવંદીં દબી*
જે હતો રોશંન ફક બાલનો—
હતો જે શદા રોશંન ષાલનો*
જે હતો શેઆંણ શોહબતનો—
નમુંનો તાહારી મોહબ્બતનો*
જે હતો જનેલો ગુંણવંતનો—
મારગ દેખાડેઓ જેણે અંતનો*
જે હતો અજાઇબ હોશાંનનો—
લજવાતો ચેહરો જેથી ચાંનનો*
ફીકો થાતો ચેહેરો તે તારાવોનો—
ને ગંમખાર થાતો શીતારાવોનો*
ગંમગીન થાતો તે ખુરશીદનો—
જોઇને આફ. પીર મુરશીદનો*
હુરીઓપર પરેઓ પરદો લાજનો—
શબબ હતો છાંડિઓ તેપર તાજનો*
બાકીઓતો કંઇ હીશાબમાં નહી--
તે હુરમંદ આગલ બીશાદમાં નહી*
હેવી ખુબ શુરતી, હેવું હતું તેજ—
જે જોડિઆથી હાંશલ થાતીતી પેજ*
હેવી હતી શીકલ ને રોંનક ભારી—
જે જોતાં તે તેપરથી જાતાં બલહારી*

આ હા ! શું તેહના આવીઅવ હતા—
નુરની ખીલીતી મોહપર ઘટા*
શ્રું શ્રુંદર પરકાશીઊંતું તેહનું શારૂપ—
ન થાઈઊં, ન છે, થાશે કોઈનું રૂપ*
ખુબશુરતી મુકી, હવે જોવો તેહના ગુંણ—
તજાવી પાપ, બખશીઊંછે પુંણ*
દોજખ તજાવી બખશીઊંછે બેહશત—
ભુત પલીતીને કીધીચ નેહેચાત*
નરક તજાવી બખશીઊં શવરગ—
કહીઊં કરો પુંણ, રહે નાંમ અમરગ*
તજાવી તેણે કાશતી કાશતી—
તજાવી તેણે દોજખની થાશતી*
વાજબી વીચારી તેણે રાશતી—
ગેર રાશતી જેથી ગેઇ નાહાશતી*
જેથી ટલેઓ જુલંમ ને જાશતી—
દુનીઆંમાં થાઇ જેથી આરાશતી*
ન હતો દુનીઆંમાં દીન ને ધરંમ—
ન હતું શુભ કશુંબી કરંમ*
ન થઈઓતો ખુદરતનો પુરતો ખુલાશો—
અજવાલામાં ચાલતોતો અંધારો પાશો*
તે ઈ નબીઈરે તે નબીઈ—
કીધો જે ન થાતે ઈઆર કબીઈ*
ઈ ખુદરતે ખાવંદના છગરહારે—
કીધો ખુલાશો તે વીગતવારે*
તે કોંણ, તે કોંણ, તેહનું નાંમ શું ?
જગતમાં આવવાનું તેહનું કાંમ શું ?

તેહનું નાંમ, શત જરથોશત જરથોશત—
જે જબાંપર લેતાં, દીલ થાઈ છે ખોશત*
અશપંનતમાંન અજોશેરવાંન ફિલકાબ—
જીનતમાં જેણે કીધોચ ખુશખાબ*
દરૂદ તેહનાં રૂહપર હજારો શદ—
ફનાં થાજો તેંહને ચાહનારા બદ*
અરશ કુરશી શોડે જેંહને વાશોછે—
હજારો ને લખો જેહનાં દાશોછે*
શુગર તે નબી, ગેબીને મલી—
દુંનીઆં દરમેઆંન દીંન લાઈઓ ભલી*
ખુદરતથી જેહારે લેઈ ઊતરેઓ વહી—
શું તારીફ કહીઈ, ન જાતી કહી*
જંમરૂદી તખતપર થાઈ શવાર—
અકાશથી આઈઓ ગુશતાશપને દવાર*
જે તખતની રોંનક અને દમાંમ—
જોવા મલી તાંહાં આલંમ તમાંમ*
શું જોઈ ? ખુરશીદ ગોઈઆ ઊતરેછે—
કોઈ કહે ઊતરેચ તે હુતરેછે*
કોઈ કહે કે ખુદરતે ખાલેકછે—
કોઈ કહે દીંન દુંનીઆંનો માલેકછે*
કોઈ કહે ફરેશતાનો ચલકાટછે—
કોઈ કહે હીરા માંણેકનો જહલકાટછે*
કોઈ વીચારે શાહપર ગજબછે—
કોઈ કહે ઊતરેચ ઈતો મહજબ્બછે*
કોઈ કહે કે મોજેજો નબીનોછે—
જહલકાટ તે તેહની શબીનોછે*

વાત થતાં, તખત આઇઊં મેહલપર—
વીચારો આફ્રીઆ શાહનાં દેલપર*
કહીઊં, એ ખાંન થાઇ શું તકશીર ?
નથી કીધી હું કે તો કશી અકશીર*
ઇમ કેહતાં, તો છાતી તરકી—
ખલકત ખોદાની બધી ભરકી*
તે ફાટો મેહલ ને મારગ આપેઓ—
દેવાલ અંદરથી રશતો કાપેઓ*
શું જોવું પડે ખુદરતી ખેલમાં,
જેહવું થાઇઊં તખત દાખલ મેહલમાં—
કે થાઇ દેવાલ જેહવી હતી અશલ,
શું પરખાઇ, ન ભાગાની રહી નશલ!
મીશાલે અશલની આબેહુબ—
જોઇ થાઇ શારી ખલકત તાજુબ*
હવે કોંણછે હેવો અજમતકારી—
કોંણછે બીજો હેવો ચમતકારી*
કોંણે હેના મોજેજ કીધેલાછે—
શાચપરનાં દાખલા કોંણે દીધેલાછે?
કોંણ આવેલું દરધાથી હકનીછે—
જેહવી વાત આ વગર શકનીછે*
કોંણ અજમતી તખતપર બીરાજીઊંછે—
કહો કોંણને તખત તે છાજીઊંછે?
નહી નહી, વગર તે કોઇ નહી—
વગર તેહના, અજમત જોઇ નહી*
શું છે કોઇ હેવો અંખીઆ ને નખી?
ન માંને, ન માંને, ન અકલ કખી*

નથી હેતો આંખીઆ, નથી મુરશલ—
કંઈ નાંમનાં કેહવાઈચ, તે છે ફુરખલ*
બેશક ફુરખલછે, બેશક ફુરખલ—
શીશ્ત થાઈચ તેંમની, તે છે કલકલ*
તે જેવો ન થઈઆ, ન થશે, ન છે—
ન હાલમાં ને નહી હવે પછે*
ન આ શદી, ને ન આ કાળમાં—
ન હવે પછેનાં કોઈ શાલમાં*
ન ઈળગ ને ના કલઈળગમાં—
ન થાશે, ન થાશે કોઈ જુગમાં*
હેવા તે નબીપર કુરબાંનછે—
આ તંન મંન ને જીવજાંનછે*
હેવા નબીપરે જીવ શદકેછે—
શદકે થાવા માંટે ભરકેછે*
હેવા તે નબીનો માનતા ઈક—
બતલાવેઓ બાકીનોછે અનેક*
પંણ તે આ અધુરાં મશતકમાં—
તે શાથે ગુજરાતી દશતકેમાં*†
વલી તે આ નાધવી કીતાબમાં—
અવધરછે જનાવવા શીતાબમાં*
તેથી નમી નમી, માંફ માંગીછે—
તેજ નધેબાંન હમારો બાંગીછે*
કીઆંમતે તે હમોને તારનારછે—
શમુંદર નોશાંની પાર પારનારછે*

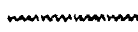
† દશતક—આઈ જગોઈ જુબાંનની
મતલબછે*

સુફીઈચ, સુફીઈશ, ન ઈખલાને હમને—
જેવાનેછ હેતા મહજબશે શહને*
તે શરવેને તે બચાવનારછે—
મુલ મહજબને ઈ મચાવનારછે*
તેહનાં રહપર દરૂદ, દરૂદ ને શલાંમ—
પહરો ભાઈઓ તેહનાં લાવેલા કલાંમ*
બંદેખોદાની તું શોડે અરજછે—
કહેઆ બેઈ બોલ, વધુ ફરજછે*
ઓ નબી, તાહરો બાબ કરતાં શંપુરણ—
ચાહીઈચ ઊંનેદ થાશે તુંથી પુંરણ*

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
ફુક નાંમ શાહેબ, પાખ નાં મ જ ર તો શ*

૧ હઈડાંમાં ઈઆદ કર, જરાતુશ નાંમ—
૨ કબુલ કર તેહનાં પવીતર કલાંમ* ૧૧
૩ નાં ભુલ, શેતાઈથ કર હર રોજ—
૪ મગર ચાહતો હોઈ, જંનતની મોજ! ૧૨
૫ શાહુચેત રેહે, ધીઆંન કરતાપર ધર—
૬ હેકમતે ઈલાહીની, મુનાંજાત કર* ૧૩
૭ બખશેશનો દરવાજો તુંપર થાઈ ખુલતો,
૮ પાકીજગીને અગર ન હોઈ ભુલતો* ૧૪
૯ કલાંમે ઈલાહીપર, જો રહે બાહોશ—
૧૦ નાંમદારી આકબત મેલવે તું દેશ* ૧૫

નથી હેરો અંબીઆ, નથી મુરસલ—
કંઈ નાંમનાં કેહવાઈચ, તે છે દુરબલ*
બેશક દુરબલછે, બેશક દુરબલ—
શીફત થાઈચ તેંમની, તે છે કલકલ*
તે જેવો ન થઈઓ, ન થશે, ન છે—
ન હાલમાં ને નહી હવે પછે*
ન આ શદી, ને ન આ કાલમાં—
ન હવે પછેનાં કોઈ શાલમાં*
ન ઈઊગ ને ના કલઈઊગમાં—
ન થાશે, ન થાશે કોઈ જુગમાં*
હેવા તે નબીપર કુરબાંનછે—
આ તંન મંન ને જીવજાંનછે*
હેવા નબીપરે જીવ શદકેછે—
શદકે થાવા માંટે ભટકેછે*
હેવા તે નબીનો મોજેજા ઈક—
બતલાવેઓ બાકીનો છે અનેક*
પંણ તે આ અધુરાં મશતકમાં—
તે શાથે ગુજરાતી દશતકેમાં*†
વલી તે આ નાધણી કીતાબમાં—
અવધરછે જનાવવા શીતાબમાં*
તેથી નમી નમી, માંફ માંગીછે—
તેજ નધેબાંન હમારો બાંગીછે*
કેઆંમતે તે હનોને તારનારછે—
શમુંદર તોફાંની પાર પારનારછે*

---

† દશતક—આઈ જગોઈ જીબાંનની
મતલબછે*

સુકીઈચ, સુકીઈચ, ન ઈખલાને હમને—
જેવોનેછ હેતા મહજબશે શહને*
તે શરવેને તે બચાવનારછે—
સુલ મહજબને ઈ મચાવનારછે*
તેહનાં રૂહપર દરૂદ, દરૂદ ને શલાંમ—
પહરો ભાઈઓ તેહનાં લાવેલા કલાંમ*
બંદેખોદાની તું શોડે અરજછે—
કહેઆ એઈ ખોલ, વધુ ફરજછે*
ઓ નબી, તાહરો બાબ કરતાં શંપુરણ—
ચાહીઈચ ઊંમેદ થાશે તુંથી પુંરણ*

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
હક નાંમ શાહેબ, પાખ નાં મ જ ર તો શ*

૧ હઈડાંમાં ઈઆદ કર, જરાતુશ નાંમ—
૨ કબુલ કર તેહનાં પવીતર કલાંમ* ૧૧
૩ નાં ભુલ, શેતાઈથે કર હર રોજ—
૪ મગર ચાહતો હોઈ, જંનતની મોજ! ૧૨
૫ શાહુચેત રેહે, ધેઆંન કરતાપર ધર—
૬ હેકમતે ઈલાહીની, મુનાંજાત કર* ૧૩
૭ બખશેશનો દરવાજો તુંપર થાઈ ખુલતો,
૮ પાકીજગીને અગર ન હોઈ ભુલતો* ૧૪
૯ કલાંમે ઈલાહીપર, જો રહે બાહોશ—
૧૦ નાંમદારી આકેબત મેલવે તું દેશ* ૧૫

આફીશાનુ કારણ*

વાજ્યાંને બોલવું હમારે શતીઅછે—
કીશશો કરવાની આ અગતીઅછે:
શુરતની પડોશમાં એક શેહેરછે—
નાંમે ભરૂચ, જીહાં નદીની લેહેરછે*
તાંહાં વશતી ઘણી મુશલમાંનોનીછે—
લુંટારા કંઈ મશતાંનોનીછે*
અંન પાંણીનાં જાંહાં મોહતાજછે—
લુંટ ફુંટ શદાની જોતાજછે*
દંગાં મચાતી તેંમનો પેશોછે—
જાંનીતાં તેથી શાઊ દેશોછે*
તેવોએ. લુંટવાનો કીધો કશદ—
પારશીઓ શાથે રાખી હશદ*
પંણ તે માહે હતી બાંહાંનાંની જરૂર—
તેઓ શોધી કાહડી થાએ આ ગરૂર*.
લાએઆ વાત હેવી અનેઆગારી—
કે કીધી મશીદ અંદર જનાકારી*
એજંન નાંમનાં પારશીએ, ભાગવી એ મોજ—
નાહીને બગારી પવીતર હોજ*
એ બાંહાંનાંનો તેવોએ લઈ ફાએદો—
પુરો પાર્યો મુકરર વાએદો*
† ૧૮૫૭ માં એ મચાવેઓ જંગ—
શાંમેલ હતાં જેહમાં શરકારી નંગ*

---

† ૧૮૫૭ ઇશવી, તારીખ ૧૫ મી મેએ
ને શુકરવારે શાહપારનાં કલાક શાતે*

તે, અને તે વખતનાં અમલદારો—
જેહારે પડેઓતો આ વમલમારો*
તેવોની બાહદુરી ને મરદાંનગી—
જાહેર ને તેવોની ચાલ ખાંનગી*
ઈનશાફ અને ચલાવેલી ચાલ—
તરકટ ને તોંહમત ગોઠવવાની તાલ*
તે શારવેનો હેનીમાંહે શારછે—
ટુક ટુક પંણ તફશીલવારછે*
તે શારવેનો હેનીમાં ઊતારેઓછે નખથ—
ન મરૂવત, કે નથી ખેંચી પખથ*
વલી આંફબી બોલવું કારંણનું છે—
ફ જાહેર કરવું ઊદારંનનું છે*
પંણ તેંમજ દલગીરી ભરેલું છે—
કે પારશીઓાફ કાંમ કંઈ કરેલું છે*
કોઈ બેફ કુંદે નાંતરશોછે—
કરતુક તેવોનાં બહુ નરશોછે*
તેવોને હતું બેંજ નશે વેર—
તે વેર લેવાની કીધીતી પેર*
તેવોફ ગુલબાંન આ ઊઠાવેલું છે—
દીશલાંમી ટોલાંને રૂકાવેલું છે*
શંમજાવી તેવોફ ઊલટ પુલટ—
દીશલાંમી લોકોને આપેઓ ઊલટ*
તેહનાં ફલ તેવોફ છ ચાખેઆં—
પોતાનાં નાંમ જાંખમાં નાંખેઆં*
પારશી કરી તેમને કેહવા નહી—
પારશીઓ કોઈ હોફ હેવા નહી*

તેવોને માંથે ફરવંદી હતી—
તેહને તેવોડ ન મુકી જતી*
ન મુકી તેવોડ પોતીકી અથર—
મુબી કરવામાં નાં રાખી કશર*
લેઆંનત, લેઆંનત, તેવોપર લેઆંનત—
બલી તેવોની નીશશા ને દેઆંનત*
ડકનું નાંમ મનવાનો ફેરબાદ—
પેશતન કમાલમાં બીજાની ઓલાદ*
ડ બંધે શેતાંનની મુરતીઓડ—
બીહાંમની શીકલનાં બદ શ્રરતીઓડ*
હુણ ઈશલાંમોને હુલકાવેઆછ—
ગરદેશીમાં હવે પોતે આવેઆછ*
પગે ને હાથે જંજીર તોકછ—
ઝુલી વંચે તેમની ડોકછ*
ખુદરતથી તેવોપર ડ) ગજબછ—
કીશશો ડવોનો બહુ અજબછ*
દીનેશમંદોડ કરવો તે વાંચીને ગાર,
નહી રકી શખે બાલમી ને દોર*
અરે ! રે ! ડક અશો દશાનુર—
જેહનાં ગોહડાંપર ડજદી નુર*
તે પહરેજગારને કીધો બેજાંન—
થાઇ જેથીં કાંમ આખી હેરાંન*
બીજો બેજંન જેવો જવાં મરદ—
થાડઓ તેબી ખુન અંદર ગરદ*
તે શરવેનો બોજોછ ડઓને શર—
પછ ખરું ખોટું જાંનનારાછ હર*

~~~~~~~~~~~~~~
~~~~~~~~~~~~~~

આ દુનીઆંમાં ફેકરનો ફેરોછે—
ને શારવેપર ગોહોતનો ઘેરોછે*
કોઈ બચીઊં નથી, ને બચશે નહી—
માંનવી, પશુ, પંખી ને મહી*
ખુબ સુરતા, શોવાંમનાં ને ચેહરે નમુન—
પરી ચેહરેનાંવોનાં, થાઈઆંછે ખુંન*
જે વીશે શારવે કવીઓનો કવી—
ફીલમે ખાં અને તેજે રવી*
શેખ શાહદી આ લખેચ વચંન,
અશલ સુધાં . તે કવીની રચન—
જેપર હમારોબી મેહલછે,
પંણ જેહારે તે કવીની પેહેલછે—
તો બાઈકછે તેહને હમો ટાંકીઈ,
હમારાં બોલવાને અતરે ટાંકીઈ,
લખીઈ તેહના વચન નવેશર,
જુવો શું કહેચ, તે ખરો કવેશર:—
"બશા પાદશાને શુલતાં નેશા—
બથા પેહેલવાંનને કશવર શેતાં*"
‡ ઘણાં પાદશાઓ દીશતા દાદગર,
પાદશાહી નીશાંન ને ગુરીબશલતનાં નર,
ઘણાં વેલાઈતનાં ચાલાક (પેહેલવાંન,
મુલકના લેનારાને દીશતા જવાંન—

---

‡ ગુજરાતી અરથ કવીતાના મેહેલ પર માંણ કરવા પડેઆથી અશલ અરથમાં બગાર ફેરફાર દીશશે*

તેવોને માંથે ફરવંદી હતી—
તેહને તેવોડ ન મુકી જતી*
ન મુકી તેવોડ પોતીકી અથર—
ખુબી કરવામાં નાં રાખી કશર*
લેઆંનત, લેઆંનત, તેવોપર લેઆંનત—
બલી તેવોની નીશટા ને દેઆંનત*
ડકનું નાંમ મનવાનો કેરબાદ—
પેચતન કમાલમાં બીજાની ઓલાદ*
ડ બંધે શેતાંનની મુરતીઓડ—
બીહાંમની શીકલનાં બદ શ્રરતીઓડ*
કુલ ઈચલાંગોને હુલકાવેઆછે—
ગરદેશીમાં હવે પોતે આવેઆછે*
પગે ને હાથે જંજીર તોકછે—
શુલી વંચે તેમની ડોકછે*
ખુદરતથી તેવોપર ડ) ગજબછે—
કીશશો ડવોનો બહુ અજબછે*
કાંનેચમંદેડ કરવો તે વાંચીને ગોર,
નહી ટકી શખે જાલમી ને દોર*
અરે ! રે ! ડક અશો દશુર—
જેહનાં મોહડાંપર ડજદી નુર*
તે પહરેજગારને કીધો બેજાંન—
થાઇ જેથી; કાંમ આખી હેરાંન*
બીજો બેજંન જેવો જવાં મરદ—
થાડઓ તેથી ખુન અંદર ગરદ*
તે શરવેનો બોજોછે ડઓને શર—
પછે ખરૂં ખોટું જાંનનારાછે હર*

~~~~~~~~~~~
~~~~~~~~~~~

આ દુનીઆંમાં ફેરફારનો ફેરો છે—
ને શરવેપર મોહોતનો ઘેરો છે॰
કોઈ બચીઉં નથી, ને બચશે નહી—
માંનવી, પશુ, પંખી ને મહી॰
ખુબ શુરતા, શોવાંમનાં ને ચેહરે નમુન—
પરી ચેહરેનાંવોનાં, થાઈઆંછે ખુંન॰
જે વીશે શરવે કવીઓનો કવી—
ફીલમે ખાં અને તેજે રવી॰
શેખ શાહદી આ લખેચ વચંન,
અશલ શુધાં. તે કવીની રચન—
જેપર હમારો બોમેહલછે,
પંણ જેહારે તે કવીની પેહેલછે—
તો બાઈકછે તેહને હમો ઠાંકીઈ,
હમારાં બોલવાને અતરે ઠાંકીઈ,
લખીઈ તેહના વચન નવેશર,
જુવો શું કહેચ, તે ખરો કવેશર:—
"બશા પાહદશાને શુલતાં નેશા—
બશા પેહેલવાંનને કેશવર શેતાં॰"
‡ ઘણાં પાહદશાઓ દીશતા દાદગર,
પાહદશાહી નીશાંન ને નુરીખશલતનાં નર,
ઘણાં વેલાઈતનાં ચાલાક (પેહેલવાંન,
મુલકના લેનારાને દીશતા જવાંન—

---

‡ ગુજરાતી અરથ કવીતાના મેહેલ પર માંડુ કરવા પડેઆથી અશલ અરથમાં બગાર ફેરફાર દીશશે॰

"બથા તોનદ ગોરદાંને લશકર શેકંન,
બથા શીરમરદાંને શગશીરજંન*"
લશકરને તોડનાર, તુનંદ ધનાડિક,)
કેહવા પેહલવાંનો કાંમનાં લડાડિક,
જેઓની તલવારનો હેવો તો અવાજ,
હવાપરબી બીહતાં કંઈ પખશીને બાજ*
"બથા માહ રૂઈઆંને શંમશાદ કદ,
બથા નાજનીનાંને ખોરશીદ ખદ*"
ઘણાક રોશની ભરેઆ, ચંદર જેવા શોવામનાં,
શરવેથી શરશ તે નકશ ઊતારવાને કાંમનાં;
શરવ કદ, શુરજનાં અજવાલાં જેહેવા—
ઓ ફિલાકી! નખરાંબાજ માશુકો તેહવા*
"બથા નાંમદારો બથા કાંમગર,
બથા શરવકદો, બશા ગોલ ઓજાર*"
ઘણા નોરાદે પુર, કેહવા નાંમદાર થાફિલા,
ગુલાબી રૂખશારા, ને તમાંમે વખનાફિલા;
ખોહોલું જોઈફિ છે જેવું શરવનું બહાર,
તેહવાં કદનાં, ને જગતપતી દાતાર—
"બથા ખુબ રૂઈઆંને નોખાશતેહ,
બથા મોં ઓરૂઆંને આરાશતેહ*"
ઘણી માશુકા કેહેવી, નુરે નોજવાંન,
ઘણીફિકનાં ફિકમેકથી આલા હોશાંન;
શંનગારભરી ધની કુંમારી નારો,
જેનીઓનાં જોબંનનો હતો ચડતો પાહરો*
"કે કરદંદ પીરાહને ઓમર ચાક,
કશીદંદ શરદર ગરીબાંને ખાક*"

હોઓઈ ઊંમરનું પેહરંન કીધું ચાક,
ને આકેબત મોહોડે માંથે ભરી ખાક—
આઈનદે શરવે ગઈઆ મરી,
જેવોની શીકલ, ન દીઠી ફરી*
કવીતા આ કવીઈ વાજબી કરીછે—
ને મીશલ આપેલી ખરેખરીછે*
આઈઊં તે માતરે જવાનુંછે·—
તો કારંણ શું અતરે આવવાનુંછે ?
આઈઆતો કરવી કંઇ નાંમવરી,
ને હમો પોતેતો છઇઈ કાંમગરી*
નાંમ મુકી જવાની તો છે અગત—
પણ નથી હમો' પાશે કશું નગત*
કે ખોદાવીઈ તલાવ ને બંધાવીઈ પુલ—
પણ કંઈજ ન કરીઈ તો, જીવવાપર ધુલ,
તેથી આઈ અને બીજી કંઈ હેરી—
જેહવી હમોથી બની શખી તેહવી*
અગ્રુધ કેતાઓને હશતીમાં—
લાવેઆચ આ મુંમબઈનીવશતીમાં*
કે તેથી નાંમ હમારૂં મરે નહી—
ફપર કરતા જાહજી શહરે નહી*
પણ હમો મરવા પછી નાંમને ખાતર,
વીનંનતી તમોને હવેછે માતરઃ
કે હોઈ હેમાં કંઇ ચુક ને ભુલ,
તો ઓ વાંચનારી આલંમ કુલ—
શુધારવી તહમે તેહને દાનાંઈથી,
વીનંનતી કરીઈછે તવાંનાઇથી*
આલંમને લાવે, ફટલોજ લાભછે—
કમાઊ ધમાઊં, ફતો દીશતો ખાબછે!
વાંચનારને ભાવે, ફજછે મકશુદ—
ફટલું બોલી હાલ લીજીઈચ રખશુદ*

[૫]

* રાંણીનાં રાજની ઈંતેજારી*
= શર જંમશેદજીની શખાવત*
o અંગરેજના રાજની ખુબી*
* = કાંહાંછે તે માઝુક માહારી,
* o જેહેનોછે અદલ ઈંનશાફ ભારી,
* = શખાવત જે રાખેચ જારી,
* o શુખીછે જેહેની પરજા શારી,
* = તેહેમાં શું નર કે નારી,
* o દુખો જેણે નાંખેઆંછે બારી,
* = કલેજે ઘાવ લાગેલા કારી,
* o આવીછે ચુખ જોવાની વારી,
* = ચાહેછે તેઓ હરદંમ દેઆરી,
* o માંગેછે હકો ખુંમ પારી,
* = બખશેશછે તેહની અજબ નેહારી,
* o હેવીછે તે માઝુક પેઆરી,
* = દુખીઓની તેણે દુખો ઠારી,
* o મણુશ ઊપરની આફત ટારી,
* = અગણાંન તેણે ઘોરમાં ગારી,
* o ડાટી જે મુરઆઈ આવતી આરી,
* = ખીલવી તેણે વાંદેઆની વારી,
* o પકડી તેણે તલવાર બેધારી,
* = કંગાલીઅત તેણે થરમાંથી કાહારી,
* o નાપાક જુલમી ફોજો મારી,
* = ઊદેઓગ ભેગો કરેઓ વેહારી,
* o નાંખેઆંછે દેવાનાં કલેજાં ફારી,
* = પર ઊપકાર, નહી લાહેરી,
* o નથી તે જાલમથી હારી,
* = માહાલછે તેહની કરવી શાહેરી,
* o ફતેમંદીની લેઇ વરોચ લારી*

☞ અગરજો તરણ જુદી જુદી રીતે આ કવીતા વાંચેઆમાં આવશે તો ત્રણ બાબદઓથી તરણ જુદી જુદી મતલબો નીકલશે* જેમકે, પેહેલે થીતે છેલે સુધી શરાશર વાંચેઆથી "રાંણીનાં રાજની ઈંતેજારી" જોવામાં આવશે; પેહેલી લીટી અને તરીજી લીટી, એ પરમાંણે આંતરે આંતરેની લીટીઓ વાંચેઆથી "શર જમશેદજીની શખાવત" વાંચવામાં આવશે—અને બીજી લીટીથી વરી ફરીથી એકેક લીટીને આંતરે વાંચેઆમાં આવશે તો હાલનાં "અંગરેજ શરકારનાં રાજની ખુબી" નું બેઆંન માલંમ પડશે*

મુશલમાનોએ બેજંન ગાંડા ઊપર મશીદ અંદર જનાકારી કરવાનું મુકેલું તોહમત—જીવરાજ કમાલખાં તથા પેથી મંનવાની એવાશેની ઊશકેરણી અને મોલવીની બદ દેઆનતી*

પારશી બેજનજી શેરીઆરજી ઊરફે ગાંડો—
એશાથે તરંણ પારશીઓને ચાલતો તો વાંધો*
જીવરાજ કમાલખાં ને કેરબાદજી પોપટી—
બરજોર પેશી મંનવોબી એવોનો શોબતી*
એક દેલીથી ચાલનાર એ પારશી તરણ—
બેજંનને કરવા ચાહતાથા શરંણ*
એક બીજાનો, જાંન લેવાને, ઢુંડતા વગ—
ઊપલા પારશીઓને મલી આવી આ તક*
બેજન ગાંડો હતો જવાંમરદીમો ચહરતો—
જોર ઊપર મગરૂર, ન કોઈથી ડરતો*
એવો કરતા એક બીજા પર ચહડાઈ—
ફરીને લેઈ જાતા શરકારમો લડાઈ*
શરકાર દરબારમોબી બેજંન ફાવે—
તેહના જેવી ફુરતાજ, એવો કોહાંથી લાવે*
નાચારીનો, આખેરે રહેઆ દંમ ભરી—
પણ બેજનને મારવાની કોશેશ કરી*

બેજંન હતો ઘણો બલવાંન—
કુશતીનો ખાશો લડાઈક પેહેલવાંન*
લેણ દેણની રાખતો ઇટલાંનોનો ચાલ—
કોઈ જુગારી, નાંમે મહમદ લાલ*
તેહને, બેજંને રકંમ આપી ખરી—
ને મુદત શર પાછી ઊઘરાંણી કરી*
તે જુગારીઈ દીધી તન પાંચ—
જેથી લાવવા ધારી બેજંને ટાંચ*
ફરીઆદ બેજનની વાજબી નીકરી—
શરકારે કરી આપી, શીતાબ ડીકરી*
ડીકરીની ખુબીથી જપતી લેઈ ગઈઓ—
મહમદ લાલનો માલ જપત થઈઓ*
મહમદ પહનાં થાઈ, મહમદ લાલનો શાહરૂ—
તેથી રાખેઊં તેંણ બીબા બારૂં*
હવે ન ટલે, હોંનારત અને લખત—
મશીદમાંથી—નીકરેઓ અંધારી વખત*
મહમદ પહના ઈબાદત ગાહથી—
ને જોઈઓ પોતાનાં દીલનો શાથી!
બેજંન ગાંડાંને જોઈઓ બહાડે ફરતો—
પાશે આવી ઊભો, ગાલ ગલોચ કરતો*
તેથી બેજંને લાત મુક્કી મારી—
તે નાપેકારે મોહોટેથી બુમ પારી*
શબબ થઈઆ મુશલમાંનો જમાવ—
હેવું જોઇને બેજંન ગઈઓ તપાશી દાવ*
મહમદ પહના જુઠી ફરીઆદ થઈઓ—
મશીદની હોજમાં, ગાંડો મુતરી ગઈઓ*

એ અફવા જેહારે ફેલાઈ બાહાર—
તે દાહરે બેજંનના પારશી 'દોશતદાર'*
જેવો બેજંન શાથે, રાખતા ઘણું વેર—
તેવો ગએઆ મહમદ પહનાને ઘેર*
જઈને તેંહને જુઠું શીખવી આએઆ—
હોજનું તોહોમત મુકી, જનાનું લાએઆ*
કે મશીદ અંદર કીધું બેજંને કરમ—
તેથી બીગરેઓ, હમો લોકનો ધરંમ*
તહમો કહોકે મશીદ બીગડી હમારી—
એ અપરાધની શજા થશે તેંહને ભારી*
એજ ફરીઆદ માંમલતદારં પાશે ગઈ—
છોડી દીધો દંડનાં પંદર રૂપીઆ લઈ*
બેજંનને મામલતદારે આ રીતે કહેઊ—
“જનાનું તોહોમત તું પર ન શાબેત થએઊ,
પંણ હર વખતે તાહારો થાએચ દેખાવ—
માંટે તું રૂપીઆ પંદર દંડ લાવ*”
દંડ આપીને બેજંન છુટી ગએઓ—
કમાલખાં પાછો નીશફલ થએઓ*
નીશફલ થાએઆ તરણે કંમબખત—
કાંમે લગારેઓ તેથી ઉપાએ શખત*
ગએઆ તેઓ અબદુલ રશુલને ઘેર—
કે કંઈ તહરેથી ગાંડાપર પડે કેહેર*
તે મુજીને કંઈએક રૂશવત આપી—
તેથી લલચાઈ, ગએઓ તે પાપી*
શીફારશ કીધી મહમદ પહનાનેબી ઘેર—
તેથી તે બંધે જણે આએ કાહરી પેર*

કે મોલવી † આવે આપણી શાહતમો—
તો મુશલમાંનો રેહે આપણાં હાતમો*
એમ વીચારી પેલા પારશીઓનેબી લઈ—
મોલવીને શહમજાવી આવેઆ ઘેર જઈ*
કહેચકે મોલવીને રૂપીઆ આપેઆ શો—
ભરૂશો. આપેઓ તેંહને, નો રાખો બો*
દેબાશો. દઈ મોલવીએ કહેલ ઘણું—
હઈનાં મુશલમાંનોમોછે, હીચકારાપણું*
હું બીજાં ગાંમોમાં હાલ ફરવા જાંઊચ—
તાંહાંથી જંગલીઓને, એકઠા કરી લાંઊચ*
શેહેરનાં બાંડીઆવોને કીધાચ બાહેર—
ગાંમરાંવોમો ફરીને કરવુંચ જાહેર*

મોલવી નશુરૂદ્દીંન હુશેંનુદ્દીન તથા જંગલીશાહ શુલતાંનખાંની મનુબર ગાંમના હોરા તથા બીજા મોમીનોને કરેલી ઊશકેરણી*

મોલવી ને જંગલીશા ગએઆ મનુબર—
દંગો કીધો તેહેની અગાઊ દીવશ પંદર*
બેહુ જઈ ઊભા મનુબરની મશીદમાં—
મુકરદમ, ઊધરાતદારને બોલાવેઆ તાંહાં*
તેઓ શાથે એવોએ કીધો વીચાર—
ભરૂચમાં પારશીઓને મારવોછે માર*

---

† મોલવી નુશરૂલલા*

હોરાઓએ ઈ વાત કબુલ નહી કીધી—
મોલવી, ને જંગલીશાને ધીરજ ન દીધી*
કહીઊં કે, કેંમ કરી હમો થાંભેલ થાઈએ—
અંગરેજનુ રાજછે તે મારેઆ જાઈએ*
મોલવી ઈ કહેઊકે, નાં બીહો તહમો—
તહમારે માથે કેહેના છઈએ હમો*
અંગરેજ લોકો કાએદાથી નહીજ ફરે—
શરકાર કંઈ રઈએતની, વચે નહીજ પરે*
શરકાર નહી ઊંચકે રઈએત પર હાત—
ઈ શાચી કરી, માંનજો બધી વાત*
વલી પોલીશબીછે આપણાં હાથમો—
ફોજદારને શોબેદારછે આપણી શાહતમો*
તમો કંઈજ નો રાખો ઈ વાતનો ડર—
ચાલો તહમો ભરૂચ, આવો હમારે ઘર*
પારશીઓને મારશોતો કેહેવાશો ગાજી—
નાં બીવી જોઈએ હંમનાંની બાજી*
મશીદ બવાવ કીધી ઈ વાતછે તાજી—
કરો કાંમ હેવું કે કેહવાએ વાહવાજી*
તહમારા મનમો નો લાવો અધીર—
ફતેમંદી બખશશે તહમોને પીર*
દીનનાં મામલામો જે કોઇ મરશે—
ખોદાની હજુરમો ફરેશતો થઇ ફરશે*
જંગલીઓને શહમજાવેઊ આડું તીડું—
તે હબશીઓએ ઝહરપી લીધું બીડું*
શોલવી થએઆ ઈ વાતથી મધંન—
જંગલી શાહાને ઘેર ગોએઆ શેહાદી લગંણ*

મુકરર કીધા, પછે જુમાંનો શુકરવાર †—
ક દીવશે દંગાનો કીધો વીચાર*
મનુબરથી મોલવી આડેઓ પાછો ફરી—
પારશીઓનાં ખરાખાની તદબીર કરી*

મુશલમાંનોનું બાબા રેહાંનની મશીદ આગલ જમાવ થાવું—અને મોલવીકે તેઓને તથા કલેકટર ડેવીશને આપેલો ફરેબ*

ચઊદમીની ‡ રાતનાં શઘલા ફકટા થઈ—
ઊભા પીંડારાઓ બાબા રેહાંન જઈ*
બોલાવેઓ મોલવીને પોતાની પાશે—
મોલવીજીતો અખારા કરીને નાહાશે*
મોલવીને ઘેર આવી કંઈ કેહેવા લાગા—
હમોને બોલાવી, કેમ ખીશી ગીઆ હાગા ?
પણ મોલવીજી જણાંનખાંનાંમો છુપાઈ—
કેહવાવીઊં કે ઘરમાં નથી રે બાઈ*
મોલવીતો ગઈઆછે પાછલી રાતમો—
આવતા હશે, મલશે તમોને વાટમો*
હેવો ફરેબ દેઇને તેઓને કાહારેઆ—
પોતે લાગલા ડેવીશ પાંશે શીધારેઆ*
જઈને કીધું મકરબાજીનું કાંમ—
શાહેબ, મુશલમાંનોછે ઘણાં કમ ફાંમ*

---

† તારીખ ૧૫ મી મેઈ ૧૮૫૭*

‡ તારીખ ૧૪ મી મેઈની પાછલી રાતનાં*

તેવો પારશીવારમો દંગો કરવા જાઈચ—
હું નાં કહુંચ તેથી મહને મારવાને ચાહેચ*
ઈમ મકર કરી, બે લીધા શીપાહી—
કહેઊં કે માહારૂ ઘેર તપાશજો ભાઈ!
શીપાઈ બેશારીને પાછા છુપાઈ ગઈઆ—
જહાને જનાનખાંનાંમો ભરાઈ રહેઆ*
ફરીથી પાછા આવેઆ કંઈક મુશલમાંન—
ચલોની મોલવી, શાહેબ મેહેરબાંન*
મોલવીઈ કહેઊ હુંતો નાચાર થઈઓચ—
માહારે બારણે તો પેહેરો રહેઓચ*
વાશતે, માહારેથી નહી આવાતુ તાંહીં—
હું બેશીને દોઆ કરૂછું હેઆં*
મહને હતો મોહટો ઈ વાતનો હરશ—
પણ લાચાર, બંનતીતો મદત કરશ*
હેવું શાંભલી નાપેકારો નીરાશ થઈઆ—
મોલવીને ઘેરથી પાછાં ગઈઆ*

—

માજીશતરેટ ડેવીશ તથા કપતાંન બેલની મુરબાઈ—અને નાતવાં બાંડીઆવોઈ પકડેલું કઊઅત*

ઈ દંગા વીશેની થઈ, પારશીઓને જાન—
આવતી કાલે થવાનુંછે ભારે તોફાંન*
જંમશેદજી દશતુરછે પોલીશનાં કારકુન—
ઈવોઈતો કીધોતો ઘણોજ. શારો ગુન*
ઈવોને થાઈ, શ્રુરીઅ ગોરબ વખત જાંન—
ઘેર આઈઆ તારે અંધી રેહાંન*

તોહઉબીતો તુરત બેલને ચીઠી લખી—
લખી શાબેતી જેટલી બની શખી*
તેજ વખત બેલે કીધી ખાલી ધુમધાંમ—
ફકટા કીધા પોલીશનાં શીપાહીઓ † તમાંમ*
ડેપીશ ને બેલ, બેહું ઇઅરોપીઆંન—
બાંમદાદમાં જઈ ઊભા, બાબા રેહાંન*
જાફશું કે હજારો ફકટા થાફછે—
પંણ ફેવોને જોઇને શરદ થાફછે*
તદબીર તાંહાં નાહઠવાની થાફછે—
અરે! તેટલાં શું ગફલતી ખાફછે!
બેહું અમલદારોફ ટોપી ઊતારી દીધી—
આજેજીથી તેવો આગલ, વીનંતી કીધી*
ટોપી ઊતારી કરવા લાગા શોહોર—
'બાબા દંમ પકરો દેંફગા તુંમારા ચોર,*'
હેશું જોઇને બદકારો થાફઆ ખુશી—
હલવે હલવે મુકવા લાગા હુંશી*
કરવા લાગા તે, ચીથરીઆવો જોર—
કોહાં હફ, પકરો અબબી હમારા ચોર*
ધુમધાંમ કરતા આવી ઊભા પાશે—
અમલદારો ઘભરાઇ ગીઆ, હવે શું થાશે!
તેઓફ નરમી જોઇને, બેંચી બાંધી કંમર—
અમથતી કુરતાજી, કરવા લાગા ડંમર*
અમલદારો ઘભરાઇ કરવા લાગા મીનત—
પાછા જાઓ હેવી ઘણી કીધી વીનત*

---

† શીપાઇઓ, મુશલમાંનો વતરોગે કોઇજ નહી*

લરમી જોઈ, લુછછાઓ થાડિઆ ગરંમ—
કાહાડી નાંખી આંખમાંહેથી શરંમ*
પંણ અફશોશ ન કીધા ફિવાડિ હોકમ—
પકરો, બાંધો, અથવા મારો બેદંમ*
હેવું કરતેતો, થાતે તેઓ ફનાં—
બોલવું હતું કાંમ, ન જોઈતીતી પઉનાં*
અફશોશ! તમારા હાથનો રાજ—
ને માંશ માંગતાં, કેંમ ન આવી લાજ*
અફશોશ! હેવા શું તહમો નાંતવા—
ન ઘટે અમીરી, જાવ ચરકો કાંતવા*
તરોઝર કાહાડીને પેહરો ઘાગરા—
વજારો તાલી ને કાહાડો રાગરા*
નાંમરદા તહમે, કબી ગાજે નહી—
અમીરી તમોને છાજે નહી*
તહમો રંનશ્નર થાઈ, નાતવાંવોથી બીધા—
હીચકારાં પણાંનાં દાખલાવો દીધા*
તેથી થાઈ ખરાબી, ખરાબી ખરાબી—
શાંધે નહી જરાબી, જરાબી, જરાબી*

પારશીવારઓ લુટારાવોનું પેશવું—રૂશ તંમજી બીશકીટ વાલાપર ગુજરેલી જા શતી, અને ફોજદારે ચલાવેલી નાલાકિ ચાલ*

નરમીથી નગે કોઈ કાંકનાં—
જગે ફરજંદો હોડિ રાંકનાં*

બદ જાતો ચાડ ઊલટા શરજોર—
મીશલ તે, ઇશલાંમો આડ ઠંમજોર*
ધશારાથી આડીઆ નાંગોરીવારને ઝાંપે—
કંમબખતો પારશી વારનો, જવાને તાંપે*
નાગોરીવાર થઇ, ધરેઓ પારથી વાર—
ગાંમમાં આવી જાંને ગરાશીઆની ધાર*
જુલમ ગુજારેઓ, પારશીઓપર ભારે—
કોઇને હથીઆર, કોઇને લાકડાંઓથી મારે*
બોલ દીન, બોલ દીન, હેવો કરે શોહોર—
જરતોશતીઓપર ભારે કીધો જોર*
શેહેરનાં મુશલમાંનો ને ગાંમનાં હોરા—
મુફલેશ, કંગાલ પણ કોંમના તોરા*
શીહા ને શુંની શાતે હતા ભેલ—
નહી રહેઓ જાંહાં 'ચાર ડીઆર' નો મેલ*
ઇશલાંમો માતર નીકલેઆ બાહાર—
† રૂશતમજીને ઘેરનાં બાજેઆં દવાર*
ગડીઓ રૂશતંમજી માર ઊપર નાહાશી—
હતો શાથે મોબેદ ડીક બારકોટનો વાશી*
માલીઆ ઊપર ચડી દાદરબારી ઠાંકી—
બારીડ આવી પોકારે, મુકો એંમને હાંકી*
આવી પોંહોચી તાંહાં ફોજદારની શવારી—
રૂશતંમજીડ ફરીઆદ કરી બુંમ પારી*
કહીઊં, માહારૂ ઘર લુટેચ તે પકરો તહમો—
ગાલ દેઇને કહેઊકે શું કરીડ હમો*

---

† રૂશતંમજી બીશકીટ વાલા*

"જેઈશા કીઆ હઈ અઈશા અબ પાવ—
ખબરદાર, તું મારા મોહો મત બતાવ*"
ઈમ કહી, જાઈ ઊભો અગીઆરી આગલ—
તાંહાં ભાંજતાતા ૬૦ મંન્રચેરજીની બાગલ*
શેજદારે અગીઆરીની દેખાડી શાંન—
ને કહેકે, બેજનનું બી ઈજછે રેહેઠાંન*

બલવાખોરોથી નીપજેલું દશતુર અરદેશર જી જંમશેદજીનું ખુણ*

અફશોશ! ઇશારો થાતાંને વાર—
બાંજી નાંખેઆં અગીઆરીનાં બાર*
તે મધે દાખલ થાઈ બાંડીઆવોની ધાર—
શ્રૂં ગંનતી કરૂં? જાંહાં ન લાગે પાર*
તરંણ બારણાં બાંજી કીધા કકડે કકડા—
ઈક પથરની લાદી, બાંજી મનમો અકડા*
દશતુરજીને જખેમ કરી નાંખેઆ મારી—
પછે બેજંનની ખબર લેવા ધારી*
હોનાંરત જે હોઈ તે નાં ટલે કદી—
ઈકબાલમાં હોઈ જે નેકી ઈઆ બદી*
જુવો દશતુર અશો, હતો બંદગીમાં—
ખલલ થાઈ અરે! તેહની જંદગીમાં*
ખોદાની શેફ્ત હતી, તેહનાં મુખમાં—
ઊમર ——ની—પણ હતા શુખમાં*
પણ આવી લાગીતી તેઓની અજલ—
દુર દહરાજથી કાપીને મજલ*

તે બાંહાંનુ બદકારોને આપી ગઇ—
બટો દઇ, રશતો કાપી ગઇ*
પણ શુગર કરો ફરી, હોંનારત હશે—
શું વહગંન કદાચ ટલીઊં હશે*
ફતો હજુ તે કરતાની મેહેર—
બાકી શું કમી હતી, પરવામો કેહેર*
બેજંનનાં ઘેરમો ધુરી હવે ધાર—
રૂપીઆ લુટેઆ હજાર ને દીધો આજાર*
લુટેઓ શાર શાંમણ, તેહનો બે શુમાર—
બેજન કેરાંવાલાને કીધો ઓવાર*
બેજનજીનો છાકરો નાંમે નોશેરવાંન—
તેહનેબી લાગાછે, ઘણાં કારી બાંન*
માંથાંમોથી તેહનાં ચાલવા લાગું લોહી—
અચરતી ઊપજે તેહનાં જખમો જોઇ*
તેહવાંમાં કુદી પરેઓ જમીન પર—
નાહાશી ગઓ પરોશીનાં ઘર અંદર*
આશા નહી હતી કે બંચશે તેહનો જાંન—
પણ મદદગાર થઓ, પાક ઇઅજદાંન*

બેજન ગાંડાપર થાએલો જુલમાંત—બધ સુવેલાને શદંનતર મારવાની ફોજદારની ભલાંમણ—હુંની લાશને બેપરદે કરવી—શીવીલ હાશપીટાલમાં હુની તથા દશતુરની લાશને લેઈ જવી—બાર જખમીઓનું તાંહાં આવવું—અને તે શીવાએ પરચુટંણ

બાબદો*

જેવોનાં દુખ શુખમાંછે, તમારો હીશશો—
શાંભલો તેઓનો આ દુખ દાએક કીશશો*
હમજાતીઓ ઉપર થાએલી ખુવારી—
ફાવેલા દાંડગાવો અને જુવારી*
હવે બેજન ગાંડો હતો અગીઆરી અંદર—
તે પાશે જવાંન, પારશી ગએઆ પંદર*
"કહીઉં રાખશે કેઆંનીઓની, કરતા ભજ—
પંણ ઓ બેજંન, હોએ જો તાહારી રજ*
ઉરાડીએ આપણે ગાવીઆંની ધજ—
ઇશલાંમોને પોંહોંચે કરતુકની શજ*"
તે વખત બેજને, શરકારનો દીધો ડર—
"હું નથી એ પર રાજી, જાઓ તમારે ઘર*"
હેવું બોલવું શાંભલી, તેઓ નીરાશ થએઆ—
અગીઆરીમાંથી નીકરી ને ઘર ગએઆ*
ફેરાંવાલાના ઘરમાં ગાંડો ગએઓ—
થોરા વારમાં ભારે તાંહાં હોમલો થએઓ*
બારણાં ભાંજતાં ને ઘણીજ કરતા મશતી—
ન તાંહાં હાકમ કે હાકમની ધશતી*

મારો, ઘુટો; હેવો ધણીક કરે પોકાર—
એંજંનને નાંમનો, પડી રહેઓ હોકાર*
શીતાબીથી કુદેઓ બારીથી બાહાર—
ઊતપન થાએઓ જાંને જમીનપર પાહાર*
હેને કુદવાનું કંઈ કારણ ન હતું—
પણ ભાઈ મોહોતે કોણને મુકીઊંચ જતું?
કે તે ફ. ગાંડાને છોરીને જાએ—
નહી બાઈ હેવું કબી ન થાએ*
હવે બેજન હતો શુરો પેહેલવાંન—
મારીને કાહાડેઓ કંઈ એકનો ધાંન*
પકરીને ધણીંએકોને નાંખેઆ ઊરાડી—
નાશતો ભાગતો આવી લાગો હેઠાંનાંની ખાડી*
બેજનનાં મનમાં કેથો હેવો વીચાર—
જો કોટપર ચહડું તો થાઈ જાવું પાર*
ફરતાંમાં તો આએઆ હજારો હજાર—
બદકારોનું ગોએઆ તે હતું બજાર*
તાંહાં આવી લાગો, જીરાજ કમાલખાં—
કેહેવા લાગો ગાંડાને, હવે જાએચ કાંહાં?
કીધી ગાંડાએ મીનત તેહની તેહાર—
જુંડો ભલો, પણ પારથી છું એઆર*
પણ કરૂરને કાંહાંથી આવે દએઆ—
ને કશાઈઓ કોંણપર કરેચ મએઆ?
ધણાઓએ મલી જમીન દોશ કીધો—
કોઈ ખુરા બાંડીઆએ કોહાડો જરી દીધો*
થાએઓ બેજંન તેહારે બે કેલાપ—
કોઈ કરૂરે તેટલાં તલવાર મારી શાપ*

તે તલવારનો ઘાઉ પેઠો ઘણો ફીક ઊંડડો—
એ હોશ બેજન, જમીનપર પરેઓ ઊંધો*
ફ ફુંદે નાતરશોને ઓલખેછે જગ—
કોઈ કરૂરે બાજી નાંખેઆ તેહનાં પગ*
તે પેહલવાંનનાં બાંજેઆ થાંધે થાંધા—
લાઈલાજ, ચાલવાનાં પડેઆ વાંધા*
અફશોશ ! જાંને મુંબું પડીઊં હોફ થગ—
તેંમ લાત ખાતો પરેઓ હેઠાંનાંની વગ*
ખુનીઓ થઉમજેઆ ફ ગીઓ મરી—
બદમાશીઓફ તાંહાંથી, બીજી રાહ ધરી*
નીકલી ગઈ તાંહાંથી બાંકુશોની ગરદ—
પરેઓતો બેજંન ગોફઆ મુવેલો હરઘ*
અફશોશ આ ફરતાં ચકર પર—
નાં જુલનું, તેહનાં મકર પર*
બદ બખતી તે ઊપર હજુ લાવેછે—
નાં કદરાં આશમાંણને શું બાવેછે*
બેજંનપર હજુ તે કપાછે—
ફકબાલમાં ફઆર તેહનાં જપાજછે*
તે બનેઆ વગર કેમ મીટશે—
કીશમતની કાંહાંણી તે કેમ ફીટશે?
કીશગતમાં જેહનાં બટો આપવોછે—
જે કંમતાલેનાંને, શંનતાપવોછે*
તે બટાથી દુર કાંહાં રેહેવાનોછે—
મુશીબત આકેબત શેહવાનોછે*
હવે બેજંન ગાંડો જાંહાં પરેલોછે—
જીવતો નહી, ગોફઆ મરેલોછે*

તે જગે ફોજદાર આવી ઊભો રહેઓ—
જોઈને તેણે બેજંન હૈઆં ભરી ગઈઓ*
બેજંને જોઈને આ આઈઓચ મારો દોશ—
પણ જીવવાની ઊમેદ અરે અફશોશ!
તેથી તેણે ધીમેથી મરદી ફોર—
અને કરવા લાગો ધીરજથી શોર*
કહીઊં ઓ મેહેરબાંન, માહારા ફોજદાર—
દીશલાંમોમો છેવો તમો બોજદાર*
માહારી હાલત પર કરો રેહમ—
તકશીર પડી હોઈ તે કરો બેંમ*
ને તમો શાથે કીધાંચ, કંઈ નેકીનાં કાંમ—
રાખો તે ઊપર તહમો કાંઈ ફાંમ*
બખશેશ કરો માહારા આઈ હાલ પર—
નજર કરો માહરી આગલી ચાલ પર*
હેવી રીતે ઘણાંઈક શખુન કહેઆ—
નફટે ન પકરી જરાબી હઈઆ*
ઘોડો પટાવતો તાંહાંથી નીકલી ગંઈઓ—
બદકારોની આગલ જઈ ઊભો રહેઓ*
કહીઊં જાવો બેજંનને નાંખો રાંહાંશી—
હજુર તે જીવેછે, ચહરાવશે ફાંશી*
શાંભલતાંને વાર ધાર તાંહાંથી ડોરી—
અજલની દોરીને નાંખી જઈને તોરી*
આ હા ! જીવથી મારી દોરદું પગમાં ઘાલી—
બજાર તરફ લેઇ ગીઆ ઘશડતા ચાલી*
હેની લાશ ઊપર કીધો બહુ જુલમાત—
બોલાશાથી લખતાં ઊઠેચ કંમકમાત*

ફ્રંમજાત મુશલમાંનો આશરે દશ પંદર—
લેઈ ગીઆ લાશને † ગલીની અંદર*
કે જગેથી પુરો ફોજદાર આવી લાગો—
તેંણે કહેઊં કરો કે પેર્જંનને નાગો*
તાંહાં શું પુછવું, જાંહાં મચીઊંતું રંણ—
ખુલ્લી કીધી લાશ, નાગું થાઇઊં તંન*
તેહની લાશને ઘશડતા લેઈ ગઈઆ—
વેજલપોરને મોરગે જઇ ઊભા રહેઆ*
આવી પોંહોચી તાંહાં ગેઆરીશંનની પાટી—
લાશને મુકી પરતી, નાહાશવા લાગા ડાટી*
ભંગીઆની ગાડી, ફોજદારે મંગાવી પાશ—
કે નાંખે ગાડીમો, પેર્જંન ગાંડાની લાશ*
તે વખત ઈક પારશી તાંહાં ઊભોતો જઈ—
તેણે કહેઊં નો જુલંમ કરો ઓ ભાઇ*
કે મરનારની લાશને આપો હમુને—
જુલંમ કીધાથી શું ફાઈદો તમુને?
તે પારશી ઊપર ભારે ધુરકી કીધી—
મારવાની તેહને ભારે ધંમકી દીધી*
નાચાર થાઇ પારશી તાંથી જતો રહેઓ—
ઈક પોલીશનો શીપાહી ઘણો શતો થઈઓ*
પેર્જંનની લાશને ઊંચકી લીધી—
ઊંચકીને ગાડાંમો તુરત મુકી દીધી*
તાંથી લેઈ ગઈઆ શીવીલ આશપીતાલ—
જુલંમ જોઇ ઊભા થાઈઆ બાલેબાલ*

---

† દારૂવારાની ગલીમાં*

તે જગે ઘણાંક ફકડા થઈઆ લોક—
હેનાં બચારાં માબાપ, રડે શેક શેક*

ડાકટરે તપાશીઆ બધા જખંમ—
અફશોશ કીધો કે આ શું શતંમ!

ફલામાં આવી દશતુરજીની લાશ—
જખમી રહેલું તંન, જીવ ગએલો કઈલાશ*

વલી આવી પોંહોંચીઆ જખમી જણ બાર—
જોઇને અંગરેજોને, ભારે ચહડેઓ કાર*

જખમીઓને પુછેઊં, કોંણે કીધા ઘાવ—
મારા કીશને, નાંમ ઊશકા બતાવ*

બતાવેઆ તેવોને પકડી લીધા—
તતકાલ જેલમો મોકલી દીધા*

આવી પોંહોચી તેટલાં + ડેપીઊટીની ગારી—
તે ઊપરથી ઘણીક ઈંટો મારી*

હેને જોઈ ચહડેઓ તેવોને કેહર—
એલે કહેઊં, શીતાબ તહમો શીધારો ઘેર*

તુરત નવરોજજીએ, બગી જોરમાં હાંકી—
ઈટોનાં મારનારની બચતી ગઈઓ શાંકી*

હવે પેશી લોથોને ઘેર આવેઆ લઈ—
પવીતર કીધી તેંહને નીરંગી દઈ*

પોંહોચાડી લોથોને મંજલ અવલ—
ગએઆતા પાદશે, તે કોઇજ જવલ*

બાબત આ લખતાં આંજું નવ ધાર—
નેનોમોથી ચાલી લોહીંની કટાર*

+ શેઠ નવરોજજી પેહેરાંમજી—ફેવો દંગા વ ખત ભરૂચનાં ડેપીઊટી મેજેશતરેટ હતા, અ ને ફેવોની ગારી વેજલપોરથી આવતી હતી*

દીલમાં દરદ, ને હૈડાંમાં ગંમ—
શું આ મુશતાકી થઇછે કંમ ?
શરે બજાર, ને ધોરે દીશે—
રાહામારૂવો આવીને ગરચી પીશે*
ટોલે ટોલાં થાઇ, હજારો હજાર—
લુંટે ભરેલાં બજારોનાં બજાર*
અંમલદારોને કંઈ હોદેદારો—
કંઈ પેઆદા ને કંઈ શવારો*
બને તવોની આગલ આંખની—
શું એ વાત નથી ઝાંખની ?
અરે રે ! અંગરેજ અંમલમાં—
આપણે પડેઆ છઈએ વંમલમાં*
ખેડ ગુજરેઆ, શખત હોંમલા—
ફાવી ગએઆ, નાતવાં ચોંમલા*
બીરાદરો, આપણે કાએદાથી ડરી—
જીવ જાણે શરકારને ખુરબાંન કરી*
બેઠા છઈએ, તેંહની કદર ખરી—
શરકારતો બુજેછે હાવી વરી*
તોપણ શુગર, શુગર, શુગરછે—
બીજાં કરતાં ભલું, એ ઝુકરછે*
પંણ આપણું, બાતેનમાં ઊકલેચ લોહી—
તે શવાએ નથી, પોશત પહનાં કોઇ*
નથી રાજ પારનો આપણો માંમલો—
દોશતો ને બીરાદરો આ શાંભલો*
પડેઆ છેવો તહમો પરઅખતેઆર—
વાશતે કરો શબર અખતેઆર*

ઈંમજાનોફ બાહારકોટ ખાતે કીધેલી લુંટ*

દીન જગાવી કહેવી કીધી ગમત—
ફક કલાકમો લુંટ ફુંટની રમત*

શંખીઆની ફવોનો, ન આવતો શુમાર—
શઘલા મલી હોશે, આશરે બાર હજાર*

ધુંનેગારોફ, બહુ કીધી મશતી—
બાહેર કોટમાં ટુંક પારશીઓની વશતી*

ટુક પણ બહશો ને દશ ઘર ખરાં—
કોઈ બચરવાલ ને કોઈ હોફ છરાં*

મરદમાંનો શઘલા મલી ચાહારશો ખરા—
ને ફવોતો અગણીત નવમાં ઘરા*

ફ રાહજણોની શંખ્યા મોહોટી થાઈ—
તેથી રહેઆ પારશીઓ ઘરમાં શંતાઈ*

હેવું નબલું પાશું જોઈ, વારેણ ધમશાંન—
† ઓગણીશ ઘરો લુંટીને કીધાં શંમશાંન*

---

† ઓગણીશ પારશીઓનાં ઘરો લુટેઆં તેઓનાં નાંમોની ટીપ*

ફરદુનજી પેરાંમજી બાઈજી*—દોરાબજી શોરાબજી રીંગણ*—ફદલજી જંમશેદજી ભગત*—રૂશતંમજી પેશતનજી શુરતી, પદરખાંનાંવારા*—શેઠ રૂશતંમજી શોરાબજી દલાલ (જેવોનુ ઘર હંમેશ બંધ પડેલું રેહેચ તે)*—ધનાંબાઈ મપારાની—દોરાબજી દાદાલંગરા*—શોરાબજી દાદા લંગરા*—એજંનજી માંકાજી કેરાંવાલા, (ગાંડાનો શશરો થાફ)*—હાંડીઆની હીરાંબાઈ*—ટેમુલજી ફરદુનજી બાશા*—હોરમજજી બનાજી*—દોરાબ

તેવોનાં નાંમ તહમો નોટમાં વાંચશો—
ફકક ઘેરે લુંટારા ધાડિઆ પાંચશો*
જુલંમ કરી તેઓએ, ઘણી કીધી લુંટ—
નાચાર રંડાપીઓ કરે કુંટા કુંટ*
‡ રૂશતંમજીનુ ઘર હાથી બારમાં—
તેહને લુંટી બીધું પલવારમાં*
લુંટટા લુંટટા ગઈઆ, માપર ચહરી—
ધનાંબાઈનાં ઘેરની રાહ તાંહાંથી જરી*
જોઇઊં તેણી બાશું ભરેલું ઘેર—
તેહમાં ઘુંશી જઈ, બારે કીધો કેહર*
રોકડ જરીઆંન શરવે, લુંટી જાઈ—
હાંડીઆની હીરાંબાઈને તાંહાં, નાંખી ધાઇ*
હેવું કીધું તે ઘર શરાઈદાર વરી—
નહીજ રાખી દાંત કોતરવાની શરી*
ધનાંબાઈ ને હીરાંબાઈ રાંડી નાચાર—
ફણીઓ પાશ નહી રહેઓ, મોહતનો આધાર*
કીધો જુલંમ ફણીઓપર, ભુંડાવોએ ભારી—
ન રાખી ઘેરમો ફક પેહેરવાની શારી*

---

* નવરોજજી ગાંધી*—માંણેકજી નશરવાંનજી*
મેહેરવાંનજી જાંમાશજી*—હોરમજજી દોરાબજી
નાથા*—જીવાજી મનાંજી તારોવારા (ગાંડાનો
કાકો)*—શેરીઆરજી મનાંજી તારીવારા (ગાંડા
નો બાપ)*—શેરીઆરજી નશરવાંનજી મવડાં
વારાની લાતી*—

‡ રૂશતંમજી દલાલ*

ફદલજી ભગતનું ઘર લીધું લુંટી—
શાર શાંમંણ શાથે પાધરીની ખુંટી*
શાતા ચાલેઆ હવે ફવો પગભર—
લુંટીશ પછી બેર્જન ગાંડાનું ઘર*
પડજો ફવોપર ઈશ્વરી કોપ—
કે તે જુવાંનને કીધો અલોપ*
ને છતાં લુટીશ વલી ઘર બાર—
હતી ભરૂચમાં મુગલાઈ દરબાર*
બેર્જનની માર ઊપર ચહડેઆ જુગાડી—
પેટી ભાંજી, નાંખેઆં દશતાવેજો ફાડી*
રોકડ ને જનશ, બેફ હજારનું વીત—
લુંટી લઇને તે થાફઆ નચીત*
અશતરી પંથનેબી મારેઓ માર—
ગોફઆ આવીતી ફ ભરૂચનો ધાર*
કોંઠાપરની અગીઆરીનો હોગલો કીધો—
બારણાં ભાંજી, આતશ બુજવી દીધો*
વાશણો ભાંજેઆં, હો નાપાખો બુરા—
ઘરડા દશતુરજીનાં ભાંજી નાખેઆ ગુરા*
લે હતો તે અગીઆરીનો રખેવાલ—
કીધા તેહનાં ઘણાજ બુરા હાલ*
નાં માજુરપણાંપર લાવેઆ મેહેર—
હેવું ધુંનેગારોની આંખોમાં જેહેર*
ન જોફઆ બેશરંનો, હેવા બેડફઆ—
નારી લુટીને તાંહાંથી ચાલતા થફઆ*
તે અરશાનો કંઇ મલી ગફલા શાંગે—
કોઈ જનારા આવનારા, પોતીકે કાંમે*

કોઈ રાહાજંણ ને કઈ ધંધાદારી—
જે મલેઆ તેવોની ચાકરી થાઈ શારી*
નીજ વશતુ મલી, ખુશી થાઈઆ નેહાત—
નાંમ છાપેઆંછે હેઠે થાવાને પરખેઆત*

જખમી થાએલા પારશીઓનાં નાંમે.*

નશરવાંનજી ખેજંનજી કેરાંવાલા*—જીવાજી મનીંજી તારીવાલા*—પેશતનજી અશલાજી મવડાં વારા*—જમશેદજી પેશતનજી મવડાં વારા* નવલા જમશેદ ખેરૂત*—જીવનજી તથા મંનચેરજી નવલા ખેરૂતનાં છોકરા*—અરદેશર માંણેકજી ભાગનાં છોકરાનો છોકરો*—માકા રતા પુડીન*—મેરવાંનજી દશતુર મનચેરજી*—માંણેકજી નશરવાંનજી મલીદાખાઊ*—ધનજી અશલાજી દારૂવારા*—આદર અશલા હાંલા*—જંમશેદજી પેશી ચીરી*—બેહેરાંમજી નવરોજજી દારૂવારા*—ઈતીઆદી*

ડેવીશ અને બેલની બેવકુફી—ફોજદારની ઈમાંનદારીપર રાખેલો આધાર— ફોજદારે હાથે કરી કરાવેલી લુંટ તથા ખુંનરેજી, અને પોલીશ ફોજની પારશીઓપર જાશતી*

ડેવીશને બેલની બતાવી ફક ખાંમી—
શાંભલો વલી તેઓનીજ નેકનાંમી*

બાબારેહાંનથી ફીેા થાફીઆં ચાલતાં—
કુંમળાતો થફીઆ પછવારે હાલતા*
આગલ ચાલે ફ અમલદારોનાં ઘોરા—
પાછલ ચાલે મુશલમાંનોને હોરા*
તેવાને ફ બંધે અમીરો પુછે—
તમોને આગલ જવાનું કાંમ શું છે?
કહે ફીમ, ઘણી ફીક રીતીથી—.
પંણ મુંલે અંજાણાં, જે નીતીથી*
તેવો નીતીને કાંહાંથી આપે માંન—
કરવા લાગા દાંડગાવો ઊલટા તોફાંન*
તેહવું જોઇને નાગોરીવારમાં—
ઊભા અમલદારો ભરેઆ ભારમાં*
અલબતે ઊભાતા, તેવો નાંકાંવો શાંધી—
પણ છાતી નહી ચાલી, કે તેમને શપે બાંધી*
હુલ્લડખોરાવોને જોઇ એંમને પેડીતી ધાક—
કે છેડશું આપણે તો થઇશું હલાક*
કોઇ પાશ કોહરાડા, કોઇ શોડે ડાંગ—
કોઇ પાશ તલવાર, ને કોઇ પાશે શાંગ*
જોઇશ હેવું લુછછાવોનું લશકર—
જોફીઆ તેઓને પુરતા રશભર*
તેથી બીહીકનાંઓફ ચુપકીદી પકડી—
નીચ જાત, તેથી જલદી ગઇ અકડી*
ગબબ ફ પરેઆ પારશીઆપર કેહર—
ચીયરીઆઓફ તક જોઇને લીધું વેર*
ફ અમલદારો તાંહાં ઊભાજ રહેઆ—
નાપેકારો તક જોઇ અંદર ગફીઆ*

શાહેબોનાં દેલમાં હતું, હેવુંજ ગોમાંન—
કે જગેથી કાંહાં જશે, લોકો મુશલમાંન*
પંણ તે તરફથી રશતા, છે બેઉ ચાર—
તાંહાંથી વીખરાઈ, પારશીવારમો ધાર*
અગરજો મંગાવતે તાંહાં એક ટુકડી—
ગોઆરીશંનની, તો નાહાશી જતે લુખડી*
ચંડાલો નહી જતે, એટલા બધા શાઠી—
શો બશ હતા, મરને હતી ડાટી*
પણ તે અલાજ તુરતતો કીધોજ નહી—
હીમત બાંધી ને જશ લીધોજ નહી*
મેજેશતરેટે એ લોકોપર રાખી દએઆ—
તેથીનેજ એ બદકારો, ફાવી ગએઆં*
પોલીશનાં માંણશોબી બેહકી ગએઆં—
ઊપરાંતીક લુંટમો શાંમેલ થએઆં*
ફોજદારે એ લુંટ થતી નજરે જોઈ—
જમાદારોએબી બાછ નહી ખોઈ*
શીપાઈઓબી લાગાતા કાંમમાં—
કોઈ કોટબાહાર, કોઈ લુંટે ગાંમમાં*
લુટ કરે પોતે પોલીશનાં શીપાહી—
તેવાને હીમત આપે ફોજદાર જાઈ*
મારો એ પારશીઆને લુંટી લેવો ઘર—
નાં રાખો હવે કોઈનોબી ડર*
ફોજદારને, પારશીઓ કરે ફરીઆદ—
જવાબ દીએ શું નથી તંમને ઈઆદ*
એટલુંજ કહીને થાએ ચાલતો—
મુવો તે મુછ, કોઈને શંભાલતો*

ચલી જાજો હેવા શીપાઈઓનાં વનશ—
હાંડીઆની હીરાંની, લુંટી લીધી જણશ*
ફોજદાર આગલ ફિર્યાદ ગીલલો કીધો—
તેહવોજ ફોજદારે ઘોડો દપટાવી દીધો*
બહમન બુતે કહેઊ કે કર શંભાલ—
માહારાં ઘેરનો લુટાઈઓછે માલ*
તે વખતે ફોજદારે તેહને દીધી ગાલ—
મોહોડું મરડી, પકડી તાંહાંથી ચાલં*
ઊંચ બુંનીઆદ નહી હોઈ, ખરો હશે તાઈ—
શબબ ન કીધી કોઈની બેરખાઈ*
શું ઈ ન જાંણતોતો, પારશીઓનો ધરંમ—
કે જાંણીઆ છતાં હાવું કીધું કરંમ*
ભંગીઆની ગારીમાં બેજંનની લાશ—
અરે રે! જેહમાં દુરગંધી વાશ*
પણ તેવીશે નહી કીધી અરે—
ફોજદારનું કીધું ઈ ફોજદાર ભરે*
દંગાબો હતી ઈ ફોજદારને ધુંન—
ઈ પાપીઈ કરાવીઊં દશતુરનું ખુંન*
જો ઈ ન કરતે અગીઆરીની શાંન—
તો અલબતે બચતે દશતુરનો જાંન*
બીચારા બેજંને બાંધી રાખેઆ દંમ—
પણ જાહરે શોડે ઈ જઈ પુગો જંમ*
હતો તે બીચારો પડેલો તહનાં—
અંમલદાર શંભજીને ચાહી પહનાં*
તે પહનાં આપી, હેને રાખીને ખંત—
શેહરગાં તેહલો લાવી નેલેઓ અંત*

અરે રે! એ કોઇ ખરો જાલમ જોર—
હેનેથીજ ઉઠેઓછે જુલંમનો શોહર*
એ શીવાએ રેશાલદારનાં શવાર—
તેવોએ પણ જુલંમ કીધો તરેહવાર*
એ શવારો બોલે હાવી રીતનાં જવાબ—
રમજાંનમાં, મારવાનો છે ઘણો શવાબ*
પારશીઓને દીધું છે એવોએબી દુખ—
જોઇને તકાવે, પીશટોલને બંનદુખ*
જુઓ રે પોલીશનાં શીપાઇ ને શવાર—
લુંટે પોતે નૂ વલી મારે માર!
શીપાહીઓ વીશે, બીજું આ ભાશંન—
હોરાવો લુંટી જતા, ગાંશરા બાંધી વાશંન*
તે તેવોની પાશેથી મુકાવી લઇ—
મુકી આવતા પોતીકે ઘેર જઇ!
જંગલીઓને શરવે વાતે ચોરઓ ખપાવા—
પણ પોલીશના શીપાહીઓતો તેમનાં બપાવા*
ડેવીશને બેલ એ બેહુ અમલદાર—
આફરીનછે એઓની અકલપર ઇઆર*
જેવો આવી ઊભા કટકપોરને બજાર—
એવો પાશે જાએ, વારે ઘરીએ ફોંજદાર*
જઇને તેવો આગલ દેખાવ કરે—
તુરત તાંહાંથી, પાછો પારશી વારઓ ફરે*
તે જગે દાંડગાવોની કુમક કરે—
માંમલો ચલાવેઓતો હેવી તહરે*
ડેવીશને બેલનાં મંનમાં હેવો ચાહ—
ફોજદાર પારશીઓનો છે નેકખાહ*

પણ તે વારણામાં આધી, તેવોડ થાપ—
ફોજદારથી નીપજીઊં છે, શંધું પાપ*

જાઈનટ પોલીશ અમલદારે મીશતર દેવી શ તથા એલને પારશીવારઆ થાતી ખરા બી વીશે આપેલી ખબર—ફોજદાર શાથે ગેઆરીશંનની ફોજને બોલાવવી—અને ટુંકો રશતો તજાવી ફોજદારે તેહને લાંબે રશતે લાવવી, તે વતરોગ પરચુટણ શાર*

ડેવીશ ને એલની જુવો હવે અકલ—
કાહાડી અને કાહડવી પડેછે નકલ*
પારશીવાડઆ કીંમ ચાલે અંબજાંરવું—
ને નાંકું શાંધીઊં, ફવોડ બજારેનું*
પારશીવારઆ ચાલે, ઘરે ઘર રદંન—
તેથી રહેઆ ફરાંમોશ ફવો તદંન*
અતીશે રાંખીતી, ફવોડ પેકદરાઇ—
શાંભલો, તેટલાં આવેઓ † જેભાઇ*
કહીઊં બુટારા હજાર દશ બાર—
પારશીવારમાં, કરેચ માર ફાર*
ઘણીંફક માંણશોને જખમી કીધાંચ—
ગરીબ લોકોનાં ઘેર લુંટી લીધાંચ*
તે વખત ડેવીશે જાંની ફરજ—
ગેઆરીશંનની મદદ લેવાની ગરજ*
કેહવડાવેઓ તેહારે તાકીદે શંધેશો—
શાંભલતીવાર, હેવો બુરો અંદેશો*

---

† મીશતર જેભાઇ, જાઇનટ પોલીશઅંમલદાર*

મપર૮. રીચરડશંન તુરત દોડી આવ્યો—
ફોજદાર, ગેઆરીશંનની પારટી લાવ્યો*
ર અંમલદાર મોહોડે હથતે—
ટુંકો રશતો છોડી, લાવ્યો લાંબે રશતે*
પોતીકાં પલીત મનમાં હેવું વભાશી—
કે જાંહાંથી તાંથી જાવ, બલવાખોરો નાહાશી*
હવે જેવા કોટપરથી ઊતરેઆ શીપાહી—
પુલ આગલ ઊભા, બધા ભેકઠા થાઈ*
લપ્ટનેનટ રીચરડશંન ને કપટાંન બેલ—
તેઓ શાથે ફોજદારે લડાવેઆં ફેલ*
ર બંધે અમલદારે, પુછીઊ આંમ—
કાંહાં થાવ્ય દંગો, બતાવ હમોને ઠાંમ*
તેહારેજી ફોજદારે હેવો દગો કીધો—
ટુંકો રશતો મેલી, લાંબો રશતો લીધો*
ટુંકે રશતે જવાવ્ય, દખણ શનમુખ થઇ—
તે પડતો મેલી, આથમંણુ શનમુખ રહી*
લેઈ ગીઓ લાંમબે રશતે ગેઆરડ—
કે બાકી રહેલું તમાંમ થાવ, હેવો બદજાદ*
ગેઆરડને જો લઈ જતે ર ટુંકે રશતે—
તો પારશીઓનો પાવ્યો ભેટલો ન ઘશતે*
બીચારો બેજંન ગાંડો મરતે નહી—
જરા તે બીચારાપર પરતે નહી*
તે જગોથી, પારશીનારોઃબી હતો પાશ—
પંણ લાવતે તાંહાંથી, તો ન પુરતે આશ*
હેવું શંમછી મોરચા ઊપર થઈ—
લેઈ ગીઓ લંબાંણુથી વેજલપોર જઈ*

ગેઆરડે પકડી વેજલપોરની હથ—
નાહથવા લાગા તેહારે લુટારા ઠગ*
આવી લાગા પારશીવારમાં શાહેબ લોક—
ઘણાં થાઈલા જખમી, શાહાજા રહેલા કોક*
તેથી થાઈઓ, રીચરડશંન માહેર—
કરવા ધારેઆ બલવાખોરોને 'શાઈર*'
તે વીશે પુછાવીઊં ડેવીશનું મત—
કેહવડાવીઊં તેંહને, કે શખુર તરત*
આવેઓ તાંહાં, તે અઈઆંમમાં કાજી—
જોઇ હાવો માંમલો બહું થાઈઓ રાજી*
ઈશારતથી તેહનેબી, કરી લીધી ઈઆરી—
જુવો મુશલાવોના ભગતની દીનદારી!
તુરત ઊંઠાવી કંઈ કોઈ લૈગ—
ડેવીશનાં પગની દાહલી લાંજી જાંગ*
જોઈઓ ઈક શીપાઈ થાતો અશારો—
કે મૈશાદનો કાજી કરાવેચ પશારો*
રીચરડશંનને તેંણે કીધું જાહેર—
તુરત પકડી કાહારેઓ કાજીને બાહેર*
હોકમ કીધો રીચરડશને કે બાંધો હાત—
કાજીનીજ પાઘડી લઈ, મુશકા કીધા ટાઠ*
ફોજદારે જોઇઊં કે ગઈ હવે નોક—
શખબ કાજીને ગલે પરી તોક*
ફોજદાર હરાંમી ને જાતે બહુ અંદો—
રમેઓ રીચરડશંનની શાથે ફંદો*
કે છોડો કાજીને, નહીતો થાશે દંગો—
વખત હાલમાં બહું છે કઠંગો*

લોલા ઈસીરપીઅંને, શાચી માંની વાત—
તતકાલ છોડાવેઆ કાજીનાં હાત*
કાજી જુરૂદીંનનો હશે ચંદરકાર—
બંધાઈ મુશકા ખાધો, બંદુખનો માર*
બોલાવેઓતો પ્રીતનો મટાડવાને કાજ—
તાંહીં કીધો ફેણુ હાવો અલાજ*
ડેવીશની ધારણાં, કે ટાલશે ટંટો—
કાજી કેહવાફેચ વાશતે હશે શતવંતો*
પંણુ કેંમ કરી કાજી ટંટાને ટાલે?
બેહતરકે કોરાંનનાં હોકંમને પાલે*
હવે કાજીજીતો, ગફેઆ ઘર ખથી—
બલવાખોરોની, જુવો હવે ગરદથી*
મીલીટરી શીપાઈઓફે કંઈકને પકડી—
બાંધેઆં મુશકાં તેવોનાં જકડી*
પોલીશને શોંપેઆ, કે પેહરામાં રાખે—
તેવો જરા દુર જઈ, મુશકાં છોરી નાંખે*
માલંમ પડી શીપાઈઓની ફે ઠગાઈ—
થાઈ તેવોને ફે વાતની હગાઈ*
બાહાદુર મીલટરી શીપાવોને—
પકડેઆ તેથી ફે છીપાવોને*
રાખેઆ તેઓને પોતે કેદમાં—
પડેઆ લુંટારાવો બહુ ખેદમાં*
બેવકુફ મુશલમાંનો શરફ—
જોફે નાહાટવાની રાહ હર તરફ*
ફોજદારબી કહે, ભાઈઓ હવે નાહાશો—
ઓર તહરાંનો હંમનાં ફરેઓછે પાશો*

હેવો હીગાંમ, નજર તેહને આવેછે—
તેથી હાવી મશલત બતલાવેછે*"
અરજી. કીધી હેની બેકાઈદાની—
મતલબ ગોતીકાજ ફાઈદાની*
તોહબી શું હશે ડેવીશનું દીલ—
ન કરતાં તેંણે કશીબી ઢીલ*
કાંઊનશીલપર, તે મોકલી પુછાવીઊં—
પણ તેહમાં તેહનું કંઈ નહી ફાવીઊં*
મુમબઈની કાંઊનશીલે વાલેઓ શંદેશો—
કે " કેદ રાખવા, ન કરતાં અંદેશો*"
મોલવી થાઈઓ ઈ શાંભલી લાચાર—
નીશટા ને ફરેઓ વલી તેંહનો આચાર*
તેંહનું આગલ આવશે બઈઆં—
વીશતારી નથી તેથી બાબદ હઈઆં*
હવે ડેવીશે ઈઊકતી ઈક કાંમે લગારી—
ભરૂચથી છેટેછે, વરોદરા અગારી*
છે વરોદરામાં અંગરેજો ની કાંપ—
લખીઊં તાંહાંનાં, રેશીડેનટને † કરી ચાંપ*
કે નથી કાલે હગોને જીવવાની આશ—
લશકર મોકલ જેટલું હોઈ તું પાશ*
બાબદ જનાવી તેહમાં શંઘલી—
કે ઊલટેઆ હોરા, ને મુશલા જંગલી*
ઈ ઊપરથી તેણે મોકલતાં ફોજ—
જણાવેઓ બરીટીશ રાજનો બોજ*

† શર રીચરડ શેકરાપીઅર*

કે " તાહારે નહી પંણ માહારે નાંમે—
" પછવાડે નહી પંણ મોહોડાં શાંમે*
" તેઓને તું કહેવું આંમ—
" કે હીઆંછે અંગરેજોશે કાંમ*
" જો પડશે વધારે જરૂર—
" તો ઘડીકમાં ધુળવશું ખરૂજ*
" કરવા ચાહાતા હોવ તોફાંનો—
" તો ખરીદીશ લડાઇનાં વાંહાંણો*
" ભરૂચનાં કીલ્લાની આગર—
" જરાવારમાં નાંખશે લાંગર*
" કીલાનો કાંકરો ન રાખશું બાકી—
" ફકદંમ મુગલ વંશને કાહાડશું હાંકી"
હેવા હીમતી પેગાંમ શાંતે—
લશકર મોકલીઊં, તેજ રાતે*

બહુમંનશાહજી વકીલની લાયિક શેફત*

કેહવાયછે શરવે કોઇ પારશી—
પંણ ખંચાવે જે કોઇ નાવારશી*
બેવારશીનો જે થાય વારશી—
તેંહને કેહવો ખરો પારશી*
છે પારશીઓબી ભરૂચમાં બહું—
છતી પુંજીય કંગાલ ને મઊ*
શકતીછે, પંણ તોય અશકત—
પારશીઓમાં નાંમ ખપાવેચ ફકત*
તેહવાઓ ઊપર નાંખ્યો ફીટકાર—
વખાંનીયચ તેંહને, જે છે દેશ હીતકાર*

બહમંનશાહ વકીલ છે ગુંની શખશ—
હંમેશાં ચાલાકછે તેંહનો રખશ*
બહુ તેંહની શોડે, ખુધી બલછે—
વીદ્યા હોનરની બહું કલછે*
ગુંન જે શખશમાં અતીધનાંછે—
દોશત બહું, દુશમંણ વનાંછે*
જે શંધી રીતે, ફારીક ને લારીકછે—
ખુદ્ધી બલનો ખુબ લડારીકછે*
કવી અને વલી તે કાંમેલછે—
હંમજાતીઓનાં, શુખ દુખમાં શામેલછે*
મરૂંવત વાલો, જેંહને મરીઆદાછે—
નરમતાં, નેં નરમાશ જેહેને જેઆદાછે*
શરમાળ, જેહની આંખમાં શરંમછે;—
ગુન્તશ મારક જેહનો ધરંમછે*
વગર શકે કહુંચ, તે નાંમદારછે—
નાંમદાર શરકારનો કાંમદારછે*
હશે જ્યશ ભાઈ, તેંહનાં બખતમાં—
તેથી તેંણે હાવા બારીક વખતમાં*
જે વખતે કે છીવડા હતા ફાંશમાં—
પડેઆંતાં લોકો કંઈ નાંશમાં*
તે વખતે લીધી બનતી બરદાશ—
જેહારે ન જાતું તું, કોઈ કોઈની પાશ*
વલી શરકાર, ને દરબારી કાંમમાં—
તે શાથેં ખરચ થાતા દાંમમાં*
ફ હનો શરવેઓથી આગેવાંન—
ખોદા તું થાજો હેનો નેધેબાંન*

કે નરની તારીફ કરવી ઘટગાંનછે—
પંણ થોડાંમાં ઘણું, કેજ શાંનછે॥
જે શખશમાં હોવા લાએક ગંણછે—
તેહનાં માત પીતાને, ભાઈ ધંનછે॥
છવજો જેઆદા, કે દુંવા આંમીન—
શાચાં બોલવાનોછે બોદા જાંમીંન॥

દશતુરનાં મરંણથી ઊપનજેલી ગંમગીની અને મુશલમાંનોએ અવાવ કીધેલું.

દોખરું॥

રેહ ગઈ ઊં દશતુરનું તે જેહાંનમાં—
રવાંનને તેહનાં મુકી પેહાંનમાં॥
અફશોશ કરતા લેઈ ગએઆ દુખમે—
માહતંમ ભરેલાં હતા દુઃખમે॥
કોઈ રવાંન જોઈ, હતું રડતું—
કોઈ બંબે હાતે પગે પડતું॥
કોઈ વરશાવતું આંશું નવ ધાર—
કોઈનેતો ચાલેલી લહવ ધાર॥
ભાઈ કોઈ કુંટતું હતું છાતી—
કોઈનાંતો ગીઆતા શાંનાં ફાટી॥
કોઈની આંખોતો વેહતીજ રહી—
કે દશતુરને મુવાની કેહતીજ રહી॥
બુઢા, જુવાંન, અઢોર ને બાલ—
શરવેજો હતો, ગંમગીંન હાલ॥

જરથોશતી કોંમની નારીઓ ને નર—
રડતાં શરવે, ખાઇ ખાઇને કર*
રડતી ભરૂચની, પવીતર ધરથી—
રડતો જમાંનો, નવેશરથી*
ભરૂચની નદીઇ કીધીતી જારી—
શદા મીઠી, થાઈતી તે દીવશે ખારી*
રડતો ભરૂચનો ભાગો ફુટો કોટ—
કે પડી ભરૂચમાં માહપુરશની ખોટ*
રડતી વનશપતી, અને બહાર જંત—
શરવેનાં રડવાનો લાવી હંઇ અંત*
ઇ લાશને દોખમે લઇ જાવું છું—
તાંહાંથી આ શોખ્લો નવો લાવું છું*
ઇ દશતુરની લાશને કરી શુરીઅદા—
નશેશાલારો કીરીઆથી થાઇઆ અદા*
પાડી તેઓઇ બાહર નીકલતાંજ ખુંમ—
કે થાજો ઇશલાંમો, દુનીઆથી ગુંમ*
દોખમાંમો મુવેલી નાંખીચ કુતરી—
લોઇ હું ઇ ભંડારમાં ઉતરી*
શાજો ઇ કોંમનું મોહડું કારૂં—
કરીઊં નવલાઇ, ભાંજી ગીઆ ટારૂં*
પછે તે દોખમાંને મુદ્દીઊં શહુનું—
વાપરવા માંડીઊં, દોખમું જુંનું*
એર્જંનની લાશને તેહમાં નાંખી—
હેરો જુલંમ ભરૂચા ગઇઆચ શાંખી*

અરજીઓ કરવા શારૂં દશતુરને ઘેર મલેલી પારશીઓની શભા—અને ફકા દ બેફ પારશી શેઠીઆવોની ગેર શલુ ટાઈ ભરેલી ચાલ*

બહમનશા આવીઆ દશતુરને ઘેર—
અરજીઓ લખવાની કીધી પેર*
બોલાવીઆ, કંઈને શારી માંણસ જાંણી—
પંણ રાખી તેઓએ અદાવત છાંણી*
હેવી જુંડી રાખનારા ખશલત—
ન હાજર થઈઆ આપવા મશલત*
શું હશે તેવોનો વીચાર મંતકી—
કે રેહશે હમો વગર અટકી?
શું હશે બેઅદબ, તેવો બેપરવા—
ના કીધી શરંમ, કે કોઈની પરવા*
શું હશે તેઓની આંખોમાં ધુંણુ—
કે થાઈઆં તેઓના, હંમજાતીનાં ખુંણ*
તેંહનો ન ચાહેઓ લેવા બંદલો—
શું હશે વીચાર હેવો ગદલો?
છે તેવો માતબર, પંણ ઇતર છે—
કહેચ કે તેઓ ફોજદારનાં મીતર છે*
ને ફોજદારતો હતો ફ રીતનાંનો રોપ—
તેંહનો કરવો પડેઓ દીલગો કોપ*
કે અરજીમાં ફોજદારનું નાંમ લાવશે—
તાંહાં બાંહાંનાં કાહડવાને, નહી રાવશે*

વાશતે બેહેતર કે જાણું જ નહી—
રોજદારને બદલાંમીમાં લાવું જ નહી*
હેવો બેઅકલીનો વીચાર કોહર—
કરીને નહી કીધી શહી અને મોહર*
દીલ અંદર હેવોતો રાખેઓ વીકાર—
શહી લેવા જનારનો કીધો ધીકાર*
તો ગરૂરો શું હવે થાઈઓ અટકાવ—
ઠાલા અંપરાઈ ને નાં પટકાવ*
નાં રાખો મંન અંદર ગરવ—
કરવા જે ચાહીઊં તે થાઇઊં શરવ*
તહમારા મનમાં, કાંઈ થશેજ નહી—
જે વીચાર કોઈને મંન વશેજ નહી*
પંણ આઈ શકું નછે ઈક વેશાનો—
લગતોછે તેંણીનાં પેશાનો*
કે નહી "સુવો તરંણનો ને તેરમો—
નહી શવાશેર શુતરનાં મેરમો*
તો તે સુવો, કોંણ હેવો હશે"—
ઈ વાત તહમોપર લાગું થશે*
શાંનું તંમને ઈટલું આવીઊંતું માંન—
ન કાપી શકાઈ તંમથી ગાજરની ગાંન*
સુગા સુગા હવે, બેઠા મારો માંખ—
શાબેત થાઇઊં, કે ન રાખતા નાંખ*
હવે ગાંમ અંદરની ટાલવા પલીતી—
જે જગોઈ, ઈ મંડલી મલીતી*
તાંહાં બોલાવેઆ વકીલ જીવરાંમ—
પોંહચાડી શરવેઓઈ અકલ ને ફાંમ*

તઈઆર કીધી તાંહાં અરજીઓ તંત—
પોલીશનો વડો મીશતર પેટીંગટંન*
તેહને હેવી કીવી અરજ—
કે રોજદારને ધરવાઃનીછે ફરજ*
બીજી મુંબઈની પંચાઈત પર—
કે મદદની ફરજ છે તમારે શર*
તરીજી અરજી કાંઊનશીલપર કીધી—
જેહમાં ધુંનાવોની શાબેતી દીધી*
કાજીને માંથેથી મેલેઓ અનેઆ—
તેવંણુનેબી વાજબી તકશીરવાર ગણેઆ*

તા૦ ૧૯ મી મે ૧૮૫૭ ને દીને ભર ચનાં પારશીઓએ મુંબઈની કાંઊનશીલપર મોકલવા શારૂં મીશતર ડેવીશને આપેલી અરજી*

જેવોને હોએછે કોંમની કદર—
તેવો, આગલ પડેછે કરતાં ન ડર*
જેવોને પેઆરો, પોતીકો દેશછે—
આફત, તેઓને મનથી નવાજેશછે*
શીતંમ, બહુ તેઓને ગનીમતછે—
જાતીઓની જેવોને ચટપટછે*
જુલંમ, તેવોના મનથી જાંનેમંનછે—
દેશીઓપર જેમનું શીદા તંનછે*

તેહવા ગુંણનાં થોડા † ઘહરશથો—
મીશાલેછ જેહવો શરકારી શરશતો*
તે મુજબ ગઇઆ ડેવીશની પાશ—
અરજી આપીને કીધી ફરમાશ*
કે કાંઊનશીલપર ઇ મોકલી દેવી—
તે શાથે બે વાતો વલી કહી હેવી*
કે શાહેબે કમીશનર આપવો પડશે—
શબબ તું હમારો શાહેદ ઠડશે*
શઘલો માંમલો તેં જોઇલોછ આંખે—
કે હેવો જુલંમ શેતાંનબી ન શાંખે*
તેહવો જુલંમ, હમે લોકે છ બનેઓ—
તે અલબતે, તહનેબી નથી ગમેઓ*
તેથી, તું ઊપર આધાર રાખીઇચ—
ને કાંઊનશીલમાં આઇ અરજી નાંખીઇચ*
હતી તે ડેવીશની વીરૂધ મરજી—
જે કીધીતી પારશીઓઇ અરજી*
તે વાંચતાંજ, તેહને ચહડી રીશ—
પાડી પેલા પારશીઓપર ચીશ*

---

† દશતુર પેશોતનજી અશપંદીઆરજી*—શેઠ બહમનશાહ બેહરાંમજી વકીલ*—શેઠ બમનશાહ બેહરાંમજી મેહેતા*—શેઠ રૂશતંમજી તથા મંનચેરજી દલાલ*—શેઠ બેહરાંમજી ફરદુંનજી વકીલ*—શેઠ ટેમુલજી ફરદુંનજી મુંનશફ*—શેઠ હોરમજજી માંણેકજી કડવાજી*—શેઠ હોરમજજી નાંનાંભાઈ કાલા તથા શેઠ જીવંનજી નવરોજજી, અને બીજાવો*

કે ફોજદારે ચાલ ચલાવીચ ભલી—
પાશે હતો માહારી ગોલાંમ અલી*
તેંહનીપરનું આ તોહમત રતછે—
શારૂં તે વીશે માહારૂ મતછે*
વાશતે તેહનું નાંમ નાંખો કાહરી—
અગરજો મશલત લેતા હોવ માહરી*
જવાબ વાલેઓ કે મેહરબાંને મંન—
શીતનાંમો શાંમેલ હતા ફ તંન*
બારી બભકાતાં બોજદાર—
મોલવી, કાજી અને ફોજદાર*
વાશતે આ અરજી શરકારપર વાલો—
શલાંમ કરીને કરી ગઈઆ ટાલો*

ફોજદારને પડી ડવીશે ખબર—
ઊઠી ગઈ દીલમાંથી તેહનાં શબર*
કરવા લાગો તે હાઈ ને વીલાપ—
માજીશટરેટ ડેવીશનો લીધો મીલાપ*
હતો ફ ફોજદાર શીતુરીમાં પ્રકર—
ગરીબી બતાવી, કીધાં કંઈ મકર*
ડેવીશે કહીઊં કે દેહશત નાં રાખ—
થાવા દે અરજીઓ હેરી તું લાખ*
અરજીઓથી કોહાં હું ડરનારછું—
શરકારને રીપોરટ હું કરનારછું*
તેહમાં † તરંણડેનાં નાંમ લાવનારછું—
બેશક હું તમોને બચાવનારછું*

---

† કાજી, મોલવી, અને ફોજદાર*

મલેઓ જવાબ હેવો ખાતરં તશલીનો—
તોએબી એ હરાંમ નશલીનો*
પારશીઓનાં લોહીની રાખનારો પેઆશ—
બેશરંમે મંનમાં કીધા વગર કેઆશ*
એ તોખમે શહેતાંન, ખુંનીઆદે શાગ—
લગાડવા ગએઆ પારશીઓમા વગ*
એકાદ બેએ, શેઠોને તાહાં ધકા ખાઈ—
† બહમંનશાહને ઘર આડેઓ જાઈ*
કહીઊં રીતનાંમો શાંમેલ નથી હું ભાઈ—
એ વાતનો જાંમીન તે છે એલાહી*
હું હોવું તો, ફુટજો દીદા ને ચશંમ—
વલી ખાંઊંચ, ‡ નનેમીઆંનાં કશંમ*
વાશતે અરજીમાંથી નાંમ કાહાડી નાંખો—
પારશીઓને ગણુંચ, હું દીદા ને આંખો*
બહમંનશાહે તેહનાં ઊતર આપી—
નાંખ આપીઊં તેહનાં હાથમાં કાપી*
કે તહમો શાહેબતો. ગુંનગારછો—
પારશી લોકોનાં ખુંનખારછો*
તે શરવેં એ નજરે જોઈઊં છે—
માંન તહમે હીઆં આવી ખોઈઊં છે*
એમ કહી તેંહને કીધો વદા—
એ મેહતાજીએ અછી કીધી. રરજ અદા*

---

† એ બહમંનશા ભરૂચની પારશીઓની અંજુમંના મેહતાજી થાએ*

‡ નનેમીઆં રોજદારનાં છોકરાનુ નાંમછે*

મીશતર ડેવીશે—કાજી, મોલવી અને
ફોજદારેની શારી ચાલ વીશે કાંઊન
શીલને કીધેલો રીપોરટ—અને શ
રકારે તેહનાં લખેઆ ઊપરથી
ફ લોકોને જાહેર રીતે આપા
વેલું માંન પતર*

ખુંન હરાંગોને કરવા શપોરટ—
કાંઊનશીલમાં ડેવીશે કીધો રપોરટ*
કે ફોજદાર કાજી અને મોલવી—
ફવોફ આફ અગંણછે ઢોલવી*
નહીતો વધતે બફઅંકાર આગ—
મુશકેલ હતો તેહારે લાગવો લાગ*
ફ લોકોફ બાંનેઓછે બલવો—
હતો દેહશતનાક, જે ટલવો*
વાશતે નાંમદાર શરકારે—
નવાજવા ફવોને, કંઈ પરકારે*
કાંઊંનશીલને તેથી આવીઊં ગોમાંન—
કે આપવું જોઈફ, તેવોને માંન*
ડેવીશ ઊપર આવીઊં લખાઇને કાગલ—
માંન પતર આપજો શભાની આગલ*
નાંમદાર શરકારની તરફથી—
તેહવીજ ડેવીશે મોહટી જહરફથી*
પોતાની આફીશમાં શભા ભરી—
બોલાવેઆ ફ તરંણડેને વરી*

કહીઊંકે "તમારી ચાકરી જોઇ—
શબબ ન તહમે ઈમાંનદારી ખોઇ*
તેંહની શરકારે કદર બુઝી—
માંન પતરની મોકલીછે પુંજી*"
ફે શાંભલી, છાતીનાં થાઈઆ છાતા—
મુરદાલ ને નાતવાંન થાઈઆ માતા*
આફત આવવાની તો ગઈઆ ભુલી—
‡ હેદરખાં અફજુલા તો ગઈઆ ફુલી*
થાઈઆ મુજીઓ દીલમો ખુશલ—
કે થાઇ મુશકેલ તે આપણી કુશલ*
શરકારમોબ્બી ભલા આપણે ફાવેઆ—
માર મારી, માંનપતર લાવેઆ*
ડેવીશનીછે હેમાંબી કશર—
હીચકારાંપણાની તેહની અશર*
તે અતરે શાબેત થાઈછે—
તેહનો દાખલો જુવો આઈછે*
હેવો વીચાર, હેનાં બીહીકણાં મંનમાં—
કે અંણગંમતો હુ થાઈઓ જંનમાં*
નાતવાંની માહરી થાઇછે જાહેર—
શું આ ગાંમ કે દેશાવર બાહેર*
તેહમાં જો ફરીથી ફેશાદ ઊઠે—
તો બેશકછે કે શરકાર રૂઠે*

---

‡ હેદરખાંન અફજુલા તે ભરૂચની મીઊં
નીશીપલ કમીટીનો શીકરેટેરી અને શુર
તનાં મરહુંમ નવાબનો શાલો થાઈ*

ને ઐશઆદનાં મુલતો કજછે તરંણ—
તેવોને કરી લેઊં હું જો શરંણ*
તો ઐશઆદ, ફરી બરપા થાએ નહી—
એ વાતની રહે, હાએ વાએ નહી*
શરંજામો કરૂં તેવોને ગરકાવ—
શારા શખ્શોનો આપો શરપાવ*
તો ઊંચું તેવોથી જોવાએ નહી—
ખુરૂં બીજ ફરી બોવાએ નહી*
હેવી મતલબથી અપાવી શાબાશી—
એ વાત કોઈને શારી નહી ભાશી*
પંણ શું કરે? એ ડેવીશ બચારો!
જહારે હેંનો કંઈ રહેઓ ન ચારો*
ઓશીઆલી બીલાડી, ઊંદરાને વરે—
થાઈછે તેહવી એ બધી તહરે*
ડેવીશ પકડી તહમે બધી ખાંમોશી—
પંણ અંતેતો લાગી તમોને નાંમોશી*
તે નાંમોસી હવે ફીટનાર નહી—
લાગેલો બટો તે મીટનાર નહી*
શું બેવકુફી! કરવા જોઈએ જેર—
માંન પાંણ આપી ઊલટા કીધા શેર!!!

બેટીંગટંનને અંરૂચમાં નહી આવવા
વીશે ડેવીશે આપેલો ફરેબ*

બેટીંગટંનને જે અરજી કીધીતી—
તે, તે શાહેબે, ધેઆંનમાં લીધીતી*

કરવા ધારી ફ વીશેં તપાશ—
શુરત આવેઓતો, ભરૂચની પાશ*
ભરૂચ આવવાનો હતો ઇરાદો—
તેહમાંથી ડેવીશ પડેઓતો આડો*
જે કેહવાતોતો ભરૂચનો હાકંમ—
તેંણે લખેઓ, કરી ટીકંમ ટાકંમ*
શુરત ખાતે બેટીગરંનને પતરે—
તશદી લઈ નીં આવતા અતરે*
હંઇઆંતો શંધું શમાંધાંનછે—
ઊડીઊંચ તે માતરે ગુલબાંનછે*
તે વાંચી બેટીંગટંન પાછા ફરેઓ—
અરેઓ ડેવીશ ! તમે મારગ શું ધરેઓ*
ઇશલાંમોનાં કીધાં તમે ખુશ મંણ—
પારશીઓનાં, કહે ભવનાં દુશમંણ ?
કે ગઇઆ ખુરાડતા બધા તરાપો—
ઇશલાંમો ખુશી, પારશીઓને બલાવો*
શાચું હતે તો, વલી હતી ઇક વાત—
શદંનતર જુડાઇની પકડીતી શાહત*
શરકારને ઠગી, પરજાને શતાવી—
ઇશલાંમો પરની આફતો મટાવી*
ખુરાઇનો બટો લીધો પોતાને શર—
ન જીજશ, ન કીધો ખોદાનો ડર*
પંણ કેઆંમતે જાહારે થાશે શવાલ—
તેહારે કેંમ છુંપાવશો વાજબી હવાલ ?
પડશો જાહારે તહમો શંનતાપમાં—
ગીરફતાર જાહારે, થાશો પાપમાં*

તેહારે શું આવશે, ફોજદાર કાજી?—
કે આવશે મહમદ શાચવવા બાજી?
નહી નહી, તહમે પોતે શોશાશો—
હાથે કીધું તેંહનો કોઇને દોશ શો?

મીશતર ડેવીશે પારશીઓ પાશેથી મુશલમાંનો શાથે લડાઇ નહી કરવા બાબેનાં લખાવી લીધેલા બેવકુફી ભરેલા મચકરા*

મીશતર ડેવીશે, વલી એક શભા ભરી—
બંધે જાતનાં, શેઠીઆવોને એકઠા કરી*
મુશલમાંન શેઠીઆવોને બેશવા દીધા છાંના—
મારેઆ હતા, અધુરા પારશીઓને તાંના*
શેશાદીઆવોની હુરમત, પોતે રખાવી—
પારશીઓ પાશેથી લીધા, મચકરા લખાવી*
તેહારે ૬૦ પેશતંનજીએ હેવો લીધો વાંધો—
નઘટે હમો પાશથી, એ લોકોનાં માંગો*
† હકીમ કુદવતુલાએ હાવો પરચો કીધો—
લેવો બંધે તરફનાં, હેવો ઊતર દીધો*

† હકીમજી કુદવતુલા હકમતતુલા, ભરૂચની અદાલતનો મુનશફછે અને હેની ચાલ ચલણ વખાંણવા જોગછે* બલવો થશે હેવું શાંભલી એ હકીમ શુરત ખાતે જતો રહેઓ હતો અને બલવો નહી કરવા બાબે શુરત ગએઆની આગમચ ઘણાએકોને એણે ઊપદેશ કીધા હતા*

મુશાંમતીઆ ડેવીશે, જવાબ દીધો આરે—
મુશલમાંન લોકોપર, ભરેશો છે માહરે*
વાશતે પારશીઓ, મુચકરો લખી આપે—
મુશલમાંનોશે હવે લરવાને ન તાપે*
શહી કીધી તેપર, હાજર હતા તમાંમ—
નહી કીધી ફકે, જેહનુ ટેમુલજી ‡ નાંમ*
બોલેઓ તે મુંનશફ ગોશશો કરી—
મચકરો શાંનો તહમો માંગોચ વરી*
હમો નથી લુછછા, કે નથી બલવાખોર—
લેવા તેઓ પાશથી, જેવો હોઈ ચોર*
ઘણીબી કીધા તે મુંનશફે જવાબ—
પંણ શું ચાલે, જાંહીં રૂઠો હોઈ નવાબ?
ડેવીશે બાશતીથી લેખ લખાવી લઈ—
શેઠીઆવો પાશથી લીધી, ઘશડાવી શહી*
તેઓઈતો, કીધી બેવકુફી શરફ—
પણ મુનશફે ન કાહડેઓ કારો હરફ*
તેંહની ન કોઈ દલીલ પકરી—
શેઠીઆવો કેંમ ગઈઆતા બખરી?
શું કાંમ આપી શહી, શું હતી જરૂર?
શું કરવાનો હતો ડેવીશ કરૂર*
મુંબઈનો માંમલો ન જોઈઓ હતો—
શેઠોઈ ભરંમ કેહવો બોઈઓ હતો?

---

‡ ટેમુલજી, આગલ ભરૂચનો નાજર હ
તો અને હમનાં અંમદાબાદમાં મુનશફ
ની જગોપર છે*

અંગરેજોનો, ફરેબ · ખાધો હતો—
તે લેવાનો હવે વાંધો હતો*
મુંબઈનાં શેઠોએ અકલ ખોઈતી—
તે સુક તહમે નજરે જોઈતી*
કે અંગરેજો, તહમોને ગુંગરાવેછે—
ચાદરમો પથર ઘાલીને, મારેછે*
પંણ ગુંગરાવું તહમે લોકે જોઈએ નહી—
રાજી થાવું તહમે કોઈએ નહી*
ન મજખમો ઊતરેતો નાં પારવી—
હા કેહવું તે વીચારી, અને ધારવી*
મોભા ને માંનથી, શેઠો ખશીએ નહી—
પથરપર હીરાને ઘશીએ નહી*
નાં પાડવાને કાંઈજ શરંમ નથી—
ઊલટું કરવું એ તમારો ધરંમ નથી*
એ શફેદ ઠગો તહમોને ફુશલાવેચ—
બાજીગરના જેવી બાજીઓ બતલાવેચ*
બાજીથી તહમોને લીએચ ઠગી—
શફેદોબીછે ભાઈઓ બશ પગી!
વાશતે શેઠો, જોઈ વીચારીને ચાલવું—
વાજબી હોએ તોજ બોલીઊં પાલવું*
નહીતો કેહવું કે શાહેબ કરો માંફ—
મરને થાએ તેવોની દીલ બેકીલાફ*
ડેવીશ, ખરેખરો દગલબાજ—
ગેર ઈનશાફની હેજે નહી લાજ*
કેઆંમત તક હેંને નથી મરવું—
શું કરેચ, જેહારે શું જોઈએછે કરવું?

હરાંમીઓને કે પોતે પટાવેચ—
ગરીબોને, ઈજા દઈ શતાવેચ*
શાહુકારોને કે કરેછ ચોર—
ચોરોને ઊલટા કરેચ શરજોર*

જેવોડ કીધી આડ ખાંણુ ખરાબી—
તેવોને ભાઈ ન કહીઊં જરાબી*
શબુરીથી જેવોડ વીપતાને શોથી—
તેવોની —ડોમાં, લાકરીઓ ખોશી*

હેવો કીધો કેણું, ઊલટો નેઆવ—
વાંહીંણ ડુબારી, ને બચાવેઓ નેહાવ*
વાઘરીને વાશતે, ભેંશોને મારી—
કેહવો ઊલટો, કે તે નેઆડધારી?

મચકરા કોણ શોકેથી લેવા જોઈડ?
ત વીશે ભાઈ, વીચારો કોઈડ*
પારશીઓને ઇશલાંમો વગર—
કરે કુઆશ કોંઈ હીંદુ મગર*

કરે દરીઆરત, કોઈ ઈઆહુદી—
કરે કાઇ શેઆંણું, નહી ગાવદી*
તો કહેકે મચકરા, મશલાવો પાશથી—
જોઈડ લેવા, મોહટા તહરાશથી*

પારશીઓ પાશથી લેવાડ નહી—
કેકમારગીઓને કંઈ કેહવાડ નહી*
હેવું થાડતો ગાંમમાં રેહવાડ નહી—
કે જુલમ કોઈથી શેહેવાડ નહી*

પંણ ડેવીશે છોડી ઈનશાપ શાશતી—
કીધીછ ભાઈ ચોખી જાશતી*

હોરાવોને મનુબરમાં ફરીથી ફિદા
થાવા વીશે જાઈનટ શુપરઈનટેન
ડેનટ મીશતર જ્ભાઈફ ડેવીશને
આપેલી ખબર અને ફોજદા
રે જ્ભાઈની કીધેલી નાંલેશ,
ઈતીઆદી*

જુંનની તીજી તારીખે, હેવી ચાલી ધુંમ—
ગાંમરાંવોમાં, હોરાવો ફિકઠા થાય ધુંમ*
તેવો ફિકઠા થાઈ, હાવું કરશે કાંમ—
જેલ ભાંજી, શેહર કરશે ફનાં મોકાંમ*
તરેજુરી લુંટશે, શાંભલી અધીર થાઈ—
બેરાંમજી વકીલે ડેવીશને ઘેર જાઈ*
કહી. ફ ખબર, હતો રાતનો વખત—
ડેવીશે વીચારીઊં કે કાંમછે શખત*
બેરાંમજીફ કહીઊં પંરશે જેલપર—
પછે તરેજુરીનાં, પરશે મેહલપર*
હજારો ફિકઠા થાઈ, કરેચ વીચાર—
લુંટી શેહેર, મારવો અંગરેજોને માર*
આ વાત શાંભલી ડેવીશ મંનમાં બીધો—
તતકાલ ફોજદારને બોલાવી લીધો*
ચીઠીઓથી કીધી અંગરેજોને જાંન—
શાહેબ લોકો આવેઆ, ડેવીશને મકાંન*
ફ ખબર ફોજદારે મનુબરમાં કેહવારી—
કે લુછાઇ તજીને, હાલ થાજો વેહવારી*

અગરજો આજકાલ ર કાંમ કરશો—
ખાતરીછે માહરી, હકનાહક મરશો*
શરકારને થાઇચ, ર વીશેની જાંણ—
કરશો જો કંઈ, તો કારી છુટશે બાંણ*
ર રીતે ફોજદારે બંદોબશત કરી—
ડેવીશ આગલ, ભલો થવા ગઇઓ વરી*
શાહેબ, ર છે જુઠું ગુલબાંન કરૂં—
ડેવીશનાં મંનમાં તે આવીઊં ખરૂં*
કે પારશીઓનું, હવે નહી માંનવું—
કહીઊં તેવોનું ન ખરૂં જાંનવું*
પંણ અંગરેજો જેવો વશતાતા બાહાર—
તેવોએ શેહેરમાં કીધાં ઘરબાર*
ડેવીશની તપાશા જોઇ, તેવોએ બુધી—
કે છે ર ગાફેલ, ન રાખતો શુધી*
રહી ર ભવ શુધીની કોહાંની—
લખીછે બીનાં અગતની જાંની*
જુંન મહીનાની દશમી ને બુધવાર—
બુંમાટો થાઇઓ, પડી બજારમો ધાર*
આખી શેહરમાં થઇઓ શોહરશાર—
બંધ કીધાં લોકોએ ઘરનાં બાર*
પાંણી આવેઆં વલી કોઇનાં નેંનમો—
ઇઊરપીઆંનો ગઇઆ, દોડી લેંનમો*
ભરાવી તોપો, થાઇઆ હથીઆર બંન—
કે આવેતો બંચવા, ન દેવું રેક તંન*
ભઇઅંકાર થાઇઓ, હેવો ધભરાટ—
વેપારીઓ નાહશવા લાગા શેરશરાટ*

ભરેલી દુકાંનો, ખાલી પડેલી જોઈ—
શેહેજ શપાટો, મારી ગીઆ કોઈ*
શેવટે જનાર્ડીઓ, કે બાબદનો શોર—
કે દોડતો આવેઓ બાઈનટ અમલદાર*
મીશતર જેભાઈ મનુંબરથી—
જાહેર કીધું તેણે, લુંટના ડરથી*
કીધી તેણે કુલ બજારમો જાણ—
મનુઅરમો જમાવ થાર્ડીચ, † મુશલમાંન*
કેપરથી શેહેરમો ઊડી રહી ગપ—
લોકો લાગા, નાહાશવા જહપોજહપ*
જેભાઈકે કહીઊં, ડેવીશને બીરાદર—
જોઈ આવેઓ હું મનુબરની પાદર*
દાંડગારોની તાંહાં, બારે છે કટ—
લુંટવાની તેવો, કરેછે ગત*
જેભાઈની વાતને, ડેવીશે માંની ખોટી—
તરડાઈ તેપર ને બુંમ પાડી મોહટી*
કહીઊં તેંણે "તુંમ બોલતા હય જુઠ"—
(મંનમો.બબરી) "ઇઊ અગલી ઘરૂટ"*
ખાંશોથી પકડીને તે નીકલેઓ બાહાર—
તેટલાં તાંહાં આવી પોંહચેઓ ફોજદાર*
આપેઓ ફોજદાર ને ‡ શંભુજી શવાર—
કે બાઈને તપાશે, કે શું કહેચ ગવાર!

---

† કે મુશલમાંનોમાં, અલીની ઊમતનાં હોરાવોની શંખેઆ વધારે હતી*

‡ શંભુજી—કે શુરતની પોલીશનો મેજર શુબેદાર થાર્ડીચ—પણ કોઈ અમલદાર શાથે તે કે હીગાંમમાં ભરૂચ આવેઓ હતો*

બંધે જણાં જઈ પુગા મનુબરજે આંપે—
શું જોઈ, લુંટારા બલવો કરવા તાંપે!
શંભુજીએ કીધી દાંડગાવોશે વાત—
ધારેઆમેલે તહને, કરવા ચાહોચ ઘાત*
ફોજદારે કીધી તેવોને અશારત—
લાવેઆ બાંહાંનું કે અતરેછે જેઆરત*
શંભુજીએ કહીઊં, એ બોલવુંછે ખાંમ—
જેઆરતમાં શું પડે, હથીઆરનું કાંમ?
છે તહને પાશ તલવાર, કોહાડા ને શોટા—
ભેગા થાએઆચ વલી, નાહના ને મોટા*
તાંહાં શું તદબીર કીધી ફોજદારે—
બેહતર, ડેવીશ હેંની બોજ કાહારે*
હેવું કહી લાવેઓ જંણ બે ચાર—
કહીઊં તેવોએ આવતાંને વાર*
જીઆરતછે, હેવો કીધો તેવોએ ટપો—
પાશ થાએઓ તેવોએ મારેલો શપો*
ડેવીશ આગલ જેભાઈની કીધી નાલશ—
બુરો વીચાર આપેઆમાં, ન કીધી આલશ*
કે જેભાઈછે પારશીઓનો જાંની—
બુમાટો પાડેછે, વાત તેવોની માંની*
હેવું કહી જેભાઈને લગાડી નાંગોશી—
શાંભલી શંભુજીએ પકડી ખાંમોશી*
વીચારીઊં તેણે એ શંધુછે તરકટ—
પણ દરશત ન ધારી, કરવાને હરકત*
શબબ ડેવીશનો ફોજદારનું માંણે—
તો ફોકટ બદલાંમી, માંથે કોણ તાંણે?

વળી ન તેહનું તાંહાં ચલંણ કે ચારો—
ખાંભોથી પકડીને બેઠા બચારો*
પણ કહી કથા, તેણ ફક મીતરને ;
કે તપાશે ફોજદારનાં ચરીંત્રને*
કાંકે લાગેછે મહને અતીશે ભઈ—
કદાચજ શરંમ હઈઆ તમારી રહે*

મોલવી મુશુરઅલાઈ પ્રીથી દંગો કરવાની
લીધેલી ઊશકેરણી, અને જંગલીઓને
મનુબરના હાકંમ તથા વજીર
અને અમીરો બનાવવાની બે
વકુરી ભરેલી આપેલી ઊમેદ.

કરવા બેઠા મોલવી બારશતાંન—
નવેશરથી કીધાં, પાછાં કારશતાંન*
હોરાવોને બાઈ, ચહડીઊં જે જેહર—
આવેઆ તેવો મુશરઅલાને ઘેર*
કહીઊં, ન કરતા બંધવાવોની પેર—
ખરૂં કહીઈચ, રાખશું તમોથી વેર*
કીધુંચ કાંમ તમારા કહેઆથી—
હજી કહીઈચ તંમને હઈઆથી*
નાંમ તમારૂં હમે જાહેર કરશું—
ગુવાહછે મહમદ, હવે નહી ડરશું*

તેહમાં મુરે મુલલાં, † ગોલાંમ કાદરખાં—
કંમઅશીલ બીજો, ‡ ફકીર વાશદખાં*
આવેઆ હતા ઇવો થાઇને શાંહબો—
નાંખી દીધા મોજવીઇ, તેવોને લાંમબા*
કહીઊંકે થાઇ, તંમને ફતે મોબારક—
શખુંન આઇ માહરા થાજો લાભકારક*
જાવો ને થાવો, વલી પાછા જમાવ—
લુંટમાંથી પરથંમ, મલે તે કમાવ*
ઇ કાંમની આગેવાંની, તંમને છે લાજંમ—
મારો, શરદારો, હોધેદારો ને આજંમ*
ઊંચકો તલવારો,; ઇઆદ કરો નબી—
જગાવો દીન, ના ડરતા કોઇ કબી*
શું જોવોચ! કરો કાફરોને ફનાં—
પલીત પારશી, ને અંગરેજના જના*
નાશ કરો, ઇ લોકોનો શદંનતર—
બંધે કોંમ વચ્ચે, રાખો ના અંતર*
મગુબર, જંગલીશાહ તમારૂં થશે—
તમારા અંમલ હેઠે રઇઇત વશશે*

---

† ગોલાંમ કાદરખાં ઇ મગુબર ગાંમનો મોહટો હાફેશજી હતો* હેની ઊપર કાંનશ પીરેશીનો ચારજ લાગુ થાઇઆથી હેને તરંણ વરશની શજા મલીચ*

‡ ફકીર વાશદખાં, તે જંગલીશાહને કહેચ; ઇ મુજનાં ધણાંઇક નાંમછે* હેની ઊપર તકશીર શાબેત થઇઆથી હેને દેશ નીકાલની શજાં મલીચ*

વછીરાત, તે આ ગોલાંમ કાદેર કરશે—
ઇશલાંમોનો શેતારો, હવે ફરશે*

શું હશે તેવો જંગલી ને અપટ—
ન મોલવીનો પીછાંનેઓ, ખાંનગી કપટ*

બેશક, તેવો જંગલીઓ ને રાંની—
ખરી માંની તેવોએ, મોલવીની વાંની*

બેવકુફો તે, વગર અકલના ચેરા—
ફરી વલેઆ લાગલાં ગાંમો ને ફેરા*

મોલવીએ ઊતારેઓ પોતાનો ભાર—
કાહાડી બાહારની પીડાને બાહાર*

ફરીથી બળવાની ધાશતી રાખી બાહેર
કોટનાં પારશીઓનું કોટમાં જાઈ
વશવું—જંગલીશાહ ને ગોલાંમ
કાદેરની ઊશકેરણી ઊપરથી આશ
પાશનાં ગાંમડાંવાલાવોનું મનુષ
રમાં જમાવ થાવું—ને તાંહાં
નાં હુરાવોને લગાર ફિક દીલ
નહી જાએઆથી પાછા
વીખરાઈ જાવું*

કીધાંતાં મોલવીએ, દીલ બંધીનાં માંખણ—
કરવા માંડેઆં હવે તેઓએ પાખંણ*

ન શાહમજેઆ, ગંધારો કથા ભેદમો—
પંણ હાકેમ ને વજીરની ઊંગેદમો*

રખડેઆ ખેરાં, જંગલો ને જુઅલા—
હતા તે નાપેકારો, મુજી ને બીઅલા*
જાઇને કહું કે, ઓ દીંનદોશતો—
પકડો ઊજંમ, નાં રહો શોશતો*
ઊઠો, બીરાદરો, દીંને મહમદી—
નજીક આવીછે હવે તેરમી શદી*
કાહાડો, કાહાડો, દીંનનાં બાહાર જુંડા—
મારો નશરાંનીઓ ને પારશી ખેહુંદા*
પકડો તલવારો, જંબીઆ ને ભાલા—
મારો કાફરોને, ખુશી ઊપજે અલા*
મારો, મારો, મારો, કરો ખોટી ખોટી—
ઈ પવીતર કાંમમાં શાંનો ખોટી ખોટી!
લેવો તીર કાંમટાં, કરો તીરંનદાજી—
હજરત મહમદ, ને અલી થાઈ રાજી*
લહુથી કરો આ જમીનને તર—
કરો હેની મરદી, નાં રહે કોઇની નર*
છે ઇશલાંમો હાલ કંઈ કેદમાં—
ફરો તેંમણે છોરવવાની ખેદમાં*
કરો તીજોરી તારાજ, કોટની ધુલ ધાંણી—
ફેરવો અંગરેજોનાં અમલપર પાંણી*
કરો ઇશલાંમોનો ચહડતો પાહરો—
નશરાંનીઓને, નહશારો, નહશારો*
દીંનતો છે, દુંનીઆંને કબજ કરો—
ફેલાવો, મહમદી મહજબ ખરો*
હજી શું શાંભલોચ! ચાલો રે ચાલો—
મારો ઘરડાં, જુવાંનો ને બાલો*

વચનછે મહંમદનો, મારો રે મારો—
કાફરોને કતલ, દીંન દોશતોને તારો*
કરો હેવું, શીફત થાઈ તમારા જંગની—
કરો આઈ જમીનને, લાલાના રંગની*
વેહતી કરો, તહમો લહુની નદી—
ઊરાડો શર, મીશાલે ઊછલે દડી*
માંગો મદત શરવે મવલા અલીથી—
કઊઅતં વધશે, તે માહબલીથી*
ઓ ગાફેલો, કેંમ હજુ બેઠાછો શુશત—
શુ મહમદી દીંનપર નથી તહમો સુશત?
સુશત હોવેતો, ઊઠો પલમો—
બરહક પહડો, શરવે કલમો*
દેવો, દેવો, કાફરોને ઈજા—
શકુંનો ઈ વગરે ઘનાં બીજા*
શાંભલેઆથી પેલા ગાવદીઓને—
હોરા, શલેમાંની, ને દાવદીઓને*
વાતો શાંભલવાથી, હાવી બેહુંદી—
આવી ગઈ તેવોનાં મજખમાં તુંદી*
પુકારો કીધો કે દીંન, દીંન, દીંન—
ચહડાવી કંઈકોઈ બાંહે, અકલના હીન*
કંઈતો શદંનતર નાગાજ ટાટ—
ચાહી ચીતી જોવા બેઠાતાજ વાટ*
કંઈતો બેઠલા શોધતાજ રોજી—
પુરાંન ખુશી, કંઈકોની દીલશોઝ*
નહી ઘણાંવોને વશતરની મવશર—
ખુશી થાઈઆ તેવો, જોઈ હાવી અવશર*

કાહાડેઆં કોઈ કોઈતાં, કોઈ પહેરાઇ—
કોટેલી તલવાર, કરીને શહરાઇ*
૨૬ થાંભલાં કાંમટાં, ને બગરેલી બંદુખ—
છરીના કાપલાવો, લઇ યાર આ શંનમુખ*
આ ! હા ! શ્રું નીકલી ઇંદરની ફોજ !
ફક દુખ જોનારને, બીજી ઊપજે મોજ*
તોબા ખોદા ! જાંણુ શેહતાંનની મુરતી—
અબલીશોની ફોજ, જાંણું હવામો ઊરતી*
કોઇને માંથે ટોપી, કોઇ બહરેને શારથી—
કંઇતો નોહતાંજ, બીલકુલ વશાતરથી*
કોઇને બંદી, તો કોઇને લુંગી—
ધેતાવાતો બાંધીને રાખેઆતા શ્રૃંગી*
કારા, કદરૂપા ને કદર બીહાંમનાં—
હતા ભરૂચની આશપાશ ને ગાંમનાં*
શીતપણું, કંમઠારીજી અને આંનોદ—
આછોડ, કેહુરવારૂ અને શારોદ*
ફ ગાંમોનાં, નાંમદારો નાંમાર—
જમાવ થઇને, આવેઆ મનુબર*
ઘબરાટ કીધો, ઊઠો મશલે ઇમાંન—
શંધા મલી ખોલીફ, અલીનું મેદાંન*
મનુબરવાલાવોફ તાંહાં કીધો તાલો—
હમે છઇફ મદત, તહમો આગલ ચાલો*
કહેઆ શખુંનો, તેવોફ ગેર રીતનાં—
છેવો તહમો અલીની હીમતના*
છેવો તહમો, ફકેકથી શેહર મરદ—
કાહાડો અંગરેજોની ફોજની ગરદ*

ના જોતા કાળી, નાં ચાંમરી ગોરી—
પીઓ તેમનું લોહી, ખાવો માશ તોરી*
હમો નાંખીઈછે, પારશીઓ પર છાપો—
તહમો નશરાંનીઓને બેધરક કાપો*
કરવું ખોદાનું, બચાવવા ભલા—
ટાલવીતી તેંણે આ કુહલે બહલા*
ગાંમવાલાયોને, ઊપજેઓ વશવશો—
કેહવા લાગા, ન દીશતો, ભરૂશો કશો*
મનુબરવાલા રમેછે, આપંણથી ઈ ઠાગો—
શરકાર ન મારે, ઈ વીચારછે હાગો*
પારશીઓને ઈવો, જલદી લીઈ લુંટી—
ને આપણેતો મરીઈ, માંથું કુંટી કુંટી*
તોઉબી કાંઈ આપણું વલવાનું નહી—
શરકાર પાશેથી, કાંઈ મલવાનું નહી*
ઈક તોપનો ગોલો છે શરવેને બશ—
ચાલો નાહશો, નાહશો, ન દીશતો રશ*
વેંહતવાનાબી પડેઆ, તેવોને ફાકા—
ભુખે મરી મરી, અને અંતે થાકા*
થાકી થાકી અમે, અંતે પગે લાગા—
જાંહાંથી આવેઆ, તાંહાં ગઈઆ ઈ નાગા*
ફનાંતો થાઈઆ, ઈ કુંદે નાતરશો—
પંણ ફલ ઈથી નીપજેઆંછે નરશો*
વાત તો ચોકશ, ને હતીજ ખરી—
કે લુંટ ફાંટ કરશે દાંડગાવો વરી*
ઈ વાતનો, ન રહેઓતો કશો શંધે—
ગલીચોની બદબોની ફેલાઈતી ગંધે*

કાહાડેઆં કોઈએ કોઈતાં, કોઈએ પહરાઇ—
કોટેલી તલવાર, કરીને શહરાઇ*
રદ થાએલાં કાંમટાં, ને બગરેલી બંદુખ—
છરીના કાપલાવો, લઇ થાએઆ શંનમુખ*
આ ! હા ! શ્રું નીકલી ઇંદરની ફોજ !
ફક દુખ જોનારને, બીજી ઊપજે મોજ*
તોબા ખોદા ! જાંણે શેહતાંનની મુરતી—
અબલીશોની ફોજ, જાંણું હવામો ઊરતી*
કોઇને માંથે ટોપી, કોઇ બહરેને શરથી—
કંઈતો મોહતાજ, બીલકુલ વશતરથી*
કોઇને બંદી. તો કોઇને લુંગી—
પેતાવાતો બાંધીને રાખેઆતા શ્રુંગી*
કારા, કદરૂપા ને કદર બીહાંમનાં—
હતા ભરૂચની આશપાશ ને ગાંમનાં*
શીતપણ, કંમઠારીઊ અને આંમોદ—
આખોડ, કેહુરવારૂ અને શારોદ*
એ ગાંમોનાં, નાંમદારો નાંમાર—
જમાવ થઇને, આવેઆ મનુબર*
ઘભરાટ કીધો, ઊઠો મશલે ઇમાંન—
શંધા મલી બોલીએ, અલીનું મેદાંન*
મનુબરવાલાવોએ તાંહાં કીધો તાલો—
હમે છઇએ મદત, તહમો આગલ ચાલો*
કહેઆ શખુંનો, તેવોએ ગેર રીતનાં—
છવો તહમો અલીની હીમતના*
છવો તહમો, એકેકથી શેહર મરદ—
કાહાડો અંગરેજોની ફોજની ગરદ*

ના જોતા કાલી, નાં ચાંમરી ગોરી—
પીઓ તેમનું લોહી, ખાવો માશ તોરી*
હમો નાંખીએ છે, પારશીઓ પર છાપો—
તહમો નશરાંનીઓને બેધરક કાપો*
કરવું ખોદાનું, બચાવવા બલા—
ચાલવીતી તેંણ આ કુબલે બબલા*
ગાંમવાલાવોને, ઊપજેઓ વશવશો—
કેહવા લાગા, ન દીશતો, ભરૂશો કશો*
મનુખરવાલા રમેછે, આપંણથી દેઠાગો—
શરકાર ન મારે, દે વીચારછે હાગો*
પારશીઓને દવો, જલદી લીદ લુંટી—
ને આપણેનો મરીદ, માંથું કુંટી કુંટી*
તોહબી કાંઈ આપણું વલવાનું નહી—
શરકાર પાશેથી, કાંઈ મલવાનું નહી*
દેક તોપનો ગોલો છે શરવેને બશ—
ચાલો નાહશો, નાહશો, ન દીશતો રશ*
વેંહતવાનાબી પડેઆ, તેવોને ફાકા—
ભુખે મરી મરી, અને અંતે થાકા*
થાકી થાકી અને, અંતે વગે લાગા—
જાંહાંથી આવેઆ, તાંહાં ગદઆ દે નાગા*
ફનાંતો થાદઆ, દે કુંદે નાતરશો—
પંણ ફલ દેથી નીપજેઆંછે નરશો*
વાત તો ચોકશ, ને હતીજ ખરી—
કે લુંટ ફાંટ કરશે દાંડગાવો વરી*
દે વાતમો, ન રહેઓતો કશો શંધે—
ગલીગોની બદબોની ફેલાઈતી ગંધે*

તે ગંધ આવતાં વાર, પારશીઓ રાંક—
જેવો ઇજત આબરૂ, ને રાખેછે કોક*
તેહમાં ઘણાં ખરા, બાહરકોટનાં વાશી—
જીવ લઈ, ગઈઆ કોટમા નાહાશી*
શાર શાંમંણ લઈ, ગઈઆ શેહેરમાં—
કોઇ ભાડે, ને કોઇ શગાનાં ઘેરમાં*
થાઇછે ઈ શમે, ઘનાવોને હાંન—
ઊંચકતાં મેલતાં, ભાગો શામાંણ*
આ બનાવ જનાવતાં ઊઠેછે આગ—
ખોદા જાંને કેહારે, ફીટશે ઈ દાહાગ*
શુનાવડી ઓરતો, પાલખીઓમાં ઘાલી—
લાઇલાજ, દશતાંનવાલીઓ પગે ચાલી*
કદંમે કદંમ, જેથી થાઇઊંછે પાપ—
ખોદા કરે, તે બીચારી ઓરતોને માપ*
બાહાર કોટ થાઇઊં, પોતાનેલે વેરાંન—
કોટે બાધી ઘાશતી કે કરશે હેરાંન*
વીચારીઊં કરશે, પલીતો ખુનાં મરકી—
મોહલાવોને નાંકે, મોહટી બાંધીઓ ખરકી*
હજારો ખરચેઆ, બચાવ થકી—
પંણ પલીતની ફોજ ન આવી શકી*
બાહારકોટ વાલા, થાઈલા પરેશાંન—
પાછા ફરેઆ માંની, કોટનું હેશાંન*
પરથંમ હવે જાહરે પડીતી લુંટ—
ઈકેકનાં ઘરપર હજારોની ટુટ*
ને બીજી વખતનીબી હતી વકી—
લોકોઈ તેથી કીધુંતું નકી*

જમીંન ખોદીને દાટીતી મતા—
પછ કોઠમો રહેઆતા જતા*
તાંહાંથી આવી, પાછી જમીંનો ખોદી—
શું જોઇ માલ, ન પોઆઇ ઇક કોડી*
ઇરલે જેવીઇ બેવકુફી કરી—
ડાટેઆંતાં કપરાં, તે ગઇઆં શરી*
કંઇને થાઇઓ, આ રીતનો દગો—
ડાટીને ગઇઆતા, ભુલી જગો*
કંઇકાઇ ડાટતાં જનશો જોઇ—
લઇ ગઇઆ ખોદી, તેથી બેઠા રોઇ*
તે થંધું ઇ કંમળખતોની પુંનાઇથી—
શોજદાર ને મોલવીની રેહનુંમાઇથી*
તેવોને વારેવાર કાંહાં ગીત ગાઇઇ—
બેહતર કે ગંમનાં, ઊતંમ શમ ખાઇઇ*

લુંટાઇલો માલ મનુષ્યરમાંથી પકડી આપવાની મીશતર ઝભાઇઇ ડેવીશને જણાવેલી ધારણાં—અને ઇ શુરા અંમલદારે તે વાશે કીલેલી મનાઇ*

મેહનતુ માંણશને શદા મલેચ જશ—
પંણતે જો ન પડેઓ હોઇ, આલશને વશ*
તો મેહનતને તેંહની મલેછ માંન—
નહીતો ઠપકો, લખેલો નીધીઆંન*

તે હાલ આફ જેબાઈની ઊપર વીતો—
તોપણ ભલો ફ અમલદારનો પીતતો*
કોઈ બીજો હતેતો, વારતે ઊજર—
થંડે પેટે ફણે, કીધું દરગુજર*
હવે જુવો હેને પડી પકકી ખબર—
કે કેટલોફક માલ હાલ છે મંજુબર*
ફક હોરાનાં ધરનો કીધેલો ગુપત—
તે મલેતો તકશીરનો આવે કુપટ*
શરકારને મલી આવે ખરો ચોર—
હેવો મંનમાં લગાર કરીને ગોર*
ડેવીશને કીધો ફ વાતથી માહેર—
તેંણે કહીઊં, હું તુંથી છું કાફર*
ખુટો તું હરદંમ નવો લાવેછે—
બેથક તું, મહને કકલાવેછે*
અઈઆંમ નથી, હાલ પકડવાનો ચોરી—
ફમ કહી, જેબાઈની હીમત નાંખી તોરી*
નાં કેહેતો ગફઓ, તે હીલવતો ડોકી—
પંણ પકડો, હેની નહી છાતી ઠોકી*
ડેવીશ ને † ઇશપેનશનો નહી કંઈ ફેર—
હેનાઓનાં અંમલમો, દીશતું અંધેર*

---

† મુંબઈનાં રાફટ વખતે મીશતર ઇશપેનશ માજીશતરેટની ખુરશીફ બીરાજેલો હતો, પણ તેણેઓ હેની હીચકારી ચાલ વગર બીજું કંઈ કીધું તું નહી*

મીશતર અલેકજાંનડર રાજરશને ભરૂ
ચનાં આકટીંગ માજીશટરેટ તરી
કે ગવરનર ઈંન કાંઊંનશીલે ને
મેઆથી તેહનું ભરૂચ ખાતે
આવવું—તેણે પારશીઓ
શાથે કીધેલી ગોશ્તેગો—
અને મીશતર ડેવીશ
ની બદલી*

કાંઊનશીલમાં પરથંમ કીધીતી અરજી—
થોડા દીવશ રહી, વલી કીધી મરજી*
તે મરજી માફક બીજી અરજી કરી—
કહીઊં રહેઆ છઈએ, આપતમાં પરી*
વાશતે મેહરબાંની કરી લેવો દાદ—
કમીશનર મોકલો કે શાંભલે ફરીઆદ*
તે વાત કાંઊંનશીલે ધેઆંનમાં લાવી—
રાજરશને નેંમેઓ, જે શુરો રહેઓ ફાવી*
૧૮ મી જુંન ને બરેશપતવાર—
ભરૂચમાં આવી પુગો તે શરદાર*
રાજરશનાં આવેઆની થાઇ વધાઇ—
ડેવીશની તાંહાંથી તુરત બદલી થાઇ*
પારશીઓને આનંદ, ઊપજેઓ અતી—
કે ફરેશતો આવેઓ, ને પીરા પતી*
તેવોને ઘર, જાંને નીકલેઆ વેહવા—
ગએઆ કંઇ શેઠીઆવો મુલાકાત લેવા*

ઊભો થાઈ દીધું, રાજરે આદરમાંન—
બતાવી પારશીઓડબી તેહવીજ શાંન*
ખુરશીઓની હાર, તાંહાં હતી તેઆર—
કહીઊં બેશવા, તેંણે બતાવી પેઆર*
શાંભળતાં, પારશીઓને મોહડેથી કાંહાંની—
કહીઊં, ઘું દલગીર વાત તમારી જાંની*
પંણ હવે નહી રાખવી, તહમે ફીકર—
આવેઓ ઘું હું રાખીને જીકર*
હવેથી ન તમારે કશશો ડર ખાવો—
પંણ વાજબીને ખરો પુરાવો લાવો*
ડેવીશાની વાત, કહી તેહને માંડી—
કે ન ગડીઆ તેવો, ઈંનશાફને છાંડી*
તેંણે આપેઓ ઊતર તે હતો બીધો—
તેથી ઈનશાફને હાથમાં ન લીધો*
પંણ હવે તે વખત ગડીઓ વહી—
આવજો શબેથી પુરાવો લઈ*
નમેઓ શરવેને, કહીઊં થાવ રવાંના—
તહમો શેઠીઆવો, હશો દુર જવાના*

બીજે દીવશે, ગડીઆ કંઈ વાદી—
શંબેઆ તેવોની દીશતીતી ભાડી*
નુકશાંન સરવે લાગા લખાવવા—
મુદઈઓની શાંહાંમને થાવા*
તેઓને હોકંમ આપેઓ હાવો—
કે માંમલતદાર પાશે, ફ નુકશાંન લખાવો*

રાજરશ શાહુએ પારશીઓને થાડેલાં

નુકશાંણવીશે માંમલતદાર પાશે માં

ગેલા હીશાબ—અને તેણે તે શા

તાબીથી બજા લાવેલું કાંમ*

રાજરશે ફેઆદી લખી ફેક ખાશ—
મોકલી તે માંમલતદારની પાશ*
કે પારશીઓને માલ-લુંટાફેઓ કરલો—
અડશટો મહને લખી મોકલ ફેટલો*
તેથી તેંણે, પારશીઓને બોલાવી લીધા—
કચેરીમો તેવોને હાજર થવા દીધા*
કહીઊંકે, બાગું તુંટું બાદ કરી—
લુંટાફેલુંજ હોફે તે ફકત ફેઆદ કરી*
લખાવો તહમો માહરી નોંધમાં—
શરકારછે હાલ, તેહની શોધમાં*
પારશીઓફે, તે મીશાલે, નોંધાવેઓ—
શાત હજારને અરશટો આવેઓ*
બાગો ટુંટો માલ ઘેરોની અંદર—
તેહનાં થાફેઆ રૂપીઆ હજાર પંદર*
બારી બારનાં બાંઈ, દાંનાંમાં રેડીઊ પાંણી—
તરાઇને ઝાદરાંવો, લઇ ગફેઆ તાંણી*
તે વાતનેતો રાખી, છુપાવી છાંની—
માંમાં ફુઈનાંવોની, શગાઇ પીછાંની !
કે માંગાંનાંવોને, ન લાગે હલકાઈ—
ઓછીનાં અધરાંણ, ન જાફે રખે છલકાઈ !

દોખમાં દરેમેહર અધર રાખેઆં—
એ નુકશાંનીમાં, ન ભેરી નાંખેઆં*
† માંમલતદારે જવાબ પારશીઓને દીધો—
જાવ રપોરટ તમારો, રાજરશને કીધો*

શેઠ બુમંનજશાજી વકીલે પારશીઓને શાર ઈનશાફની વખતે બેશવાની કીધેલી ગોઠવણ—અને જાગા વગર મશ લેઈમાંનોપર ગુજરતી વીપતા*

ચોમાંશાંનો હતો, તે વખતે દાહરો—
ને પારશીઓનોતો થાશે ભરગારો*
વીચારીઊં, લોકો થાશે એકઠા ઘણાં—
ફરીઆદી, શાહેદી, ને બીજા જણાં*
એ શરવેને જોઈએ જગો બેશવા—
અદાલતમાં, ન શકેને દેશે પેશવા*
બબજ ખાવા પડશે હંનશેલા—
વીપત પરશે, અતીશે તે વેલા*
તેથકી એવોએ કીધી આએ પેરવી—
ધારંણાં એક ઘર ઊપર ઠેરવી*

---

† એ માંમલતદાર જાતે દખણીછે, અને હે નું નાંમ ચીમંનરાવ ભગતછે* એ ઘણી લાએક અને આબરૂં વાલું માંણશ છે*

જે ઘરમાં કોઇ રહેછે બહરાંગણ—
તેહનું નાંમછે, જોશી હરી નારંણ*
તે છે બારગાવું વાંનીઆવોનો ગોર—
જેહનું ઘરછે, અદાલતની શોર*
તે ઘરમાંછે ખાશ, ઇક મોહટો ચોક—
ઠેડાવ કીધો, તાંહાં બેશે પારશી લોક*
તે બનીઊં, ઇ શેઠની શારંભથી—
દિવંનની ઈજત અને મરંમથી*
પાંણી પોંહોંચાડીઊં, ખારૂં ને મીઠું—
બાદિક માંણશ હેવું નહી કોઈ દીઠું*
શાંભલો હવે ઇશલાંમોનું બેઆંન—
આશીશ આગલછે, ઇક ખુલ્લું મેદાંન*
તે મેદાંનમો ચંડાલોનાં ઠગલા વરે—
કેટલાદિક જાઇને મોરચામો મરે*
જાહારેકે વાદલમોથી વરશાદ ગરે—
તે વખતે ઇ જાલમો નાહશતા ફરે*
ઇક રોજે, રાજરશ આઇઓ શવાર થઇ—
તેંહની દરશટી, મોરચા પર ગઈ*
બોલાવેઓ મોરચાનો જમાદાર—
ફરમાવીઊં, શંધાને કાહારી મુકે બાહાર*
બહુ પડી ઇવોપર હારમારી—
મારી ધકાને હાંકી મેલેઆ કાહરી*
ખાવા લાગા મુજીઓ, મંનની માંહે ખાર—
શું નથીઓ, ઘરથીબી ન આપતી ઠાર*

દાંનાંવોઇ આઇ બતાવીછે નકલ—
કે માંણશ પેદા કરી બખશી અકલ*

કે માંણશ માતર તે અકલનાં બલથી—
શારૂં કિઆ માહું, તે વીચારે દલથી*
નેકી ધરે હાય, કરે બદી તરફ—
પંણ આ આશમાંનનું ફરતું ચરક*
બેમરવત કાઇને અપાવેછે જશ—
કાઇને કજશ, ભાઈ, કાઇને કજશ*
કાઇને ખુશાલી, ને કાઇને ગંમ—
કાઇને હરખ ઊલટ, કાઇને શીતંમ*
કાઇને કહીદિછે, આપણે ફરેબકારો—
પંણ નહી તે રાખતું, માંનવીનો ચારો*
જો કે ડેવીશ ન હતો ગવાર—
હતો તેબી ઇક બલવંત શવાર*
અકલનું શું ન હતું તે પાશે જોર?
પંણ જાંહાં કીધો, જમાંનાંએ દોર*
તાંહાં તે પડેઓ થાઇ ગાફેલ—
ફેરાંછે ફરતાં ચકરનાં ફેલ*
રાજરશને તેણે હતો વધારવો—
વીચાર હતો તેંહનો શધારવો*
લગાડવું હતું આશમાંનશે શર—
લાવવીતી ઊંમેદ, તે શરદારની બર*
તો તે કીધાંમોબી તે ફાવીઊં—
રાજરશનું કીધું, શઊને ભાવીઊં*
હર તરફથી તેહને શાબાશી મલી—
કે રાજરશે ચાલ ચલાવી ભલી*
કંઇ ગદિઆ હેનાં નાંમપરથી બલી—
કાઇ કહે આવેઓચ, ખોદાનો વલી*

ડેવીશપર બધું લાગી નાખીશ તાવંણ—
રાજરથને ઠેડવેઓ, ઇનશાફનો ખાવંન*
ગરીબોનો કીધો તેંહને કદરદાંન—
ઈનશાફમાં કીધો અદલ નોશેરવાંન*
કરી દીધો ભાઇ જગમો મહશુર—
કહો આશમાંનનાં ફેલનો શું છે કશુર?

મીશતર રાજરથે ચલાવેલી તપાશ—
બેજંન ગાંડાંનાં ખુનીઓને પકડી
કાહાડવા શારૂં કીધેલી તહરેવા
ર હીકમત—અને રૂ ૫૦૦ નું
ઈનાંમ*

રાજરથ, શેઆંણો, શંમજુ ને ડાહેઓ—
વીચારના તેહનો હતો પુખત પાકો*
તે ચંચલ, ચાલાક, ને હતો ખરો ચાતુર—
ઈંનશાફ કરવામાં, બહુ દીશતો આતુર*
ચાર ઘહરશથો, તેંણે કાહાડેઆ સુંની—
શેઆંણા, શમજુ, ને શકલગુણી*
કે તે ચેહારોની, બેશે પાશ જુરી—
જોડ છાંડણ થાડેચ, અધુરી કે પુરી*
તે મધે બેક પારશી, બેક મુશલમાંન—
કે ન રહે, ઈંનશાફમાં કોઇને ગુમાંન*
પારશીઓમાં ડેક, દશતુરજી શાહેબ—
બેહરાંમજી વકીલ, તે તેવોનાં નાકેબ*

મુશલમાંનોમાં, પેહલો, હેદરખાંન—
બીજું કુદરતુલા હકીંમજીને માંન*
ફવોને નેંમીને બેશાડેઆ પાશ—
ચોવીશમી જુને કીધી, ચાલુ તપાશ*
મુખજુબાંની આપવા લાગા વાદી—
બચાવ કરવા લાગા પરતીવાદી*
તેવોને મુકી, આપીઓં શાહેદપર લખશ—
કીધા કેદ, હતા જે ગુંનેગાર શખશ*
દશતુરજીનાં ખુનમાં † અગીઆર જણ—
બેજંનનાં ખુનમાં ન મલેઓ, ફક પંણ*
તેથી થાઇ રાજરશ શાહેબને ચટપટ—
ઘણીબી કીધી તે શાહેબે ખટપટ*
ખુબ કીધી તેંણે ફવીશે જોશતેજો—
પણ આવી ન તેહની, શુગંધી કે બોઓ*
કે બેજંનને કોંણે મારેઓ જાંનથી?
કેંમ ઊઠી ગઇઓ, તે આ જાંહાંનથી*
શું ખુંન ફ શુરજ, ફઆ થઇઓં ચાંનથી?
લાગા જખંમ હેને, ખુદરતી બાંણથી*
કે ન મલતો કોઇ ગુવાહ ફઆ ખુણી—
ન બતાવતો ફોજદાર, ન મોલવી મુંની*
પંણ ફ ખુંન વેઅરથ ન દેવું જવા—
હેવું કરવું છે મહને, લાફક ને રવા*

---

† શેશંનની વખતે દશતુરનાં ખુંનમાં છ શખશોનો વધારો શેશન જડજે કીધો હતો*

વીચારી કાંઊનશીલપર શંધેશો ફક—
મોકલેઓકે "હવે મુકરદમોતો છેક*
લગભગ આવેઆછે, થવા પુરા—
પંણુ પેર્જંનનાં ઘાતકી ને ખુંણી પુરા*
શોધ કરતાંબી મહને મલતા નહી—
મુથલાવો બીલકુલ પધલતા નહી*
વાશતે કાંઊનશીલે મશલત બતાવવી—
દરીઆફત કરી ફ અડચંણુ મટાવવી*"
જવાબ પાછો વલેઓ, તતૂઅખશણુ—
કે "પરજાનું ચાહવવા માટે રખશણુ*
આપો પાંચશોનાં ઇનાંમની ઊંમેદ—
કે કોઇ બતાવે, ખરેખરો ભેદ*"
તે હોકંમ મુજબ કાહડેઆં જાહેર નાંમાં—
કે "મલશે પાંહાંનશો રૂપીઆ શાહમાં*
જે કોઇ ખુંનીઓને જાહેર કરશે—
શરકારની નજરમાં ખરા ઠરશે*
તેહને રૂપીઆ કરશે શાપુરત—
વગર મુદતે આપશે તુરત*"
ફ કાંમ માટે આપી મુદત માશની—
વલી અકલ ખરચી પોતા પાશની*
શેહેરમાં બધે થાલી પીટાવી—
કે દીફ કોઇ ધુનેગાર બતાવી*
વલી ફ ગુણીફ પોંહચાડીઊં લખશ—
કે પડી રહેઓછે ફોજદારપર નખશ*
અપરાધની તેપર બીરાજેચ તહરે—
ઓધા શર શરવે કોઇ કરેચ અરે*

ને વાત તો કંઈ કરતાંબી બોલાવવી—
તેથી આંમોદનાં † ફોજદારને બોલાવી*
નાંઈનર ફોજદાર ભરૂચનો ઠરવેઓ—
પતો લાવવા માંટે, બધે ફેરવેઓ*
કે નવા ઓધાનો કરીને લોભ—
ને વધારવા ખાતર પોતાનો મોભ*
ખુંનનો પકડી કાહાડશે મુદ્દો—
પણ ફ રેવાંદાશ કોઈ, ખરો બેહુદો*
ગએઓ ફોજદારની ઠાંકવા ફબ—
રાજરશે તે વીચારી નાંમુનાશેબ*
ભરૂચથી આપેઓ તુરત તરાપો—
આંમોદ ગએઓ, પાછો કરતો બરપો*

અંગરેજ શરકારની પરજા તરફની પ રીતી અને કાળ્ફ ઊંમર ઊશમાં ન તથા મહુમદખાં કરીમખાં અને ફિઠ બીજા મુશલમાંનને ફોજદારનું નાંમ છુપાંવ વા વીશે આપેલો ફરેબ*

શગરછે ખાવીંદ તાહરી જનાબમાં—
જેહવું ન કોઈએ જોઈઊં, હશે ખાબમાં*
જેહવું ન કોઈએ, શાંભલું હશે કાંણ—
લખાઈઊં ન હશે કીતાબને પાંણ*

† આંમોદનાં ફોજદારનું નાંમ રેવાદાશ કરી કહેય, અને તેહને ઘણીક શરકારી ઓધાને લોકનો ગંણતાં નથી*

ન વાંચીઊં હશે, કોઈ કાઇ કાલે—
ન શાહરૂવાતમાં, ન વચલે ગાલે*
કોણે કીધી, ને કોણ કરેચ પરતીપાલ
હોઈ રાજ હેવું, ઈ વીચારવું છે માહાલ*
આ ખુદરતે ખાવીંદ, જમાના ગઈઆ—
તેહમાં કંઈ શાહવો, નમાંનાં ગઈઆ*
કંઈ અપાર, ખુધીના ખાવંન ગઈઆ—
કંઈ પરજાને મનભાવંન ગઈઆ*
કંઈ ઈનશાપનાં ખંતી ગઈઆ—
કંઈ અદલ, અંગણીત ગઈઆ*
કંઈ શાચાં ને શુધાં મતના ગઈઆ—
કંઈ રાખનારા શતના ગઈઆ*
ઘણાં શતવાદીઓઈ ભોગવેઆં રાજ—
ઘણાંએોને માંથે બીરાજેઆં તાજ*
વીકરમનાં જેવો ન ભંનજંન રૂપ—
નોશેરવાંન જેવું ઈનશાપનું શુખ*
જેવોની કીરતી આજેછે મહશુર—
તેઓનાં રાજમાંથી હશે કશુર*
પંણ રાંણી વીકટોરીઆનાં રાજમાં—
વશેછે રઈઈત જેહવી નાજમાં*
તેહવી ન કબીબી હોઈ વશી—
નથી ઈ રાજમાં બેદાદી કશી*
નથી ઈ રાજમાં, જુલંમ જાશતી—
રઈઅત નથી કબી તરાહાશતી*
ખુદરતનાં બાગની, પરીજાદ માલંણ—
મંમતાથી રઈઈતનું કરેછે પાલંણ*

વળી નાંમદાર બાહાદર કંમપની જાંન—
ઇજારાથી રાખીઍચ જેણે હીંદુસતાંન*
તેંહના ઇંનશાફ બહુજ સુતરા—
ચોહારે દરા હમે ફરી ઊતરા*
ઘણાંવોના જોઈઆ, કાંનુંન કાઇદા—
પંણ નથી કોઈમાં, આટલા ફાઇદા*
કોઇ ઈથી થાઈ, આંગ્રેજ નહી—
બલકે હેવું રાજ છેજ નહી*
ઈ રાજમાં સુખીઆ બેઈ ચીજછે—
અપાર તે બંધે વધતું નીજછે*
તેંહમાં ઈંનશાફ અને દઈઆછે—
વફાદારી ને વલી હઈઆછે*
વલી રઇઅતનોં હેંમે હંમગંમછે—
જુવો આ દાખલો શું કંમછે*
"બેજંન ગાંડાનો શું ભાર ને બોજ—
ફણ ખુંનની તેહનાં કરવા શારૂં ખોજ*
બાઈઓ, આ વાત તહમે માંનશો ?
રૂપીઆ આપતા કીધા પાંચશો*
ખુંનની વાતને ન મુકી શુંહની—
આપવુ ઈનાંમ, કોઈ બતાવે ખુંની*"
શરકારછે, હેવી કહો બીજી કેઈ ગુંણી ?
ન મલે ચોખુટનો, હમે બહું ઢુંની*
શું લખીઈ હેંની તે કાલકીરદીમાં—
બીજા ઘણાં રાજોની ગીરદીમાં*
બેશક ઈ રાજ શ્રરખરૂછે—
બીજાં હેનાં શીશીઅ, ને ઈ ગુરૂછે*

હેવાં રાજાની ખુષીમાં, બોલ્યું તે થોરૂં—
શબ્દ બીજા કોહેછે કે કોતા જોરૂં ?
જુવો ઇશલાંમો કેહવી રાખેચ તાખુબી—
પણ જુવો હવે આ ઇનાંમની ખુબી*
મહમદખાં કરીમખાં, ને ઉંમર ઉશમાંન—
વલી ‡ તીજોબી કોઇ મુશલમાંન*
ફેવોજ મંનમાં, વીચાર કીધો આંમ—
બતાવી ખુંની, મેલવવા દાંમ*
તે વીશે ફોજદાર થાઇઓ શાહુચેત—
કીધી તેંણુ કાજીની ઘણીક ખેત*
કે ખેશક હવે જાતી રેહશે નોક—
જંનજીર ને પડશે ગલાંમો તોક*
નહીંતો કરાવવું કંઇ દારમદાર—
મીતર માહરા, કાજી ગંમખાર*
કાજીએ જોઇ બીકટ હાવી બાજી—
તેડી મંગાવીને કહીઉં, ઓ પાજી*
દીંનનાં શરીક તહમો થઇ મહમદી—
કરવા ચાહોછો હાવી બદી*
તો ફેઆદ કરો તહમો રોજે કેઆંમત—
મલશે કેંમ તે દુનીઆંની નેઆંમત*
છારો તહમે ફ અંદેશો બુરો—
ઇનાંમની ઉપર મુકો તહમે પુરો*

---

‡ આ તરીજા મુશલમાંનનું નાંમ ખબર નથી, પણ હેનો બાપ આગલ ભરૂચની અદાલતમો વકીલ હતો અને તેંહનું નાંમ રજાબુદીંન કરી હતુ*

પંણ લાલચ દુંનીઆંમાં ભુરીછે—
બહુ મીઠી ને મધુરીછે*
તેપર લોભાઈ, ને શારૂ નાં જનાવી—
માથાં કુંટે, કાજીઓ, ફટલી હા બનાવી*
ફટલુંબી કાજીઓ ફુંકીઊં મંતર—
કે ફોજદારને મોકલો રાખવો શદંતર*
પેલા પારશીઓનેબી જવા ભુલી—
નહીતો આવે ફોજદારને ગલે શુલી*

મીશતર રાજરશ આગલ તરંગે મુ શલમાંનોએ આપેલી મુખજુબાંની નો શાર*

રાજરશે લીધી તરંગુની જુબાંની—
આપી તેવોએ આંખ કરી ફક કાંણી*
ફટલે, ફોજદારને તેવો ગઈઆ વીશરી—
ખરો ધુંનેગાર ગઈઓ ફ નીશરી*
બીજા દુશમેણાપર ચલાવી ગોરી—
પંણ ન થાઈઊં શાબેત, દીધા છોરી*
કંઈપર શાબેત થાઈઓ અનેઆ—
તેમને તકશીરવાર ખરા ગનેઆ*
મોકલેઆ તેંમને, તતકાલ જેલમાં—
હવે આ શાહેદોનાં, ખુરાં ફેલમાં*
બેઈ શખુંનો જોઈએ કેહવા—
બીજી બાબદોતે દઈ પડત રેહવા*

કે તેંમની શાહેદી, ખરી તેમ ખોટી—
દેઆંનત તેંગની બેશકજ ચોટી*
ગરીબ ગોદાઈને પકડાતા ગલે—
કે કંઈ નહી ને કંઈબી વલે*
બીચારા આવી જાંર આંટા તલે—
તેથી કહે હો પઈશા બલે*
કચવાઈ કચવાઈને તેવો ઝટે—
તેહારે ર લુછાવો તાંહાંથી હટે*
હવે હેશાંનબી તેમનું કંઈ માંનવું—
શદંતર ખોટું રમ નહી જાંનવું*
કંઈક શાહેદી આપીતી ખરી—
જે શાહેદી ઊપર વજંન ધરી*
બંધવાવોને નાખેઆંતા કેદમાં—
પણ રટલીજ વાત હતી ભેદમાં*
કે હતું જેહર † જેવોની આંખમાં કાતલ—
અપરાધમાંથી તેંમને કીધાતા બાતલ*
રટલીજ વાત કીધીતી નખુંન—
બાકી બેજંન ગાંડાનું ખુંન*
કરી આપીઊંતું તેવોર પુરવાર—
રવોની * શાહેદીનો રટલોજ શાર*
બેજંનની માતાની શાહેદીને મલતી—
આપી હતી તેહમાં હતી રજ ગલતી*

---

† રોજદાર અજે બેજંન ગાંડાનું ખુન કરનારા ચંડાલ પારશીઓ*

—॥ ॥—

પુરજાના શરકારકુંન નારંણરાવ પાંડુરંગે રાજરશ શાહેબની હજુર માં આપેલી મુખજુબાંની*

ફુરજાનાં થરકારકુંન નારાઈણ રાઈ—
તેવાઈ † મુખજુબાંની આપીતી આઈ*
કે થાઈ મહને દંગાની ખબર—
આઈઓ ફુરજામાં ન કરતાં થબર*
દફતરને તીજોરીએ ઈ શાચવવા બંધે—
શું જોવું? કે ફેશાદ પંથરાઈલો શંધે*
તે જોઈ હું અતીશે હેરાંન રહેઓ—
નાહશીને તાંહાંથી ‡ લાતીપર ગઈઓ*
તો તાંહાંબી રંનખંમ જારીનું જારી—
નાંખેલો હતો ઈક પારશીને પારી*
તે ગજબ જોઈ હું ગઈઓ હારી—
મુશલેમાંન લોકો નાખતાતા મારી*
ખુબ માર મારી, કીધો અરધ મુવો—
નીચેની કેફીઅત, વલી તહમે જુવો*
ઈ મરતે, હેમાંતો થોડો હતો શંધે—
તેહવું જોઈ થાઈઆ, તેવો પરગંદે*
તેટલાંતાંહાં આવી, ફોજદારની શવારી—
વાત શું કીધી? તેંહનો હું નહી ધુવારી*

---

† આઈ શાહેદી અથવા મુખજુબાંની શેશંન વખતે લીધામાં આવીતી નહી, પણ તે લેવાને બીલકુલ અખારા કરેઆ હતા*

‡ ઈ લાતી ઈશા ખાંનજીની કેહવાઈચ*

પંણ તે ધાહેલને મરતાં મરતાં—
ફોજદારશે જોઈઓ હુંઈ વાત કરતાં*
વાત કરી, દીધો પાછો ઘોડો ડપટાવી—
તુરતજ તાંહાં પાછો ધાર આવી*
અરધ મુવેલાને, કરી દીધો પુરો—
ફોજદારછે ઈ ફેશાદનો તુરરો*
હેની માહરી પુગેચ ધારણાં—
શબબ જે ગઈલા, ઘણા વારનાં*
તેવોને ફોજદારે કીધો અથારો—
જેથી તેવોઈ પાછો કીધો ધથારો*
બેશક મહને હેવું આવેચ ગુમાંન—
અગર લેવાના હતે તેવો જાંન*
તો તે કરવાને ન હતો વીલમ—
પંણ ઈતો ચાલેઓ ફોજદારી ઈલંમ*
ઈવીશે નથી મહને શંધે કે થક—
ધારૂંછું હું, પછે જાંણનારછે હક*
ઈ ઊપરથી **રાજરશે** ફોજદરને—
કહીઊં કંઈ પુછેચ આ બોજદારને*
તંણે કહીઊં કે ઈ તલાવટછે—
પારશીઓશે હેંને મલાવટછે*
પારશીઓપર શદા ઈ ખુરપાંનછે—
હું ઊપર જુઠું ઈ ગુલપાંનછે*

ધંનતુરીઆ બોટનાં માછીઓ બેઈ—
તેવોઈબી શાહેદી પુરીતી ઈ*

તેવોથી લાગઆતા ફોજદાર પર દાવો—
પંણ નહી થઈઓ તે શાબેત પુરાવો*
બાઈ, ફોજદારની જોરાવર રતી—
કે આવેલી આપદાવો બધી મટી*

એજંન ગાંડાંની માર ખરશેદબાઈ ઊરફે પુતલીબાઈએ મીશતર રાજ રશની હજુરમો આપેલી શાખશી*

પુતલીબાઈનું નીકલીઊં નાંમ—
કે લખાવે હેવાલ, ને બતાવે નાંમ*
હાજર થાંઈ તે વખતે એ બાઈ—
ગમે તે કરે; પંણ પુતર એ ભાઈ*
ખુલેઓ જાંહાં તેહમાં ખુંનનો બાબ—
બલી જલી કેંમ ન થાએ કવાબ?
જો કે તેંણીએ રાખીતી બહુ ધીર—
પંણ વેહવા લાગું, આંખોમાંથી નીર*
નીર નહી; વેહવા લાગું લોહી—
છાતી બંધાઈ ને શુધ બુધ ખોઈ*
હેવો માંમલો, રાજરશે જોઈ—
મંનમાં ને મંનમાં દીધું તું રોઈ*
રાજરશ શું ? દરદમંદ થાઈ કચેરી—
આશતે રહીને પછે વાત છેરી*
બુઠી, હવે તું છોડી દેએ રરવું—
કરજે હોએ તાહરે શાબેત કરવું*
જે થાનાર હતી, તેનો થાઈ—
લઆાવ હવે તાહરા કોંણછે સુદાઈ?

તેંણીએ ખાઇને કહીઊં શપત—
કે "નથી કોઇશે મહને કીનો કપટ*
હતો તે દીવશે શુકરવાર—
મેં શાંભલીઊં કે ચહડીછે ધાર*
કીધાછે માહરા બેંજનને ઠાર—
શાંભલતાંજ મહને બહુ પડી શાર*
ધુજવા લાગું ધરકું માહરૂં હાર—
નીકલી બેબાખરી કાહડવાને બાર*
હતી હું તો ઘરમાં ચોખા સુંટતી—
ઊઠી તાંહાંથી રડતી ને કુંટતી*
દોડતી ગઇ હેઠાંનાંની ખાડી—
જોવું શું કે બેંજનને દીધેલો પાડી*
જાર જાર રડીને બુંમ પારવા માંડી—
જોઇ કેંમ શકુ! હુ થાઇને ‡ માંડી*
શું કરૂં, હું ઓરત, નાતવાં બીચારી—
રડી રડીને બહુ પાડી ચીચારી*
વાશતે ખોદાને કોઇ નીં મારો માર—
થાવો બેંજનના ખરા ગંમખાર*
બોલતાં હું તો થર થર કીંપી—
કાંએકે મારવાને રહેઆતા તાંપી*
બોલું શું કે આએઆ, માહરા ગાંઅપર—
શોટા મારેઆ માહારી જાંગપર*
નાખી જમીંનપર, ને મારેઓ માર—
ગરચલી પીશી ને દીધી બહુ ગાર*

---

‡ માંડી, એટલે માએ*

માર મોરી લગાર પકડી હુરી—
તેટલાં હતી જેહનાં પેટમાં છુરી*
તે ફોજદાર આવી લાગો શેતાબ—
નાંમ શાથે તેહનાં જનાંવી એતાબ*
એજને બચવાની ઊંમેદ જનાવી—
તે શાંભલતાંજ તેણે શીપટી ભનાવી*
ઘોડો નખાવતો, ગઈઓ ટોલાં અંદર—
જે હતું દુર હાથ, પચીશ કે પંદર*
કોંણ જાંને શું જાઇ મારી ફુક—
કે નહી વખત પાછો જાતાં ટુક*
ઈક વખત જે ગઇઊંતું ફાવી—
પાછું વલી તેજ ટોલાંઈ આવી*
કરવા ધારેઓ એજંનને કતલ—
થાવા લાગા તેપર તલવતલ*
એજને કહીઊં, રૂપીઆ ૫૦૦) લેવો—
વાશતે ખોદાને જીવતો રેહવા દેવો*
અરે રે, જરા પાવો થંડુ પાંણી!
પંણ કરૂરોને ,દઈઆ હોઈ શાંની!
મારેઓ ઠાર! રે મારેઓ ઠાર!
(ઈમ કેહતાં ડોશી રડી જાર જાર*
કચેરીમાં થાઇઊંતું ગંમનું બજાર—
નહી ઈક, પંણ દલગીર હજાર)*
કહીઊં કે, લીધો ઘાતકીપણે જાંણ—
સુશતુફાઈ આજમને કીધી નીશાંણ*
તતકાલ આજને દોરડુ આલીઊં—
આગબર ને મુશુતફાઈ પગમાં ઘાલીઊં*

અરે રે, જથવા ખચ્ચર નાંતરશ!
પીટની ક નાંમના કાંહાંતક કરશ*
ખેંચીઊં જાણે તેહને મુવેલું થગ—
દુખી થાઇઊં માહારૂં તંન મંન ને રગ*
(રડતી તે રાંડ, જારૂ, જાર, જાર—
ને કેહતીક) ખેંચી લઇ ગયઆ બજાર*
હુંઅી ઊઠી તાંહાંથી પરતી ખરતી—
ગઇ પછવાંરે ડરતી ડરતી*
જોઇ જોઇને હું કરતી વીલાપ!
કે મુછય આવી, મારી મહને થાપ*
હાય હાય કરતી, ઓ ખોદા! ખોદા!
બરેહનું શર, ન પગમાં જોડા*
કાંહાં કશાતીને ને કાંહાં શદરેય—
હેવે વખતે કાંહાં શુધ રેહે?
જારી કરતી હું ગઇ ઘરમાં—
મારતી તરાપ માહરાં શરમાં*
જારી અને કરતી હતી હાય વાય—
તેટલાં આ જુલંમ વલી નવો થાય*
આવી પોંહચી ય બદકારોની ટોલી—
અલમારી છુકી ને પેટીઓને ખોલી*
લઇ લીધું, હતું જે જેવર ને જર—
દીન દુંનીઆનો, ન કીધો ડર*
લીધું રોકડ, ખાતાં નાંખેઆં ફારી—
બાંધી લીધી કંમરોય શારી*
નહી કીધી ય મુછવોય વમાંયણ—
લુંટી લઇ ગયઆ તરાંબાંનાં વાશણ*

કંમખખતીની પુરી કીધી પીંછ—
બીજા શર શામણુને નાંખીઓ બાંછ*
કુશટોઈ બધી કીધી તારાજી—
ન થાઈ કુશમંણુ, જે જોઆથી રાજી*
હેવો થાઈઓછે ગજબનાક શતંમ—
કહુ કેટલું હવે કરૂં ચ- ખતંમ*
ઘેર લુંટવા વીશેના શાહેદીછે પેઈ—
જોઈઈતો રાજરશ શાહબ તપાશી લેઈ*
ઈમ કહી ઓલખાવેઆ અપરાધીઓને—
બદ કાંમનાં કરનારા કંઈ બાદીઓને*
તેવોને પકડીને કરાવેઆ કેદ—
વલી લુંટ વીશેનો મેલવવા ભેદ*
✝ બંધે શાખશીઓને તપાશેઆ વરી—
તેવોઈ ખરેખરી શાખશી ભરી*
આપી ગઈતી, જખાંની બાઈ પુતરી—
તેણીને મલતી આ જખાંની ઊતરી*

✝ ઈક ઈદલજી અશલાજી તથા બીજો ધન
જીભાઈ ખાંદીઓ*

પારશી † અરદેશર હોરમજી તથા
શેરાબજી શાપુરજીએ અગીઆરી
મધે બનેલા બનાવ વીશે
આપેલી શાહેદી*

ઈ બંધઈ મુબજીઆંની આપી ખાતરી—
દંગો થઈઓ કે, ગઈઆ મારપર નાહરી*
‡ દશતુર બોલેઆ કે હું હેઠે જાઊંચ—
આતશ છે બોહલો, તે તપાથી આઊંચ*
દશતુરજી ઊતરી, ગઈઆ આગલી ગંમ—
બંધ કીધાં બારણાં, હમોઈ ઈકદંમ*
શબબ ધાર જોઈ, મુશલાવોની આવતી—
દવાર શપરાવેઓ, કે ન પડે ફાવતી*

---

† ઈ અરદેશરને શેરાંન જાડજે ફુલ કોરટમાં શાબાશી આપીકે, જો કે તેંણે ઈ શાખશીને ઘણાબી ઊલટ પાલટ તપાશેઓ હતો તોપંણ તેહની શાહેદી જે ખરી હતી તેથી તે ઈકજ ઘપથી શાચું બોલેઓ હતો*

‡ મરનાર દશતુરજીનાં ખુન વીશે, મંનચેરજી દશતુર અશપંદીઆરજી—મોબેદ મંચેરજી હીરાજી ઊકાજીના— ઈ૦ કબોશરો પેશતંનજી વકીલનાં તથા રૂશતંમજી પેશતંનજી સુરતી (પદરખાંનાંવાલા) ઈવોઈ શાખશીઓ આપી, પણ તે ઈક બીજાથી ઊલટી પડેઆને લીધે મંનજુર નહી રાખેઆથી અતરે દાખલ કરવાની જહજી જરૂર જોઈ નથી*

અગીઆરીમાં આવી, તેતો ધંમ ધોકાર—
અબદલ રશલે મારેઓ પોકાર*
બોલ દીન, બોલ દીન, દ૦ન બોલીઆ—
હતા પાખ, પવીતર અશો ને ઓલીઆ*
અબદલ રશુલે, ઊંચકુઓ શોટો—
છીંદેગી મીશાલેછ પાંણીનો પરપોટો*
મારેઓ માથાંમો, ધુંમરી ખાઇ પરેઆ—
તેહવા પલીતો, આશપાશ ફરી વરેઆ*
કોઇ મારી લાત, કોઇ મારી ઠોકર—
મરતાં મરતાં કીધી, દશતુરે શોકર*
કે ખુનનો બદલો તે હકતાલા લેશે—
દોજખને અશતક પલીતોને દેશે*
શવાલ પીધો, કે જોઇઊં કોહાંથી ?
બારણાંને હતું ‡ શરાબ તાંહાંથી*
કહેઓ બનાવ, જોડેઓ દરશટીક—
વીચારે આલંમ ને શારશટીક*
વીચાર કરે, શરકાર નાંમદાર—
ગાદીએ જે બીરાજેઓછે ફાંમદાર*
નાંનીક્ચ ફેરલું જ વધારે નહી—
ખોટું બોલવું, કે શધારે નહી*

‡ બારણાંને શરાબ હતું કે વાત વગર શકનીછે*

એજંનજી માકાજી કેરી વારાના ફોકરા
નશરવાંનજીઈ પોતા ઊપર ગુજરેલી
મુશીબતની મુખજુબાંની આપી*

માહરાં માથાંમાં ઘાવ પડીઆછે મારી—
તલવાર, હુંશેન ખુંમબા વારાઈ, મારી*
ન હતી માહરી જીવવાની આશ—
થાઈઓ આ † બંધવા પારશીઓથી નાશ*
માહરૂ ઘર દેખાડીઊં, હેઆંજ રહેછે ગાંડો—
ટુટી પડેઆ, ઈ હાથ વગરનાં શાંડો*
તલવાર મારી ફેંકી, પંણ શોટા ઘનાંઈ—
ન હતો મદતગાર, કોઈ શાહેબ વનાંઈ*
ડાકટરની આઈ શરટીફીકેટ જુવો—
લખીઊંતું તેહમાં, મોઈગેજ, ન મુવો*
રાજરશે, હુશેનને ગણીઓ ખુંની ખરો—
પંણ શેશંન જડજે, તેમાંથી મોકલો કરો*
તોપણ મલી વરશ તરંણની શજા—
લટકે કેંમ કરી, જાંહાં ન આવે કજા ?

પેશતનજી મોવડાંવાલા તથા તેહના
ફોકરા જંમશેદજીઈ આપેલી
મુખજુબાની*

કહીઊં ઈવોઈ નીકલતાં મુકદમો—
કે શતંમ બહુછે હમોઈ ખમો*

---

† પારશી બંધવાઓમો પેશતંન મનવો,
ને કેરબાદ પોપટી હતા*

ઈકે રંગરેજ, શોધી, ને તીજો ઈકાતજનો—
ગાર મારેઓ તેવોઈ; શતંમ કીધો ઘનો*
હું બુઢો પોતા, અને આ માહારો પુત—
મારી બાપ બેટાને, કરી ગઈઆ લુટ*
હમો છઈઈ, બંદરપર મોહટા વેપારી—
નુકશાંન કીધું, લાતીનાં બાંરણાં ફારી*

હોરમજજી દોરાબજી નાંમનાં
પારશીઈ શાબશી આપી*

હોરમજી દોરાબજીઈ આપી ધુવાઈ—
બારણાં બાંજી ઘરમા ગીઆ ભરાઈ*
બોલ દીન, બોલ દીન, ફરી બોલતા—
બાંજી તોરી શંદુકોલી ખોલતા*
તેશાથે કેહતાં કે " ગાંડેકુ બંતાવ—
કુફરકી અપલાદકુ, પકરકે લાવ"*
ઓચરતાતાં વલી, ભુંડી ભુંડી ગાલ—
ઘરનો માહરા શાંમંણ, કીધો પાઈમાલ*
વાશંણ કુશણ, શરવે ગઈઆ ચોરી—
નુકશાંની નથી થાઈ મહને થોરી*
ઈ વાત રાજરશનાં મંનમાં વશી—
ગઈઆ કંઈ લુછાવો, તેહમાં ફશી*

બમંનજી કાવશજીની મુખજુબાંની*

બમનજી. કાવશજીઈ ઈમ કહીઊં—
ફુબ હુંઈ નથી, થોરૂં શહીઊં*

ઘર લુટી ગઈઆ, મુશલમાંન બંદા—
ફોજદારેથી, ઘણા કીધા ફંદા*
અચબુચ ઈ, તાંહાં આઈઓતો લાગી—
મદદ હુંઈ, ઈ અંગલદારની માંગી*
ગાલ દીધી, ને શાપ નાં પાડી—
કહીઉં ઉલટું કે, લું તો ઘર ફાડી*
ચાલ ચલાવીચ, ઈ ફોજદારે આડી—
શરકાર તપાશે, બહુ કીધીચ બેદાદી*

બેજંન ગાંડાનાં કાકા જીવાજી મના
જી તાડીવાલાની મુબજુબાંની*

તેંણે કહીઉં મહને મારેઓ ઘણાંઈ—
તેહમાં મુકરર, આઈ મહમંદ પનાંઈ*
વગર કારણે, બહુ જાશતીથી—
શરકારની વગર ધાશતીથી*
આવેઆતા ઈવો, ખુબ ઘશારાંથી—
કેદી પારશીઓનાં અશારાંથી*
લુંટી ઘર લીધું, બીજી બારણાં—
દોડાવવી શરકારે, હવે ધારણાં*

બેજંન ગાંડાની માશી નવાજબા.
ઈની મુબજુબાંની*

ન કરતાં તેંણીઈ કશોબી ડર—
કહીઉં કે, લુંટી ગઈઆ માહારૂં ઘર*
બંધવા પારશીઓના, કહેઆથી—
ઈજા થાઈ બંમણી બેહઈઆથી*

ઘેહડીઆ કોંણ? ફોજદાર શરકારી—
બચાવવા કહીઊં, તેહારે નાંખી ઝટકારી*
હેંની બેદાદીથી, હું અનીશે રોઈ—
લુંટ ફાંટ થાતી હેંને, નજરે જોઈ*

હોંડીઆની હીરોંબાઈની મુખજુબાંની*
થઈઓ બહુ જમાવ, મુશલમાંનોનો—
જુલંમ વધીઓ ઈ શેહતાંનોનો*
અગાનીત આને, હતા તેવો બહુબ—
બીહીને બંધ કીધા, હુંઈ દરવાબ*
કોણુના વીટલા, હુંઈ લીધા કાહરી—
શંતારી રાખીઆતા, સુઠીમાં માહરી*
તોટલાંતો ભાંજીઆં, માંહરાં બારણાં—
ચોખા ને ભાંજીઆં, વાંશંણ દારના*
ભરીઆંનાં વાંશણો લાગા લુટવા—
બાતી જોઈને હું લાગી કુટવા*
તેતલાં શીપાઈ, જોઈઓ ફકશોરનો—
લુંટ ફાંટ કરવાંની, પરેઓનો દોરનો*
તે શીપાઈ, થાઈ લાગો મહને પીડા—
માહરા હાથમાંથી વીટલા કાહાડી લીધા*
ફુમો મારતી હુંતો નીકલી બાહાર—
જોઈઓ હુંઈ ગોલીમઅલી ફોજદાર*
કહીઊં હુંઈ, આ શું જુલુંમ થાઈય—
શીપાઈ વીટલા લુંટી નાહાશી જાઈય*
કેહવું માહારૂં નાખી હશવામાં કાહારી—
ચાલેઓ તાંહાંથી, ઘોડાને ઈડ મારી*

ઓલખેઆ કંઇને, ત્રેમનાં લીધા જાગીન—
જામીનખી થાડેઆ, લુંટારા ગોગીન*

શેઠ બહુમનશાહજી બેહરાંમજી વકીલ
તથા શેઠ રૂશતંમજી શેહરાબજી
દલાલે મુખજીબાંની આપી*

ફ બંધે શાહેબોડ આપી ગુવાહી—
જીબાની ફરી, ચાર ડેઆરની દુવાહી*
તેવીશેની થાઇ હમોને ખબર—
વીચારીઊં હશે વાત ખરી મગર*
શોધી કાહાડી તેહારે હમોડ તોર—
પતીજી કે ફવોતો, છે લરાઇખોર*
ચઊદમી મેડ અને ગરેઊ વાર—
કીધો હમોડ પકકો વીચાર*
કે બોલાવીડ † બેડ નેક મરદ—
તો ટલશે, આ ઊપજ્યું દરદ*
બોલેઆનું કે આપરા માંન રાખશે—
દંગાખોરોને વીખરી નાંખશે*
અંબદલ રસુલ, ને મહમદ ફાજલ—
માંણશ મોકલીઊં, તેવોની આગલ*
કેહવડાવીઊં કે વાજા નેકનાંમ—
આવી જાવો, તમારૂં લગારછે કાંમ*

---

† વાજા મહમદ ફાજલ, અને અબદુલ
રસુલ*

શાંભલો, તહમો, હવે મીરાતર રાજર—
કેહવડાવેઆ માફક, થઈઆ તેતો હાજર*
કાહાડી હમોઈ, ઈ વાતની છેર—
કે લહવા તહમો માંગોછો, તેહનો શું મેર ?
નાખજો તહમે ઈ મંનસુંબાને બાંજી—
નંહીતો નીપજશે, મોહતની પાંજી*
આપણી શરકારનો બીકટછે કાઈદો—
આઈનદે ન થાશે, તમોને ફાઈદો*
તહમોછો શેઆંણાં, શંમજુ ને દાહેઆ—
બોલાવેઆ માફક. અતરે આઈઆ*
કરજો હેવું હવે, ફેશાદ જાઈ ભાગી—
અબદુલ રશુલને શાંભલતાં આગ લાગી*
ખુઠો ફાજલ કંઈ બોલેઓજ નહી—
અંતર કપટ, તેણે ખોલેઓજ નહી*
પણ અબદુલ રશુલ દેખાડેઓ ગરૂર—
કેહવા લાગો, તમોને કેમ પડી જરૂર ?
દીન જાગશે, જાગશે ને જાગશે—
બરહક દીનનો ડંકો વાગશે*
કરોછો તહમો, અંમથી માથાંજીહીક—
નથી શરકારની, હમોને બીહીક*
શરકાર નથી કંઈ મારી નાખની—
આવીચ તે હમારી રવા રાખતીં*
+ ગોદરે, દબાઈ ને જુવો. મુંબઈ—
તાંહાં શું ઈશલાંમોની ખુવારી થઈ ?

+ ગોદરે ને દબોઈ, ઈ ગાંમોનાં નાંમછે*

એમ કરતી થાશેતો મુજબો નહી—
દીન નહી જગાવીએતો શાબો નહી!
એ સાંભલી હમોએ બહુ દીલબરીથી—
શંભલાવેઓ એ મુજને ફરીથી*
તેહારે કહીઊં કે, હશે તેહારે કેહસ—
હું એવાતનીમાં શાહુચેત રેહસ*
એ વાત તેંહનીજ પાશ કબુલ કરાવી—
† હા કહેઆથી, તે ઊપર તકશીર ઠરાવી*

—:—

હુરમજી બનાંજી, દોશાભાઇ પેશતંનજી,
અને ટેમુલજી ફરદુનજી બાશા એવોએ
આપેલી સુખજુબાંની*

બીજા શાખશીઓ, ને ટેમુલજી બાશા—
એવોએબી પુરાવા, આપેઆતા ખાશા*
એવોએ કીંમતી જુબાંની લખાવી—
ગુંનેગારોને ગલે તોક નખાવી*
ઠરીઉં જેવોપર, તેમને કીધા કેદ—
હવે રહી બાકી, શજાની ઊંમેદ*

---

† માજીસતરેટ આગલ એ વાતને બંધ
વાએ ખરી ઠેરવી, પણ શેશંન જડજ આ
ગલ પાછી ના પાડી હતી*

ગાંમઠી પેદલની ૮ મી રીજમીટનાં શીપાહી તથા અંમલદારોની શાખશીઓ*

કીધું શાખશીઓ લેવાનું શહરૂં—
કંઈ શતવાદીઓએ કહેઊં અરૂં*
રીજમીરનાં શીપાઓને કીધા ફીઆદ—
લફટેનેનટ રીચરડશંનખી એક શેહાદ*
એક શીપાહીએ બોલેઓ ભેદ—
કે કાંહાંછે જેહને મેં કીધોતો કેદ ?
તે હીઆં નથી મહને દીશતો—
મબાદા તેહને, કીધો હશે ખીશતો*
વાશતે તેહને હાજર કરવો જોઈએ—
શામાટે એક ખરો ધુનેગાર બોહીએ ?
એ કેદીની કરતાં શોધ—
કારટને હેતો થાએઓ બોધ*
કે તે, મોલવીનો શગો હોવાથી—
ને ડેવીશ આગલ તેહનાં રોવાથી*
ડેવીશે વગર કરવે તપાશ—
તેહનાં બંધનો કીધોતો ખલાશ*
જે ઊપરથી તેહને પાછો ધંરવા—
ને અશલ મુજબ કેદી કરવા*
કહેઊં જડજે કાંહાંછે નાજર—
તેણે કરવો, તેહને હાજર*
એનાએત અલીને હીઆં કીધો કેદી—
બોટી માતરે જડવાની બેડી*

પંણ હંમેશ શુધી હાજર રેહેવા—
હરેક વાંકનો જવાબ દેવા*
તેણે પાંચ હજારનો જાંમીન દીધો—
જેથી તેહને કેદ નહી કીધો*
પેલાની પાછી લીધી જુબાંની—
કે બતાવે હેમાંના તોફાંની*
બંધવાઓની જે ઊભીતી હાર—
તેમનાં પેટમાં ફઆર પડી ફાર*
બતાવેઆ તેણે કેટલાફક—
કે કીધીછે ફઓફ તકશીર અનેક*
ફોજ પલટંણનો શોબેદાર ફક—
જે આદમી લાગતુંતું નેક*
તેણે કહેઊ હંમાના પેલાઓ—
તે વખતે બનેઆતા ઘેલાઓ*
ઈંટ, પથરનો મારતાતા માર—
ડર નહી કે કોઈ થાશે ઠાર*
બીજીબી કરતાતા બલજોરી—
બારણાં ભાંજવાની કીધી શરજોરી*
બતાવેઓ કે આ **અબ્દલ રશુલ**—
ઊશકેરવામાં ખુબ હતો મશગુલ*
ફ વગર તેઓ જે જાંણતાંતા મકશુદ—
તે જણાંવી, લીધી રખશુદ*

પોલીશ શુપરીનટેનડેનટ કપતાંન
બેલની શાબશી*

એ નેક બખતની જો વખાંન કરીએ—
તો લાજંમ નથી કે કલંમ ધરીએ*
કીતાબેથી ન મલે જેબ—
ગરંથબેંથી થાઇ પડે એબ*
બેહેતર શાસું કહુ તેથી—
ખરૂં માલંમ પડે જેથી*
પોલીશ કપતાંન મીશતર બેલ—
છે જેહને પાંશરે પાંશરે રેલ*
જેણે બંધવાઓની રાખી રૂખ—
ખોટી આપી જુબાંની શુખ*
જેથી મીશતર રાજરશ તપી જઇ—
ગુસશે ભરેઆં તેને લઇ*
જુબાંનીઓ ફારી એક વખત—
ને આપેઓ ઠપકો શખત*
રાજરશ શાહેબ બોલેઆ આંમ—
ખાતરદારીનું હીઆં નથી કાંમ*
જે જાંણતો હોએ તે ખરૂં લખાવ—
ગુનાહ હોએ તે હીઆં બતાવ*
તેહારે ફવંણ ઊતરેઆ ઠાંમ—
બતાવા લાગા કેદીઓનાં નાંમ*
કે, મહમદ પહનાં કુદતો જઇ—
હંમજાતીઓને ખુબ ગાલો દઇ*
કેહેતો હતો પારશીઓને મારો—
ના લોકો, તહમે હીમતથી હારો*

લડીઆરાનારનો કેણુ કીધી ગશતી—
હુલકાની કેણુ ગહમદીઆંન વશતી*
કે વગરેની શાખશી આપી—
તોબી જો હેને નાંખતે કાપી*
તોપણ ન જણાવતે બીજાં નાંમો—
જેઓકે કીધાંતાં જખુન કાંમો*
કે ન પડતે કદંમ બાહેર—
કરતુક તેગનાં ન કરતે જાહેર*
કેણુ ખેંચી ઘણીજ પખશે—
છુપાવેઆ કેણું પાપી શખશ*
છુટી બચાની રાખી બારી—
કીધી ઘણાંકેકોની ખાતરદારી*
અગર કે રાખતે ખરીશાટી જોશ—
તો બાંડીઆઓનો ભાગતે ગોશ*
કે જો જુબાંન આપતે ખરી—
તો ઘણાં બાંકુશો જાતે મરી*
પણ ન બજાવી કેણુ "ડુંટી"—
જેથી ઘણાંઓ ગકઆ છુટી*
જેથી અપશોશ કરવો પડેચ—
કલંમણી હેનાં નાંમપર રડેચ*

ફોજદાર ગોલાંમ અલીકે આપેલી શાખશી, ઈતીઆદી*

આકબી કે શાચો ફોજદાર—
નીમાજી કોઈ ખશે ફોજદાર?

ભુલેલો જે હતો, ધરંમની આગમાં—
ફીતુરી હેરો જ હશે, કોઈ ભાગમાં*
તેવંણ શાખથી આવવા આવિઆ—
અદબથી હજુરમાં હાજર થાવિઆ*
જુબાંની આપતાં રાખેઊ વેર—
કે ફલાંણું ફલાંણું હતા ઘેર*
હેવી રીતે મંનને ભાવતી--
કેદીઓને દરોબસ્ત ફાવતી*
લખાવી તેણે પોતાની જુબાંન—
મંનમાં . ખોટું લાવી ગુમાંન*
પંણ હેનાં બોલવાને ન ઓપાતાં વજંન—
ઠેડવેઆ ગુનેહગારો એઆર ડજંન*
જે આગલ જતાં પડશે માલંમ—
તેહારે (ઊપર) શુકરી આલંમ*
કે હલાલ કેહેવું કીધું ખુન—
શાચું બોલી કેહેવું લીધું પુન !
હેવા ખુનહરાંમને શખત શજા—
કીધી હનેતો, આવતે લજા*
તો જો કે-પારશીઓએ કીધી મેહેનત—
કુહાડો પાડવા ખેંચી જેહેમત*
તોપંણ ન મલી શજા પુરી—
તો જો કે હતી તકશીરો ખુરી*
ફકત પુરવારો આપેઆથી ગુનાંનો—
ઠેડવેઓ હેને પોજદાર પુણાંનો*
એમ કીધાથી હેને ફેરબદલ—
શું કેહવાશે' તે ઇનશાફ અદલ?

ફોજદારની ખોટી શાખશીનાં દાખલા અને તેહુની અદાલતની જાહેર શાબેતી*

ફેશાદને દીન ન મુશલખીન રહ્યા ઘેર—
† ખાધેલા કશાગનો ધુઈનુ ચડીઉતુ જેર*
તેથી આંધલા પાંગલાઓજ બાકી રહેઆ—
બાકી શરવ કોઈ શાંમેલ થઈઆ*
હેની બોછ શાંભલો કોહીંની—
દંગાની ખબર ફણુ પરથંમ જાંની*
ગેઈની તા૦ ૮ મી ને દીવશ શુકરવાર—
ફક રીપોરટ લખી કીધો તઈઆર*
તેહમાં ડેનીશને હેવી કીધી જાંન—
કે દંગો કરવા ચાહેચ મુશલમાંન*
હેવી રીતે ફેકટ કીધી અરજ—
શરકારમો જાંન થવા ઉતારી ફરજ*
ખરો જો હતે, શરકારનો વફાદાર—
તો ફ પારશીઓનો થાતે મદદગાર*
ફણુ જો રાખેઆ હતે બંદોબશ—
તો ન કહેવાતે કે પેંચી ફણુ પખશ*
ફણુ પારશીઓને કીધી હતે જાંન—
તો બંનચતે ઘેઈ પારશીઓનાં પરાંન*

---

† ગોલવી અને શઈઅદો પોતાનાં ગા વદી તોલાઓને ચાર ફઆરની હવાઈ આપીતી*

દ ગાંડાને જો કરતે ઇશારો—
અથવા કહેતે કોઇને, કે હેને ખીશારો*
તો બંનચતે તેહનો પરાંણ—
નોહેક તેહનો નહી જાતે જાંન !
કેનાં કુંજો ચોકી પેહેરાવો હોતે—
ને હોતે ઇમાંનનો શાચો પોતે*
તો બીખારીઓની, શું તાકાત હતી?
કે પારશીઓને દુખ પોંચાડે રતી*
પંણ જાંણવા છતાં રહેઆ બેખબર—
જેથી જુલંમ ગુજરેઓ જબર*
પારશીઓને દંગાની હતે ખબર—
તો તેઓ આટલી ન રાખતે શબર*
તેઓને માલંમ હતો ચકચાર—
તો બંચાવનો તેઓ) કરતે વીચાર*
પંણ બેખબરીથી, ફરતા શારે બજાર—
ધારતાતા નહી કે હમણાં આવશે ધાર*
અંણજાંણ પારશીઓ ભટકતા ફરે—
ચીથરીઆં બાંડુશો, ધુરકા ધુરકી કરે*
પંણ ફરતા રહેઆ બેલ ને ડેવીશ—
પોલીશના શીપાઇઓબી બાવીશ તેવીશ*
તેપરથી પારશીઓ પાંમી ગએઆ—
કાંઇક દંગા વીશે જાંણીતા થએઆ*
નાહાશવા લાગા કેટલાક લોકો—
પડી બુંમ હેવાંમે કે "પારશીઓને ઠોકો*"
અલબતે કેટલાક નાહાશી ગએઆ—
બેહેરાંમશા, જંમશેદજી શપરાઇ રહેઆ*

ફઓપર પરેઓ શોટાનો માર—
થાઇ પેહેલ ફવોથી ગોટે બજાર*
ફવોપર, પડતો જોઇ માર—
નાહાઠા બીજા પારશીઓ ચાર*
છે કાપડીઆ પારશીઓની દુકાંનો—
ગાંધી, શુરકી, ને વેચનાર શાગાંનો*
ફવોફ બંધ કીધી દુકાંનો—
હેવું જોઇ, કે પેઠા હોરા મુશલમાંનો*
હેવું બનેઊં તે શા શબબથી ?
ગોલીમ અલી રોજદારની નહીજ મદદથી*

મોલવી નશુરદીન હુસેઊદીનની વીરૂધ
ફર મુશલમાંનોફ આપેલી શાખશી*

ગોલવીના દગાની ખબર વલી—
મોજેજા જેહેવી રીતે મલી*
આદમ મહમદ, ને ઇશમાલ મીઠા—
ફઓને પોલીશ માંમલતદારે દીઠા*
મામલતદારનું છે ચીમનરાઓ નાંમ—
કચેરીમાં આદમને હશે કાંમ*
પુછઊં મામલતદારે કાંહાં છે તમારાં ઘરો—
ખરેખરૂં જલદી જાહેર કરો*
કહેઊં છઇફ મનુબરના રેહેનાર—
હસો કબુ, જુઠું નથી કેહેનાર*
તેણે કહું, દીશોચ ભલાં આદમી—
વાશતે મનુબરની આપો બાતમી*

ફ ગોકાને જો કરતે ઇશારો—
અથવા કહેતે કોઇને, કે હેને ખીશારો*
તો બંનચતે તેહનો પરાણ—
જાહેક તેહનો નહી જાતે જાન !
કેનાં હુજો ચોકી પેહેરાવો હોતે—
ને હોતે ઇમાનનો શાચચો પોતે*
તો ભીખારીઓની, શું તાકાત હતી?
કે પારશીઓને દુખ પોંચાડે રતી*
પણ જાણવા છતાં રાખેઆ બેખબર—
જેથી જુલમ ગુજરેઓ જબર*
પારશીઓને દંગાની હતે ખબર—
તો તેઓ આટલી ન રાખતે શબર*
તેઓને માલમ હતો ચકચાર—
તો બંચાવનો તેઓ કરતે વીચાર*
પણ બેખબરીથી, ફરતા શરે બજાર—
ધારતાતા નહી કે હમણાં આવશે ધાર*
અણજાણ પારશીઓ ભટકતા ફરે—
ચીથરીઆં બાંડુશો, ધુરકા ધુરકી કરે*
પણ ફરતા રહેઆ બેલ ને ડેવીશ—
પોલીશના શીપાઇઓબી બાવીશ તેવીશ*
તેપરથી પારશીઓ પામી ગઇઆ—
કાંઇક દંગા વીશે જાણીતા થઇઆ*
નાહાશવા લાગા કેટલાક લોકો—
પડી બુંમ હેવાંનો કે "પારશીઓને ઠોકો*"
અલબતે કેટલાક નાહાશી ગઇઆ—
બેહેરાંનચા, જંમશેદજી શપરાઇ રહેઆ*

રાજરત્ન શાહેબે ઇક હોકંમ કીધો—
જુબાંની લખવા જેહેતો બોલાવી લીધો*
શીપાહીઓને વીખરી નાંખેઆ શંઘે—
જુબાંની લખવા બેઠા બંધે*
તેહમાં લખાવેલું ઇણે આંમ—
કે મોલવી આવીઓ મનુંબર ગાંમ*
શાથે હતો પેલો જંગલીશાહા—
જેહની ઉપર તે રાખેચ ચાહા*
ઉધરાતદારને બોલાવેઓ તાંહાં—
"મુકરદંમ" બી હતો જાંહાં*
મશીદમાં તેઓ ઊભા રહી—
આ પરમાંણુની જુબાંની કહી*
કે ગાંમ લોકને ઇકઠા કરી—
ભરૂચ શેહેરપર આવો ચહરી*
પારશીઓને તહમો મારો માર—
લુટો તેઓનાં ઘર ને બાર*
બીજબી તાંહાં હતા ઘણા જંણ—
જેઓનાં ઇણે લીધાતા વચંણ*
મંડાંનમાં ઇ વાત કીધીચ જાહેર—
જેથી વાંચનાર હશે માહેર*
તેથી પાછુ લખવાની વરી—
અગત નથી જોતા ફરી*
ઇ શાંભલી રાજરત્ન શાહેબ ખુશી થઇ આ—
ને આદંમ ઉપર લાવી દઇઆ*
રાખેલું તેહનું "પોલીશ પટેલ" નાંમ—
"ઉધરાતદાર" જુંબી શોંપેલું કાંમ*

આદંમ બોલેઓ, જો ખરૂં કહીઈ તમુને—
તો શંપલાઓ મારી નાંખે હમુને*
મામલતદારે કહેઊં, જો શાચું બોલે—
ને ખરેખરો હેવાલજ બોલે*
તો મગદુર શું ધરાવેચ કોઈ—
કે શકે મોડું કોઈ તાહારૂં જોઈ*
નેનો તેમનાં કાહાડીઈ ખેચી—
ઓટાં તેમનાં નાંખીઈ વેંહેંચી*
વલી જો તું બોલે શઘલું શાચું—
તો કોંમ તાહારૂં ન રાખશ કાચું*
રાજરશ પાશે તુંને લેઇ જાઈ—
હુ તીહાં તાહારી કરશ બડાઈ*
તુંને મોહોટો મુકાદંમ બનાઊ—
વધારે તે શું, તુને અગાઊથી જણાઊ,
ગાંમનો ઊઘરાતદારખી કરૂં—
જો તું, ને બીજા તરંણુ કહે ખરૂ*
ઈપરથી આદંમે ઈકદમ છોડી વેર—
બીજા તંણુને લઈ ગઈઓ તે ઘેર*
કહેઊં આવેઓચ તહમારે ચરંણુ—
બીજા શાખશીઓબી લાઈઓચ તરંણુ*
માંમલતદાર શઘલાઓને દેલાશા દેઈ—
રાજરશ પાશે ગઈઆ લેઈ*
આદંમને રાજરશે દીધું માંન—
ને કહેઊં શચાઇથી પાંમશો ઇનાંમ*
જેથી આદંમને હરખ ચડેઓ જબર—
ને રાજરશને કહી શંઘલી ખબર*

હવે જુઓ કેવી પડેચ ચમંન—
ગોલવીપર વુત કીધો શમંન॥
[redacted]થી તેહનાં, ડાચાં ખેચી ગીઆં—
કે અચાર કરશે અનુખરી મીઆં॥
શમંન લેઇ તે કોરટમાં ગઇઓ—
આપ્રત જોઇ ચેહેરો જરદ થઇઓ॥
હેમે જોઇ હોરાઓને લાગી શરમ—
કરે શું, ખોટલો કીધોતો ભરંમ॥
કહેઊંકે ખુરથી કરે તઇઆર,
જેપર ખેશે મહમદી દીનનાં ઇઆર॥
હીઆં લીધી પાંચ જંણુની જુખાંની,
તેમાં ઇક હાંધલાઇ આપી હાવી નીશાંની॥
કે "ગોલવી, જંગલ્શીથાહ ઇ બંને,
આવેઆ માહારી પાશે ઇક દંને॥
ઊધરાતદાર, મુકરદંમખી શાંમેલ,
મુખલાં ગોલાંમ કાદરખી કાંમેલ—
આવી તેવોઇ મહને કહું આંમ,
કે આંધલા મું પર આપે ગાંમ—
જઇ તાંહાં હાવો પોકાર કર,
કે બરૂચી પારશીઓનાં લુટો ઘર॥
મારો પારશીઓને જબર દશત,
જાંન માલની ખરાબી કરવી મશત॥
વલી હું આપુંચ ખરી ગુવાહી—
કે દીધીચ મેં ચેઆર ઇઆરની દુહાઇ॥
ઇ લોકોનુંજ મેં કહું માંની—
મનુબરમાં થાલી પીટી છાંની॥"

ડજ પરમાંણુની દેગાંમથી વલી—
મોલવીનાં કોતુકની ખબર મલી*
તાંહાંનાં હોરાઓબી આદીઆ—
શાખશી પુરવા તઈઆર થાદીઆ*
પંણ તેઓ મંનમાં ડરે ભારી—
કે બીજા મુશલમાંનો નાંખશે મારી*
જેહારે રાજરશે દ બીનાં જાંણી—
પુછી લીધી તાહરે શરવે ઇધાંણી*
પછી રાતરે જોઇ તરંણનો શુમાર—
રાજરેશ ઘોડે થાદીઆ શવાર*
શાથે ઇક હીંદુ શીપાહી લીધો—
તેહને પોતાનો ભોમીઓ કીધો*
દેગાંમની પાદરે ઊભો રહી—
પેલા શીપાહીને ઇધાંણી કહી*
જેથી તે દાખલ થદીઓ ગાંમમાં—
મશગુલ થાદીઓ પોતાનાં કાંમમાં*
હોરા "ઇશે કરવાને" ભાઇ—
રાજરશને આવવાની આપી વધાઇ*
દ મુબારક શાંભલાંજ નાંમ—
આવી ઊભો તે કરી શલાંમ*
ઇનાંમનો ન રાખતાં ગરવ—
ભેદ બોલી કહેઓ શરવ*
નેથી તેહેને દેલશો દઇ—
ફરેઓ પાછો, વાકેફ થઇ*
હેને જે તાંહાંથી રીશ ચરી—
તેથી કચેરી આવી તરત ભરી*

હવે જુઓ કેવી પડેચ ચમંન—
ગોલવીપર તુત કીધો શમંન*
જોથી તેહનાં ડાચાં બેશી ગીઆં—
કે અચાર કરશે અનુપરી મીઆં*
શમંન લેઇ તે કોરટમાં ગઓ—
આફત જોઇ ચેહેરો જરદ થઓ*
તેને જોઇ હોરાઓને લાગી શરમ—
કરે શું, બોટલો કીધોતો ભરંમ*
કહેઊં કે ખુરશી કરે તઇઆર,
જેપર બેશે મહમદી દીનનાં ઇઆર*
હીઆં લીધી પાંચ જંણની જુબાંની,
તેમાં ઇક હાંધલાઇ આપી હાવી નીશાંની*
કે "મોલવી, જંગલીશાહ ઇ બંને,
આવેઆ માહારી પાશે ઇક દંને*
ઊધરાતદાર, મુકરદંમબી શાંમેલ,
મુસલાં ગોલાંમ કાદરબી કાંમેલ—
આવી તેવોઇ મહને કહુ આંમ,
કે આંધલા તું ઝર આખે ગાંમ—
જઇ તાંહાં હાવો પોકાર કર,
કે ભરૂચી પારશીઓનાં લુટો ઘર*
મારો પારશીઓને જબર દશત,
જાંન માલની ખરાબી કરવી મશત*
વલી હું આપુંચ ખરી ગુવાહી—
કે દીઠીચ મેં ચેઆર ઇઆરની દુહાઇ*
ઇ લોકોનું જ મેં કહુ માંની—
મનુબરમાં થાલી પીટી છાંની*"

એ પરમાંણે છે જાંણવી,
શાખશી પોતાની ખરા મંનની—
આવી મેલતી એક શરખી*
જેપરથી રાજરશે તકશીર પરખી—
કીધો બોલવીને હેરો હોકંમ,
કે તહુમારી દીશેચ હલકી તોખંમ—
વાશતે તહુનો જેલમાં જાવો,
નહીતર ૧૫૦૦૦ નાં જાંમીન લાવો —
પાંચ હજારનો મચકરો લખો,
ને દશ હજારનો જાંમીન આપી શખો—
તો છુટા કરો તમો હાલ,
કેમકે દીશતી નથી શારી ચાલ*
એથી હેવી કીધી તરતીબ,
આવેઓ બાવા મીઆં ખતીબ—
બીજો બદરોદીનનો છોકરો,
કે બોલવીને કરવો મોકરો—
બોલવીએ મચકરો લખી આપી—
સુરત છુટો કરેઓ એ પાપી*
હવે હેવાલ થાએઓ હાશેલ કલાંમ,
રાજરશે સુકરદમો કીધો તમાંમ—
એ નાંમદારે કેદીઓને કહેવો,
કે ફરીઆદીનું કાંમ પુરૂં થએઉ—
જેપરથી બંધવા બોલેઆ એમ,
કરવી તહુમારે હમોપર રેહેમ—
આશાછે હમારી તમોપર,
એ તોહોમતછે જુઠ હમોપર*

કહેઊં, જો જુદો હોઇ દાવો,
તો તમારો થાઓ પુરાવો લાવો*
કેદી જંગલીશશાહ હતો બંદો,
તે બોલેઓ ફરી કરશું દંગો*
ફ કેદી હતો કોઇ દુર દેશનો,
દીશતો ખરેખર અરબી વેશનો—
ફરી બોલેઓ તે લાવી ખુંન,
કે ઇનશાફ નહી થાશે તો કરશું ખુંન*
બેઅદબીથી હાના શખુનો કહેઆ,
જેથી રાજરશ શાહેબ તપી ગઇઆ—
બેડીનો તેહુનાં પગે હતી જ,
પંણ પુરતી નહી હોવાથી પતીજ—
કીધો હોકંમ કે હાતેળી ઘાલે,
કે જરો રતીભી નહી હાલે*
હેના ગાંમલાથી બીજાઓ બીધા,
હોકમ મુજબ ચાલેઆ શીધા*
કેદીઓને હોકંમ થાઇઓ આંમ,
કે લખાવો તહમારા શાખશીઓનાં નાંમ*
ફકંદર ૬૨ કેદીની ભરતી થઇ,
તેહમાં ૨૦—૨૧ હતા ગુનાઇ—
તેમનાં નાંમો લખી લીધાં,
અદાલતનાં નાજરને શોંપી દીધાં*

શેશંનને લગતો હેવાલ*

કરીઇચ શેશંન વીશે બેઆંન,
જેપર આપવું પારશીઓઇ ધેઆંન*

ચાહેલો ઈનસાફ, નથી ગીઓ ફેકર,
જેહેવું કે મુંબઈમાં થઇ ગેયું કોતક—
તેહની -- વીરૂધ ભાઈ અલબતે,
ારશીઓની થાઈછે કાંઈબી ફતે*
અદાલતના નાજર, પાલંનજી શેટ,
ુંમજાતીઓપર રાખેછે હંમેશાં હેત—
ોરટની જગાછે ખુલંદ ને બોહોલી,
તે ચેલીતી પારશીઓ માટે ખોટલી—
જાંહાં જઈ બેશતા પારશીઓ શરવ,
જરતોશતીછે નાજર, હેવો રાખી ગરવ*
તે શાહેબે માંટલીઓની હાર,
મારૂં મીઠું રેડાવી, રાખીઆં તઈઆર*
ગાદી તકીઆ બેશતાં પડતી કોતાઈ,
તેટલાં માંટે, બીછાવીતી ચટાઈ—
ત્યાંહાં જમાવ થાતાં પારશીઓ ફઆર,
માશાથી વધારેનો હશે શુમાર—
ુશલાઓની ગણતી નથી ફઆદ,
ફક કેદીનાં પંદર પચીશ શેહાદ !
જેહારે ફકશટ કેદીની ભરતી થઈ,
તે મુજબ શેંકડો ગણાફ ગુહાઈ*
તે શાથે તમાશગીરો તંબોલી તાઈ,
ચોટા, જુગારી—ઘણાંફક કશાઈ—
આબરૂં ઈજતનાં મજબુત ટાંમ,
ીતીનું જેઓમાં ન મલે નાંમ—
નરેઆ પુરેઆ, ને વીરા જોગી,
ાખા વરખા, ને દીસે રોગી*

હેંકાર · કરતા—છઈ ખાક,
પંણ પોસાક જેઓનો ચાક ચાક—
પેતાવાતો માંયે બાંધેલા—
શેઆલ દોશાલા, ખાંધે લાધેલા!
કોઈની આંગમો ધોતી ડગલી શહી—
કે જે · શેશંન શુધી રહી !!!
હોા ઘેરનાં શુખી, દીનની તાશુબ,
ધરતીનો નહી ઠાર, મેદાંન આશુદ*
કોઇ બેશે ભડરગો, કોઇ પરે મોરચે,
અંજાંણું શહમંજે, આ બંધવા ચોરછે!
હેવી રીતે દાહાડા કીધા પુરા,
ધણી મુઆ, વરી રાંડોપર શુરા—
માંહો માંહે બકબક કરે,
જરા જરામો કાંનોપર પરે—
હેવું જણાંવે કે કરીઈચ મશલત,
હંમજાતીઓ તરફ, શારીછે ખશલત—
જે જોઇ બીજાઓ ફાટી મરે,
પોતાની ઓકાત માંફક, તારીફ કરે*
જેમકે "કમાલખાં આંનાં આજ રાત,
"તુંમકુ કહેનેકી હઈ ઈક-ચુપકીદી બાત*"
કમાલખાં જમાલખાં પાશ જાઈ,
જે જોઈ તરકરાવો મધંન થાઈ*
પંણ શેશંનની શરૂઆતમાંજ બાઈ,
પારશીઓની ફતેની, દીઠી આગાહી—
તેથી કાહાડવા લાગા ઘેહેલાં,
પારશીને જોઈ, કે શલાંમ કરે પેહેલાં—

ફરહુંજ નહી પંણ વાતોબી કરે,
કે "બુચે તોશીંન કર ગઈ, ઊનકે બચે મરે,
"કીનપે આ પરી, કોંણ ગઇ કર—
"ગાંમ વાલો કે ફરજંદ જાવે મર*"
હેવી રીતે મોહોબત બતાવે,
પંણ દાવમો આઈઓતો ગલું કપાવે*
કેટલાઈકો બએ હાતે કરી શલાંમ—
કહે " હંમ તો હઈ તુમારે ગુલાંમ!"
હાડમો ઓશીઆલુ, જેથી ઘણાં ડરે—
ઓલખીતા પારશીની કાકલુતી કરે*
મંનમો બુજે હેવું, રખે લીઈ નાંમ -
જેથી વાંકા વલી, તોરથી કરે શલાંમ,
કેટલાઈકો બીહીકથી નાહાશી ગઈઆ,
જેનાં સુકાદા છાંડંન વગર રહેઆ*
જો કહેશેં હોઈ કે તું હતો લુટ અંદર,
તો તે તેજ રાતે નાહાશે, છોડી બંદર—
હેરી રીતે કેટલાઈકો દેહેશત ખાઈ,
ભરૂચ, છોડી, બીજે ગાંમ નાશી જઈ!
શુરાતો હતા હેાા ભાઈ,
પંણ પારશીઓની શું કહીઈ ચતરાઇ—
ફકદંમ તેઓ બશ હીચકારાપણું,
લઇ બેઠાછે—શું કહીઈ ઘણું—
બાપ દાદાઓનું કુબારી નાંમ,
બાલા પડેઆચ, મુરગી ને નાંન—
વડવાઓનું બોહી કુઅત,
કુબારીછે કેઆંની હુરમત—

જાંણુ હતું જ નહી ઈરાંની લોહી,
હેવી રીતે કીરતી ખોહી—
બેઠાછે બની રાંડી રાંડ,
જાંણુ જનંમ ભોગવતા હોએ માંદ !
અનુભવ છતાં, બીજી વખત,
નુકશાંન અમેછે, વધારે શખત—
તેવાઓનો કરશું જેટલો ધીકાર,
તેટલો કહેવાશે, થોડો ધીટકાર—
કેમકે એકથી વધારે વાર,
મુરખાઈથી તેઓએ ખાધોછે માર—
તોબી તેઓ નથી ધરતા શરંમ,
એતે કહી જાતનો, તેમનો ધરંમ ?
મરદાંનગીમાં કહેવાએચ મહશુર,
અને ખરેખર, તેમાં નથી કશુર—
હીમતવાંનો કહેવાએછે પુરા,
જોરેમંદબી કહેવાએછે શુરા—
તે કરતાં તેમની પેહેલ ન ગણાએ,
તકશીરવારછે, હેવું ન મનાએ—
તેવું છતાં કાં ન કરતા અટકાવ ?
શા માટે નથી કરતા બંચાવ ?
શાશારૂં હાવા ખમેછે તોંણાં,
શું કરવા હાવાં જીહીલેછે ગોણાં ?
અગર બાહારકોટનાં પચીશ જીવાંન,
પડતે બાહેર રાખી ગુમાંન—
તો પચીશો દુશમંનોને કરતે જેર,
માર મારી, મુકી આવતે ઘેર—

મરદીનગીથી તેઓ મેલવતે જશ,
ફટલીજ કીરતી તેમને હતી બશ*
નહી કે કરવી હતી લુટ,
જે કરવાની નથી કાઈદાની છુટ—
નહી કે કરવી હતી ચોરી,
જેહની શરમંદગી નથી થોરી—
નહી કે હરાંમનો લેવોતો માલ,
જે નથી પુગતો શદા કાલ—
નહી કે ઓરતોને મારવોતો માર,
નહીકે બાલકોને કરવાતાં ઠાર—
નહી કે મશીદમાં પડાવવી હતી બુંમ,
નહી કે મુરદાંઓ કરવાતાં ગુંમ—
જેથી ટોલાને પોંચતે જાંહાંક,
શાબેત થાતે, તેઓપર વાંક—
પંણ નહી—હેનો હેતોછ શાર,
હીમતથી જુવાંનોઈ પડી બાહાર—
બંચાવ પોતાનો કરવો હતો,
અટકાવવો હતો, જુલંમ થતો—
જેથી તેમનું થાતે નાંમ,
આપતે જશ, આખું ગાંમ—
કીરતી શદા તેમની રેહેતે,
“ ગાજી મરદ” શરવે કેહેતે—
પંણ અપશોશ ! તેવું ન થઈઊ,
ઓરબી હીચકારૂં નાંમ રહેઊ !!!

શેરશીંગ જડેજા મી૦ ફારબશનું આવવું*

જેહારે ચોમેરથી ઉઠી ફરીઆદ,
કે પારશીઓને મલવી જોઈએ દાદ—
તેહારે આપણી મેહેરબાંન શરકાર,
કોઈનીબી કરેઆ વગર દરકાર—
પડી બાહેર, વીચારી આંમ,
કે આ થાએ છે જુલમનું કાંમ—
ને અંમલદારોનો ગણાંએ છે વાંક,
જેથી મારી ગઇચ, રઇઅત રાંક—
તેથી હાલનાંજ અંમલદારો આપરા,
જો કરે ઈંનશાફ, તો મરે પારશી બાપરા—
તેથી બેહેતર, કોઇ તહરાએત ધણી,
જે ધરાવતો હોએ, ઇમાંનદારી ઘણી—
તેહને આપણું, મોકલવો તાંહાં,
લુટફાંટ ને ખુન, થાએઆંછે જાંહાં—
કે તે પકી તપાશ કરે,
ગુનેહગારને તે બેલાશક ઘરે—
કરે તેહને શજા કઠંન,
તજાવે તેહને પોતીકું વતંન—
જેથી આપણને લાગે શારૂ,
ફરીઆદને મોડે પરે તાકુ—
ઈંનશાફની કઇબી થાએ અશર,
રાજાની કોઇ ન કાહાડે કશર—
અંગરેજનાં નાંમને જે હાલ,
લાગો છે બટો શદા કાલ—

કે ફ રાજામોળી, મોગલાઇ પરમાંણ,
ગરીબ રઈઅત, ખોહેછે પરાંણ—
તે ફકદંગ જાફ ધોવાઈ,
બરીટીશ કીરતી ન જાફ ખોવાઇ—
હેવા વીચારથી ઠેરાવ કરી,
ફ૦ કે૦ ફારબશને કાહાડેઓ ઘરી—
કે તે ફ કાંમજેછે લાફક,
ધંણશાપને ફ કરશે. ફાફક—
હેવા વીચારોનું કરી શાંધંન,
ઠેડવેઓ તેહને, કરવા છાંડન—
જેથી બુધવાર, ૨૯ મી જુલાઈ,
ફારબશને આવેઆની પોંચી વધાઈ—
ઍટલી ફક શેઠીઆની ગાડીમો,
આવી ઊતરેઆ, ઍગંમ વાડીમો—
રાજરશ શાહેબ, ઊતરાતા જાંહાં,
ફવંણબી છાંવણી કીધી તાંહાં—
બાંકુશોફ જાંણીંં, શેશંનજો નથી વખત,
આતો કોઇ બલા આવીચ શકત,
તેથી માંહેમાંહે કરે વાત,
કે "શુવર બચાંને † કીઈ ઘાત."
ફારબશે, મુકરદમાં મંગાવી લીધા,
અદલ ઈનશાપનાં શોગંન લીધા—
માંણકરાંમ શરેશતેદારબી ભઈ,
બેઠા તાંહાં પોતીકે જઈ*

† ઊશકેરનાર, મોલવી*

મુકરદમાં મંગાવી, કીધી તપાશ,
પાછા મોકલેઆ, રાજરશની પાશ*
કીધું તેહમાં ઘટતું ફેરફાર,
કાંઈક કીધું તેહમાં ભેરભાર—
વાંકો મેલેઆ, બેવરા તરંણ,
કે ઇકમાંથી છુટે, તો બીજામાં મરંણ*
જેમકે કોનશપીરેશી, ને ખુન,
તરીજો લુંટનો, ખાનાર હરાંમ લુન—
ચોથી તકશીર હેવી શરજ,
કે "જુથા ભરી કીધી અરજ*"
પાંચમો વાંક મેલેઓ મકંમ,
કે "માર મારી, કીધા જખંમ*"
છઠો અનેઆવ મેલેઓ વીશેશ,
કે "રાજ છીણવવાની કીધી કોશેશ*"
હેવી રીતે વાંકો જુદા કરી,
કે છુટી નહી જાઈ, જો ભુલ પરે જરી*
રાજરશપર પાછા મોકલેઆ ઇઆર,
કે હેવી રીતે કજીઆ કરવા તઈઆર—
નહીતરકે ઘણુંઇક મુજી ચંડાલ,
ખમેઆ વગર ઇનશાફી જંજાલ—
અંગરેજી ધારાની ખુબી પરમાંણ,
બંચાવી શખશે પોતીકા પરાંણ—
તો જો કે વગર શપે માંન,
તેઓઇ કીધીછે બેહદ હાંન—
વાશતે બેલાંમંણ કબુલ કરી,
મુકરદમાં તઈઆર કરવા ફરી*

ભાઇબંધે જે લખેલું બેઆંન,
તે ઉપર તુરત આપી ધેઆંન—
રાજરશે જુદા જુદા વાંકો ચેલી,
મુકરદમાં શેશંનમાં દીધા ઠેલી*
શેવટે નીકલેઓ હેવો શાર,
કે પાંચમી આગશટને બુધવાર—
એ દીને શેશંન ભરવી,
તકશીરોની તાંહાં શાબેતી કરવી*
એ ઠેરાવ મુજબ ભાઈ,
શારબસ બેઠા ખુરશીએ જાઈ—
અંમલદારો થાએઆ હાજર,
આવી બેઠા પાલંનજી નાજર—
વકીલોબી તાંહાં બેઠા આવી,
જેહવી જેહને જગો શાવી—
કંઇકો ખુરશીએ બેઠા,
બેઠા બાકીનાંઓ હેઠા—
એ રીતે કચેરી ભરાઇ તમાંમ,
દેખાવા લાગો ખુબ દમાંમ—
પરથંમ હોકંમ થાએઓ આએ,
કે પેહલા નંબરનાં કેદી હાજર થાએ—
એ ઉપરથી નાજરે પાશે જઈ,
હાવી રીતે હકાએત કહી—
એ કજીઆની વધુ કરવા તજાશ,
રાજરશા હજુર કરેચ તપાશ*
તેપરથી કહેઊં મારી હાએ,
કે બીજા નંબરનાં હાજર થાએ—

તેહારેથી મલેઓ હેવો જવાબ,
કે આઇ શેહેરનાં નેક નવાબ—
હું તો છેઊં ગરીબ નાજર,
પંણ હેનાં શાહેદો નથી હાજર—
ઇ ઊપરથી લગાર કરી ગોશો,
બતાવેઓ પોતાનાં દીલનો જોશો—
કે દંડશા જો કાલે ન હાજર થઇઆ,
હેવું કહી તુરત ઘરે ગઇઆ*
બીજે દીને તમાંમોને હાજર કરી,
પ્રારબશે કચેરી પાછી ભરી*
જડજે હાવો કરેઓ ઠરાવ,
કે ૪૧ કેદીઓને કરવા જમાવ*
શઘલાઓથી પીજરૂં જશે ભરાઈ,
તેથી બેશે બાંઇપર, ઇક હાર થાઈ*
હેરી રીતે બેશાડેઆ હારેદાર,
જે જોઇ બીધા, ચંડાલ ચોર*
લાગતો તે વખતે હેવો દેખાવ,
કે જેઆરતનો જાંણે હોઇ જમાવ*
આથમણા. દરવાજા કરાવેઆ બંન,
દખંણ, ઓતરે—શીપાહી ગેઆરીશંન—
ફરમાવેઊં કે જો કાઇ કરે મશતી,
તો બેલાશક, વગર કરવે ઘાશતી—
તુરત ગોલીથી કરવો ઠાર,
પંણ મગદૂર શું કે થાઇ ચકચાર?
વાદીનો વકીલ હતો જીવંનરાંમ,
કેદીઓનો કાઇ શરતો નંદરાંમ*

જે .ધણી શુભ જોઇ સુરત,
મોલવી થકી, આવેઓ છોડી શુરત—
પંણ બીજા કેદીઓઈબી કહેશે આંમ,
કે હમારૂંબી ચલાવવું તહમોઈજ કાંમ—
કરશું હક તહમારો અદા,
દુઆ માંગશું તમુને સદા!
નંદરાંમે જોઈ આતોછે નેક,
નીકલશે રોટલા વરસના ઈક—
જહરપેશે બીરૂં, હેવું જાંણી,
પંણ આ વાત ન હતી છાંની—
કે તેહને શનદ મલેલી નઈ,
તેથી ઉભો મુખતેઆર થઈ—
હુશીઆરીમાતો હેતો લાઈક,
ધારામોતો હેવો શાઈક—
જોઇ લેવો, ધોબીને તાંહાંનો,
ખરૂં કહીઈચ, શાસું માંનો—
બકે હેવું કે અપીલ મરે,
શાંભલી પોતાનું કુલજ કરે—
હેની રીતનો અપર જોઇ,
નાંમપર તેઓઈ તેહનાં રોઇ—
શનજીતીથી તેહને ફેરવેઓ,
બાલ મકંન પાંડેને, વકીલ ઠેડવેઓ॥
જેણે વકાલતનાંમાં લઈ,
કીધાં રજુ, કચેરીમાં જઈ॥
હવે નંબરવાર પારશીઓ લેતા:
ગઈઆ તેમને કશંમ દેતા॥

શાખશી આગલ જડજ કરે એઆંન,
કે આ કદીઓપર તું ઈ આપવું ઘેઆંન—
હેમાંથી તારો મુદઇ પીછાંન—
દંગા વખત, કોંણ કરતોતો તોશાંન?
જે કોઇ દંગાં વખતનું જાંણે,
તે લખાવી, કદીને પીછાંને*
ઈક કહેશે, ઈણે ભાંજેઆ બાર,
બીજાઈ કહેશે, પેલાંઈ મારેઓ માર!
તીજો બોલેઓ, આ ગઈઓ લુટી,
ચોથો કહે, ઈણે નાંખેઓચ કુટી—
પાંચમો કહે, ફલાંનો ઘણી,
તે દીને મશતી કરતો ઘણી—
છઠો કહે, આતોછે જુન,
ઈણે કીધુંચ ગાંડાનું ખુન—
શાતમો બોલેઓ, આવેચ કાર,
કે ઈણે દશતુરને કીઘાચ ઠાર*
ઈ રીતે લખાવી જુબાંન,
રાજરશને કહીતી, તેજ પરમાંન*
કદી જો નકીમો શવાલ નાંખે;
તો તુરત તેહને મુગો રાખે*
જડજના શરેશતેદાર માંણેકરાંમ,
તેરંણુબી કરતા હેવુંજ કીમ—
કે શવાલ કરે કોઇ કદી કરૂર,
તો તુરત કહે, હેની નથી જરૂર*
કોઇ વકીલ પારશીને ઘબરાવવા જાઈ,
ઇઆ કેદી તરફથી નજીવો શવાલ થાઈ—

તો જડજ કાહાડી બતાવે કાએદો,
કંએ શવાલથી તુંને, ન થશે ફાએદો*
એણુ પારશીઓની લાજ રાખીચ શારી,
પંણ એક વાતની લાગેચ અચરતી ભારી—
કે કોઇ પારશી ફોજદારનું લીએ નાંમ,
બોલે, ફલાંનું ફોજદારે કીધું કાંમ—
તો તુરત તેહનો અટકાવ થાએ—
કે તેહનું નાંમ નહીજ લેવાએ !!!
હેવીજ રીતે કહે, શરેશતેદાર,
કે આ બંધવા બેઠાચ હારે કટાર—
હેમાં જો હોએ તો બતાવો તહમે,
શીખશા કરશું બહુ ભારી હમે*
હેવું જોવાથી લાગું અજબ,
કે એતે શું હશે ગજબ?
જો કે રાશતી કીધી પશંદ,
તોબી ફોજદારને ન પઇનો દંડ!
રાજકુઆરી કાંમમાં ન બોલાએ,
ખરો ઇનશાફ, કેઆંમતે તોલાએ*

~~~~~~~~~~~~~~~~

ફરીઆદી તરફનાં બધા શાહેદો,
ટોકવાનો કશો નથી ફાએદો—
હેવું શહમજી મેલીએચ પરત,
પંણ જરૂરછે જે શાહેદોની તરત—
તેજ પરગટ કીરીએચ, હેઠે,
ધેઆંન દઇ તે વાંચવી શેઠે*

~~~~~~~~~~~~~~~~

મહુમદખાં કરીમખાં કુકનીદ, તથા
ઊમર ઊશમાંન મીઠાં વાલાદ, અને
ફજલુદીન વકીલનાં છોકરા બરા
શાહુએ ફરીઆદીનાં લાભમાં
આપેલી શાખશીઓ*

ચાલતી આવીછે દુઆર કેહેતી,
કે "પાંચ આંગલીઓ શરખી ન રેહતી;"
તેમ દ ગણુઆતમાં બધાછે ઠેર,
હેવું બોલવામાં અલબતેછે ફેર;
અલબતાં ઘણાંછે ધીકારને લાદક,
તોપંણ કોઇ હશે, નેકીમાં ફાદક*
દાખલો તંમને હીઆંજ જડશે—
ભલાબીછે હેવું માલંમ પડશે*
મહમદખાં જો કે હતો કુકની—
તોપંણ તેહનાંમાં ન હતી ફુકની*
ઊશમાંન હતો જો કે મુશલે ઇમાંન,
તોપંણ ન હતો જાતીલા જેવો બેમાંન*
બરા શાહેબે દેખાડીચ બડાઇ,
જેહની તવારીખમાં રેહેશે વડાઇ*
દ ધણી કોરટમાં હાજર થઇ,
ઊભો કુરાંનપર કશંમ લઇ,
અંમલદારે પુછેઊં, શું બનેઓ બનાંવ?
જે તું જાંણતો હોદ તે શાચુ લખાવ*
તે ઊપરથી આપી મુખજુબાંની હાવી,
કે જે ઊશમાંન, ઊમરને મલતી આવી*

તેથાથે હાવીણી ફિક વાત કહી,
કે માહરો ભતરીજો દંગામો હતો શહી*
જેહની ઊમર છે વરશ છ ફિઆ શાત,
તેહને ન પોહોંચે કશી ઘાત—
ફરવા માંટે શોધ થકી તેહની,
ઘરમાંથી હું નીકલેઓતો જેહની—
તેહને જોતો ગફિઓ પારશીવારા અંદર,
જાંહાં જાતીલા હતા, હજાર દશ કે પંદર*
હીઆં ભતરીજો મહને જરેઓ—
જેહને હું ફિ ખાંધ ઊપર ધરેઓ*
તેહાર પછે તેણે જેકાંઇ જોફિઊં—
તે અવલથીને આખર શુધી કહેઊ*
અગીઆરીનાં મડાંનની કહી વાત—
કહી પછે એન્જંન કેરાં વાલાની ઘાત*
તેહાર પછે હેડોણાંની હકીકત કહી—
કે તાંહાં પારશીને મારી નાંખેઓ શહી*
ફિ શાંભલતાંજ વકીલને ચહડેઓ કાલ—
જેથી જડજને તેણે કીધો શવાલ*
કીધી નેઆફિધીશને તેણે અરજ—
કે આ વાત તપાશવાની છે ફરજ*
છોકરાને બોલાવે તુરત પેલા—
જુઠું શાચું તપાશે આજ વેલા*
જડજે તુરત કીધો ઠેડાવ—
કે તે છોકરાને જલદી તેડાવ*
કાકો બોલેઓ, તે છે બાલક નીશાલ—
તેથી ભણવા ગફિઓ હશે નીશાલ*

વકીલે કહીઊં બાપ કાકાછે હાજર—
તેમને કેદ કરે આપણા નાજર*
નહીતર તેઓ હીઆંથી નીકરશે,
જાઇ પોહોંચી છોકરાને શીખવશે;
જડજે કીધો હેવો હોકંમ,
નજર કેદ રાખો તેમને ચોકી ગંમ*
લાગા શીપાહીઓ બંધીને ઘેરવા—
બીજો ગઇઓ નીશાલે તેરવા,
છોકરાને નીશાલેથી લાઇઓ,
કે તુરત તે કોરટમાં હાજર થાઇઓ*
તેહને જોઇ જડજને આવેઆ વેહેમ,
કે ઇ છોકરો જુબાંની આપશે. કેમ?
જડજે તેહને આપી ધીર,
હવે તપાશો તે બચાંનું હીર*.
ચાલાકીથી તે હેવું બોલે,
જે શાંભલી જડજ શાહેબ ડોલે—
તેણે પરથંમથી હેવાલ કહેઓ,
કે હું કાકા શાથે પારશીવારમાં ગઇઓ,
અગીઆરી શાંમેછે પારશીનું ઘર,
કાકાઇ ઊતારેઓ તેહનાં ઓટલા પર,
ઇઓ નીકલેઆ અગીઆરીમાંથી બાહાર,
પારશીઓને દેતા ગાલો બેશુમાર*
બોલેઆ કેટલાઇકો ઊભા રહી,
કે "દશતુરકુતો માર ડાલા શહી;"
વલી બોલેઓ તે નાહનો છઇલો—
કે "અબ તુંમ ગાંડીઇ કે તંઇ ચલો*"

ફ શીવાફ તેણ આપી ઇધાંણી,
બેજંન કેલાં વાલાની કહી નીશાંની,
ફ વગર લખાવેઊં આગલ,
હુઠાંણુ લખાવેઊં ગાંડાનાં ઘેરની પાછલ,
ગાંડાનાં ઘરની પાશછે ખારી,
તાંહાં તેહને નાંખેઓ મારી*
ગાંડાને પારથી પકડી રહેઆ ચાર,
મુશલમાંનોફ હથીઆરથી મારેઓ માર*
" કાઇ બોલા લાનાં ચારપાઇ,
" અબદુલ બોલા, મત લાવરે ભાઇ—
" કેઆ ઇશે ચારપાઇપર શોલાના ?
" દુશમંનકે તંઇ કેઆ અપંણ ઊઠાના ?
" મજબુત ફક બરા રશા લે આઓ,
" ઇશકે પાંઊ બાંધ, ઘશતે લે જાઓ*"
ફજ વખતે તેહને ઊંધો નાંખી,
દોરડાંથી બેહુ પગો દીધા બાંધી*
મુશલમાંનો ઘણાં ફકઠા થાફઆ,
કુતરાં પઠે ઘશડી લેઇ ગફઆ*
હું તો ખાંધપરજ બેશી રહેઓ,
પછે કાકો મહને ઘર લઇ ગફઓ*
હેવી રીતે જુબાંની આપી ખરી,
જેથી તેમને કલેજે ઠાર પરી*
અગર રાજા હોફ તો હેને કરે કતલ,
નહી હોતી લાવી મેલે અજલ—
પંણ અંગરેજી હકુમતનો તોર*
હોવાથી ન ચલાવેઓ દોર*

૧૬

ફેટલુજ કે "કરશે હફ મુજી ખર,
" કે રશુલકાળી ન રખતે ડર*
" દીલ્લીકા જબ હોફગા રાજ,
" ઊશી વખત કરેગેં તારાજ*
" ફબી કેઆ કુંમબખતી આઈ,
" કે મુશલમાંનો હોકે કરતે બુરાઈ*
હેવી રીતે વીલાપ કરતા—
માંહોમાંહે દુખો ઘણાં રડતા*

મોલવી નુશુરઆલા હમેઊદીન અને તેહનાં છોકરા મેહુમુદમીનાં ઊપર મેલેલા અપરાધો*

નુશરઅલા અને મેહેમુદ - મીનાં,
ફ બાપ દીકરાનાં શાંભલો કીનાં*
હોકંમ થાફઓ, ફ કેદીઓને બોલાવો,
અરજીઓ આપવાનું કાંમ ચલાવો*
જેલમાંથી ફમને લાવેઓ નાજર,
બંધેને કોરટમાં કીધા હાજર*
શરેશતેદાર બોલેઓ મોલવી હું જાંન,
કેવીશને અરજી આપી બાબા રેહાંન*
તેહેમાં લખઆતાં પારશીઓનાં નાંમ,
કે તેઓ મજબને આપેચ અપમાંન*
તે શાથે હાવીબી બદનાંમી વરી,
કે હમારા પેગંબરની મજાખ કરી—
વાશતે તેઓને કરો શજા,
નહીતર હશે તેમની લાવશું કજા*

મોલવી બોલેઓ ફ કરંચ કબુલ,
પંણ તેહનો આપનાર છે અબદુલ રસુલ*
(ફ અરજીપર નહી હતી કોઈની શહી—
તેથી તેહની વધારે તપાશ ન થઈ*)
પંણ ફ અરજીનો [શાંભલો મરંમ,
ઓહલો કરીફચ] જે છે] ભરંમ*
આપરાજ નવોફ તે કરાવીતી--
પારશીનાં અટક નાંમોથી ઘડાવીતી*
[જેમકે] પરખ, શહ્લ્લુ, ને લકુરો,
ફકલીઆ, ધવીરૂં અને કચુરો*
વીચારવાનું હવે છે તમારૂં કાંમ,
કે મુશલમાંનો શું જાંણે અટકી નાંમ?
પારશીઓનીજ છે ફ મુરખાઈ,
કે જેવોની મશલતથી તે લખાઈ*
ફ પારશીઓનાં કેદીમાં હતાં નાંમો,
જેઓફ દોજખી કીધાં છે કાંમો*
વીચારેશ કે જો ફઓ શપરાફ—
તો કોઈ ધુનેગારો ન પકડાફ!
ધારેશ કે જો તેઓ જેલમાં જાફ,
તો ગોંડાનાં ખુંનને મદદ ન થાફ*
ફ પરંમાંણુ ફ અરજીનુ પાપ—
મોલવીપરથી ઉડેશ આપોઆપ*
પંણ જડજે કહેશ શાંભલ વાત,
બીજી અરજી તેં આપીછે હાતો હાત*
તે કેઈ, કે જે ડેવીશ કંને,
આપીછે વુંફ બુધવારને દંને*

ઈ વાત મોલવીઈ કબુલ કરી,
કે ડેવીશને આપીછે ખરી*
પંણ તેપર જેઓઈ શહીઓ કરી—
તેઓનાં હુકંમથી હું ઈ ઘડી*
તેહમાં હતો આ મજમુન,
કે "છોડો કેદીઓને, નતર થાશે ખુંન*
"છોડશો નહીતો વધશે તોફાન,
"હેવું ઊડી રહીઊંછ ગુલબાંન*"
તે શાથે બતાવીતી ઊલથાપ,
કે "પારશીઓ પાશ મંગાવો માંફ*
"ને લખાવી આપો આંમ,
કે "ન લઈજીઈ તમારૂં નાંમ*
"કશો ન ઊઠાવીઈ દાવો,
"જો આપો દશતાવેજ લખાવી હાવો—
"તોજ શુલેહ રેહેશે જારી,
"નહીતર શરવને પડશે ભારી*".
અલબતાં ડેવીશને હીચકારો જાંની,
ઈ વગરેની લખીતી લાંબી કાંહાંની*
મતલબકે જો ડેવીશ બીહે—
તો ઈકદંમ કેદીઓને છોડી દીઈ!
હાવી ધમકી ભરેલી જોઈ અરજી,
જડજની તતકાલ ફરી મરજી—
મોલવી ઊપર થાઈઓ ગોશે—
કહેશે, જેવું કીધુચ તેવું જોશે*
હીઆં મોલવી બનેઓ કાંગલો,
"શાહેબ, ઈક અરજછે તે શાંભલો—

અરજી મેં લખીચ, ઈ વાતછે ખરી,
પંણ તે બીજાઓનાં કહેવાથી ઘડી*
શહી કરનારાછે જંણ ચેઆર—
તેઓની જણાંવેઆછે વીચાર*
હેમાં પેહલો અબદુલ કરીમ જાનવો—
બીજો મેહમદ પાજલ માંનવો;
તરીજો ખુની અજંમ ચાંન,
અબદલ રશુલ, દશતુરનો લેનાર જાંન*"
ઈમને પુછઊં શહીઓ તમે કરીચ?
કેમકે તકશીર તમોપર ઠરીચ*
કહેઊં "હા શાહેબ, બાત હઈ ખરી—
"મોલવીકે કહેનેશે, શહીઆં કરી*
"હમંકુ બોલા ડેવીશકુ કરના અરજ—
"ફેદીઓકુ છોરનેકી હઈ ફરજ*"
જડજે પુછઊં અરજી વાંચીતી કે નહી?
"નહી શાહેબ, હેના ભરોશાપર રહી*"
પુછીઊં, 'લખાવીતી કોંણની પાશ,
ખરૂં કહેવું—કરીને કઆશ*
લખાવીતી મેહેમુદ મીનાંને હાતે—
ને આપી મોલવીઈ પોતાની જાતે*"
હોકંમ થાઈઓ તહમો જાવો,
અબદલ બુંબા વાલાને બોલાવો*
બેઈ ‡ અબદલા હાજર થાઈઆ,
પંણ રશુલ વાલાને પાછા લઈ ગઈઆ—

‡ ઈક અબદુલ કરીમ બુમબા વાલો
અને બીજો અબદુલ રશુલ*

કેમકે ખુનની બાબત શાબેત થઈ,
તેથી વધુ તજવીજની ગરજ નહી*
ઊભો કીધો મુંબબા વાલાને,
મલતી આવી શાખથી ઊપર વારાને*
હવે જડજે મોલવીને વીચાર કહેઓ,
કે તમો બાપ બેટાપર મુદો ખરો થઈઓ*
કહેઊં હેવું પોતાનું મત—
કે આ ખુનાછે શઊથી શકત*
લખાવનાર ધારાથી અંજાંન,
પંણ તુનેતો કાઈદાની હતી પીછાંન*
મતલબ કરવાની ઈ અરજી—
ખુનેગારોને છોડાવવાની મરજી*
પારશીઓપર કીધી જબરદશતી,
વીચાર તમારો કે, ન ખંમીઈ શકતી*
કારણ કે જો મીશતર ડેવીશ ડરે,
તો તે કેદીઓને મોકલા કરે*
વાશતે આ તોહમત શાબેત થઈઊં,
તોપંણ ઈક બીજું બાકી રહેઊં*
હીઆં કરવુંછે કાંઈઈક બેઆંન,
તે ઊપર વાંચનારે આપવું ધેઆંન*
અબદલ કરીમ અને આજંમ ચાંન,
જેવોનાં વઊંશને નથી માંન*
ઈઓના બંધે કુહાર બેટાઓ,
જેઓઈ ઊદાવેઆતા શોટાઓ—
તેઓ શપડાઈઆ હતા ઈઆર,
પંણ માબાપોનો હોઈછે પેઆર:

જોરઊં બાપોર કે ધરાર્આ છોકરા,
તેંમને કરવા જોઈર નોકરા—
હેવા વીચારથી અરજી કરી—
પંણ તકશીર તેવોપર શાબેત ઠરી*

નોલવીના છોકરા ઊપર નેલેલા અંગરેજી રાજને છીનવી લેવાના અપરાધની તપાશ*

બેર લશકરી શીપાહીઓર આવી,
બેદના કુલબને લગાડી ચાવી*
આપી હેતી મુખજુબાંન,
પીજરીમોછ જે કદી મુશલમાંન—
તે ગાંમડાઓમાં શંમજાવતો વાત,
કે અંગરેજોને દેખાડીર હાત*
હમારી પલટંણનો ગેનેરલ શાહાબ—
તેણે કીધોતો હોકંમ. શીતાબ,
કે હમોર ગાંમે ગાંમ ફરવું—
શરકારનું નીમક હલાલ કરવુ*
હમોર ફીતુરની કાહાડવી બાર,
ને મુરખોનો જણાંવવો વીચાર*
ર ફરમાંનની ખુબી પરમાણ,
હમો જાંણે હોઈર અનજાંન—
ર પરમાંણે હમો ભટકવા લાગા,
ફરેઆ, જાંહાં હતી જાણુની જાગા*
રક પરગણાંમાં પુગા આવી,
જાંહાં હમારી મેહેનત ફાવી*

મુશલમાંનો તાંહાં હતા ઘણાંક,
લાગતાબી તેઓ અછા લડાક*
તાંહાં હમો ઊભા અંનજાંણાં થાઈ,
પુછવા લાગો કેદી મીઆં બાઈ*
"હીઆ આવવાની શું છે ગરજ?"
જવાબ દીધો, "દીલ્લી જવાનીછે ફરજ—
"અંગરેજ શરકારે પાડેઓચ ગજબ,
"કમીશંન હમારૂં કીધુંચ કબજ—
"જુલંમ ગુજારેઓચ હમોપર ભારી,
"નોકરીપરથી મેલેઆછે કાહારી*
"તેથી જાઈચ દીલ્લી શેહેર—
"કે કાફરોપર લેઈ વેર*"
બોલેઓ કેદી "દીલ્લી ના જાઓ,
"ભરૂચ લેવામો શાંમેલ થાઓ*
"આપશુ રૂપીઆ ચઊદનો પગાર—
"ભરૂચમો કાફરોને મારી માર*
"ખજાંનો લુટી શુરત જાઈ,
"તે શેહેરનાંબી માલેક થાઈ*"
હાવી બડઅંકાર શાંભલી વાત,
કીધો હમોઈબી વીશવાશઘાત*
"કે જો હેવું છે તો ભરૂચ જાઈ?
"બીજા શીપાઓને શંમજાવી લાવી?
હેવું શાંભલી તેઓ થાઈઆ ખોશ,
"કહીઊં જલદી બોલાવો દોશ*"
ઈ વગર બોજો બોલાશો કીધો,
જેથી કેદીને જેલમાં મોકલી દીધો*

મોઅલવી નુશુરદીન ઊપર મેલેલા
કાનશપારિરેશીના અપરાધની
તપાશ*

ડિક ઊધરાતદાર, ને મતાદાર બીજો,
મનુષ્યરનો રેહવાશી મુકરદંમ તીજો—
જંગલીશા ને મુખ્લાં ગોલોંમ કાદર,
છઠો મોલવી નુશરૂદીન બાધર*
ડ શંઘલાયો મનુષ્યર ગાંમમો,
શાંમેલ થાડિઆ મનશુબાનાં કાંમમો*
ઘણાંડિક હોરાઓડિ આપી ગુવાહી,
કે ડિઓથીજ થાઈચ બધી બુરાઈ*
ડિઓનાં મંનશુબાડિ ઘાલેઊં છે ઘેર,
ડિઓનાં ફીતુરે વશાવેઊં છે વેર*
આ શાખશીઓ આગલને આવી મલતી,
પાછલથી જેહેમાં ન પડી ગલતી*
લબાંન કરવાની નથી અગત,
કેમકે શાર બશ થાશે ફકત*

કેદીઓનાં લાભમાં ગુજારેલી
શાહેદીઓ*

મહમદ પહનાંનો શાહેદ હાશંમ,
લકુંપે કલાઈગરે, લીધા કશંમ*
જુઠાઈનો તેણે ન કરતાં ડર—
જોવા લાગો ડ પંજાવી ખર*
કે "ધુજતે ધુજતે મહમદ પનાં,
"મેરે ઓટેપર ડેરા, જેશા મુરદા બના*

હુવોન બીજો કરતો બકારો,
જેથી જડજને પડેઓ અકારો—
અગતનાં શવાલનો માંગે જવાબ,
તેહારે ઊતર દીદ " મેરે નવાબ—
" ઇસ બાતંનકી મુજે ખબર નહી—
" જો હતીશો ચેને તુમકુ કહી*"
અબદુલ રશુલની બાજુ તરફ,
જશુવા પખાલીદ બતાવી ગરફ—
દ અબદુલ લગાર હતો નીગ,
તેથી તે કેહેવાતોતો " હકીમ*"
જશુઓ ભરતોતો હેને તાંહાં પાંણી,
તેથી કીધો શાહેદ, ઘેરનું માંનશ જાંણી—
પંણ તેણ હેવુંતો શીપીઊં પાંણી—
કે જેથી હકીમનેજ થાઇ હાંણી*
† ગોલાંમ નબી અને અબદુલ શખુલ,
લાલચ આપવા કરી કબુલ—
દઓનાં બંચાવનો શાહેદ તરંણ,
કેહેવા લાગા રાખી અંતકરંણ—
કે " દ દોનો ભાઇ નેક બખત*
" ઘરમે શોદલેથે ઊશ વખત,
પુછઊ " કાંહાં તક શોદથે ભલા?"
જવાબ દીધો " ઓ જાંને મેરી બલા*"
બીજો બોલેઓ આ કેદીછે કશાઇ,
હેની મહને બજારમાં ભેટ થાઇ—

---

† બંધે અબદુલ રશુલ હકીમનાં છોકરા થાદ*

મેંને પુછા " મરજી કાંહાં હય જાંનેકી,
" કહા, તદબીરમે હવાં બકરે લાંનેકી—
" ફીર ય ચલા ફેલેપીટ તરફ—
" મેંને કીઈ ઘર જાંનેકી ગરફ*"
શવાલ કીધો, " દંગાની કંઈ ખબર ?"
" મેંતો શોયઆતા રખકે શબર*"
ય કે કહેવાં " મેં બેચને ગયઆતા નાંન,
" મુજે દંગેકી તીશરે દીન હુઈ જાંન*"
બીજો બોલેઓ " ગાંમ ગીઓતો હું,
હું નહી જાંનતો કે હીઆં બનેવાં શું !"
ય વગરે કેટલીયક ઊલટ પાલટ,
ઊભી કીધેલી, કરી તલાવટ—
પડી શાખશીઓ અતીઘણી—
તે બધી શમાવાને ન આવતું બની*
હવે આ કજીઆની તપાશ પુરી,
ય દીને ય્આર થાઈ રહી પુરી—
૨૯ મી આગશટ, ને શનીવાર,
બીજે દીને હતો કતલનો તેહેવાર—
મોહોરંમની શરકારમો રજા થઈ,
તેથી કચેરી ને કોરટ બંધ રહી*
મોહોરંમનો હતો શરવને ધાક,
કે તોફાંન બાંડુશો કરશે નાહાક—
પંણ માજીશતરેટ હતો શુરો શરદાર,
રાજરશ શાહેબ બરો ખબ્રરદાર –
તેણે કાજીને કહેવી, રેહેજે હોશીઆર,
અગરજો તું કબી પડશે બાહાર—

અથવા કોઈ તાહારા જાતીલા,
પછે મરને હોએ તેવા હઠીલા—
તોપંણ હું તો તુંહનેજ ધરશ,
અને શાબાશી હું તુંહનેજ કરશ*
કાજીને હેવો આપી દંમ—
પેહેરા રાખેઆ ચોહારે ગંમ*
ફોજદારનેબી આપી ધંમકી,
ચોકશી રાખી તેણબી ડંમકી*
કેપટંન બેલનેબી હોકંમ ગએઓ,
તેથી તેબી બધે ફરતો રહેઓ*
પટેલોપર, હોકમો ગએઆ લખાઈ,
કે હોરાવોને ભરૂચમાં આવવાની મનાઈ*
દરેક નાંકે રાખેઆ શવાર,
કે શેહેરમાં ન આવી શકે ધાર*
એકુ હોરો ન શેહેરમાં ફરે—
ને ફરે તો બેલાશાક ધરે*
શીપાઈઓને હોકંમ આપેઓ ભારી,
કે શીતુરીને જાંનથી નાંખવો મારી*
હેવી રોજરશે ગોઠવંણ શારી,
કીધી, જેથી આફત ટલી ભારી*

ગુનેહગારોને મલેલી શજા*

મોહોરંમનાં તેહેવારો થાએઆ પુરા,
શમાપત થાએઆ અવતારો બુરા*
રજા તેહારે થાઇ માફીશ,
ઊંધડી કોરટ, કચેરી, આફીશ*

શજા આપવાનું મુકરર કીધું—
નાજરને તે વીશે વારંટ દીધું*
બીજી શપટેંબર ને બુધવાર,
પેહેલા પોહોરનાં કલાક અગીઆર*
લપટેનેનટ વાલેશ થાઈઓ હોશીઆર,
લશકરી શીપાહો કીધા તઈઆર—
તેઓને હેવી આપી છુટ,
કે મશતી કરે તેહને કરવા "શુટ*"
પોલીશ શીપાહીઓબી રાખેઆ ફરતા,
તેઓબી લશકરથી રહેઆ ડરતા*
વાલેશે કાહાડી નાગી તલવાર,
કે કોરટને ન આવે કશી અલવાર*
ડીજ શાહેબની આગનેઆ માંગી—
નેટીવ આફીશરેબી તલવાર નાગી,
કાહાડી બંધે ઊભા ભેગા,
શરવેપર કરવા લાગા નેગા*
બેડા શરવ તમાશગીરો હેઠા,
ને જડજ શાહેબ ખુરશીઈ બેઠા*
ગોઠવંણ ઈ પરમાંણ કરી અછી,
બંધીવાંણોને બોલાવેઆ પછી*
બબે કેદીઓને બોલાવી લીઈ,
શેંનટેનશ મારી મોકલાવી દીઈ*
શુરતાલીશ શખશોને શજા આપી,
બાકીનાઓને બખશી માફી*
મહમદ પહના, અબદુલ રશુલ,
લેહેણું જેપરનું થાઈ વશુલ;

નશવો આલંગ, ઊરફે ખબર,
શપાટામાં જે આવેઓ શજર;
ગેહેમુદ ગીનીન નુશરૂદીન—
(ગોલવીનો દીકરો,) નશીએ હીન॥
હોકંમ શબનો, કે કેદીઓને ચેઆર;
કે ખીંથી દેઈ છવ કાહાડવો બાહાર॥
ગોલામ નબી, અબદુલ રશુલ,
બીજો જંગલીશા, ને અબદલ શખુલ;
મશવુર અગબર લાકરાં વાલો;
અગબર આકુલ, ફેજ ધંધા વાલો;
આજંમ હુશંન, બાઈબંધ હેનો,
જેહની રડતી થાઈછે બેહેનો;
શાતગો હબરાંસ્ખાં રહીમખાં,
છરાજ પેશવછ કમાલખાં॥
નોગો આ લેવાં નથી લાજંમ
હાશંમ અનુ, હુશેન આજંમ॥
કાવશછ પોપટીનો દીકરો કરબાદ,
અશલથીજ હતો જે બદ કરદાર॥
શઘલા મલી જુમલે અગીઆર,
હોકંમ કીધો કે થાઉ તઈયાર॥
શખત ગજારી ફવોપર રાખે,
કે જેવાં બીજ રોપેઆં તેવાં ફલ ચાખે॥
જનંમ દેશનીકાલ ઊપલા, બશ,
ગોલવી નુશરૂલાને વરશ દશ—
હેની શજનો ખોલો થાઉઓ ભેદ,
બીજા પંદરને તરંણ વરશ કેદ॥

તેર જણાંને બખે વરશની જરી,
તરંણ જણાંને ફકેકની દરી*
હેવી રીતે શઘલાવોને શજા આપી,
શખત મજુરી તેવોપર થાપી*
શેવટે જડજે હેવું કહેઊં—
કે શહેરે બાહાલ રાખવાનું બાકી રહેઊં,
જેહારે શહેરનો હોકંમ આવશે,
તેહારે ફ શજા અંમલમાં લાવશે*
હવે આ શજાની થાઈ ખબર,
કે શરકારે શીખશ્રા કીધી જબર—
તેહવીંજ ઊઠી હાફ અને વાફ—
જાંહાં જોઈફ તાંહાં બીબીઆ કુટાફ*
કોઈ મારે પોકાર, કોઈ તેહને રડે—
કોઈ ધરે, કોઈ ઊઠે ને પડે*
કોઈ કુટે કપાલ, કોઈ બાલ તોરે,
કોઈ ફારે કપરાં, કોઈ માંથુ ફોરે*
કોઈ શરકારને દીફ ગાલ,
કે તેણુ કીધા આપરા હાલ—
કોઈ પારશીઓને બદનાંમ કરે,
કે તેમની ઓલાદ જડ મુલથી મરે*
રાજરશ શાહેબને કોઈ ગાલ દીફ—
કે "ઓઈ મુવેને શબ કુફરાંન કીફ*"
કોઈ જડજને બુરું બોલે,
કે "ઊંનને જુઠા ઈંનશાફ તોલે*"
હેવી રીતે ઊઠેઊં ગુલબાંન,
નાચાર થાફઆ તમાંમ મુશલબાંન,

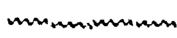
શરવ કરતાં મોલવીને કાજ,
તેમને વધુ લાગીછે લાજ*
પંણ મોલવીતો પરથંમથીજ ડ્આર,
નાજરને આપી મુકોતો વીચાર,
કે "મેં ખુદાથા કી જેલમે જાંઊગા,
"મેરે તવરેલકી શજાકુ પાઊંગા,
"ઊસ લીડ આખર મીલી † જેલ,
"અબ કૌણ જાંણે કાંહાંકી કરૂગા શેહેલ*".

કેટલાડિક મુશલમાંનોની મુરખાઈનો નમુનો*

હશવું નહી ઓ વાંચનાર ભાઈ,
શાંભલી આ બાકુશી મુરખાઈ*
કેદીઓને જેહારે થાડિઊં શાશંન,
તેહારે કેટલાડિકોડ કીધી વખાશંન,
કે આ શજાતો થાઈછે અજબ,
આપણા ઊપર ગુજરેઓચ ગજબ*
પંણ દીલ્લીમાં થાડિઊંચ ઇશલાંમી રાજ,
તાંહાં જઈ આપરે કરીડ ફરીઆદ,
કે શાંભલ "રાખનારા શલુક ને શુધ,
"પારશીઓશે કીધી હમે જુધ,

† મોલવીડ પરથંમ જેલમાં જાતાં પાલં નજી નાજરને કહીઊંતું કે તે જાંણતોતો કે તેહને જેલમાં જવું પડશે* ડ કેહવાની મતલબ ડ હતી કે તે ભવીશ વરતી જાંણતોતો !!!

" હમો ફાવેઆ, તેવો હારેઆ,
" પણ કાફર ફરંગીઓ મારેઆ !
" વાશતે ભરૂચપર તનોઈ ચહરવું,
" કેદી બંધવાવોને આજાદ કરવું—
" ને ભરૂચ કરવું તનોઈ કબજ,
" ફરંગીઓપર પાડવો ગજબ*"
હેવો કરી ઘેલો વીચાર,
જવા ૪ જંણ થાઈઆ તઈઆર*
હીમતથી તેઓ પડેઆ બાહાર,
વરોદરાની હદથીબી થાઈઆ પાર,
પંણ ખોદા જાંણે, શું બીનાં થઈ,
કે પાછા આવેઆ, કાલું મોડું લઈ*
હેમાંનાં પરથંમતો હેતા ફુલાઈ,
કેટલાઈક મુરખો, હરખે નહી માઈ*
મંનમો રાખી બેઠા હેવી ચાહા,
કે " ચંદરોજમે આવશે શાહા,
" પછે દીલ ચાહે ઈમ મારશું,
" મુડીભર પારશીઓનો તે ભાર શું ?"
પંણ જેહારે પાછા ફરેઆ પેલા,
તેહારેતો બની ગીઆ ઘેલા !
પકી મુરખાઈ કે બુધી કાચી,
ગમે તે હોવ પંણ વાતતો શાચી*

શદરે કીધેલા ચુકાદો*

શાદરનો ફ કછીઓ ગઈઓ,
જોહાં નીચે મુજબ, ફેશલો થઈઓ*
કીધા † હીમાઈતીઓ બંધે તરફ,
જેઓએ બતાવી પોતીકી જરફ*
જડજોએ હેવો કીધો ઈનશાફ,
નયવા આનંદની ફાંશી કીધી માંફ*
પંણ જનંમ દેશનીકાલનો હોકંમ કીધો,
હાશંમ અનુને છોરી દીધો*
મેહેમુદ મીનાંનનીબી ફાંશી માફ કીધી,
ફકત ૭ વરશની શજા તેહને દીધી*
ફઠ, અને તરંણ વરશની કેદનાં ચાર,
જેલમાંથી તેમને કાહડેઆ બાહાર*
બાકીની શજા રહી બાહાલ,
હેવી રીતે આવેઓ નીકાલ—
પંણ મોલવીજીએ વાંધો લીધો,
કે મહને શારબશે દગો દીધો:
માહારા પાંચ શાહેદો હતા,
તે લીધા વગર મુકેઆ જતા—
અગરજો તે તેણુ લીધા હતે,
તો આટલી શજા મહને નહી થતે—.

---

† મુશલમાંનોની તરફથી મીશતર ડાલા
શા વકીલ, તથા વેશતરાપ બારીશટર—
અને પારશીઓની તરફથી શરકાર તરફ
નો હીમાઈતી મીશતર હાવરડ બારીશટર,
અને મીશતર બીકરશટેડ વકીલ હતો*

ઉપરથી શદરે કીધી શહરે,
કે ઈશપેશીઅલ શેશંન ફરી ભરે—
ને પાછો મુકરદમો તાંહાં વાંચે,
લીઉ બાકીનાં શાહેદો પાંચે*
ઉ હોકમની ખુબી પરમાંણ,
શદરનાં હોકમને આપી માંન—
ફારબશે શેશંન ભરૂચમાં ભરી,
તપાશ ઓલવીની કીધી ફરી—
બાકીનાં શાહેદો લીધા વરી,
તોબી ગુનાહ ન ઘટીઓ જરી*
તેથી શદરને લખી વાલીશ તરત—
કે ઉણે જુઠાં કીધાંતાં ચરત*
તપાશ હુંઉ ફરી ચોકશ કરી,
પાંચ શાહેદોબી લીધા વરી—
તોબી શેવક અરજ કરેચ,
કે શાબ હેનીપર તેજ ઠરેચ*
ઉ ઊપરથી બીચારી શદર,
હેની ન ખાઈ શકી કશી કદર—
ના પશંદ, કરી તેહની ચાલ—
રાખી શબ આગલીજ બાહાલ,
કાંઉમ રેહેજો ઉ અદલ રાજ,
શલાંમત રેહેજો અંગરેજી તાજ—
બીજું શું ચાહીઉ હમો ગરીબ જગત ?
વધારે બોલવાની નથી અગત*

જે જે માહાં ભાગ્યના પારશીઓ
માર ખાઈ ઘાહેલ થાઅ્યા તોપંણ
તેઓએ તેવીશેની અગણેઆંન
પણ શરકારને ફરીઆદ
નહી કીધી તેહને લગતો

હેવાલ*

નવરોજી જંમશેદ, ખેડુત ધંનધે,
જીવંણજી, મંનચેરજી—ભાઇઓ બંધે—
પેહેલો બાપ, પંણ બીજા બેઅ ભાઈ,
ઘરે આવતા ખેતરમાં થાઈ—
પારશીવારમા વેહેજલ પોરનાં,
ભોગ થાઈ પડ્યા તેવો ચોરનાં!
જોઈઊંકે આવેછે તરંણ પારશી—
વીચારેઊં, મારવાનો હવે વાર શી?
દેગાઆીઓનાં હાતમો હતા શોટા,
તુટી પડ્યા, પોકાર કરી મોટા*
તેજ શોટાઓ ઊભા કરી,
તરંણેનાં માંથાંમાં દીધા જરી*
માંથાંમાંથી ચાલી લોહીની ધાર,
આવી પોંચેઓ, જાંઇટ અમલદાર*
તેણે કોઈનાં ઊંધડાવી બાર,
ન જરા લગાડતે વાર—
કીધા તેમને દાખલ માંહે,
થાઅ્યા મારનારાઓ તાંથી દોઅ્બાંઅ્*
ઇશપીટાલમાં તેહારપછે ગઅ્યા,
જખમો જોઇ બાલ ઊભા થઅ્યા*

તેઓ બીવા કે નાંમ લેઉં વરી,
તો આપણને તેઓ મારશે ફરી !!!
તેથી બોલેઆ જુઠું, કે ઊતા અંનજાંણાં,
જાંણતા નથી કે તેઓ હતા કોહાંનાં*
તો જો કે ઓલખતાતા, ઈ ખરી વાત,
પંણ ન કરાવેઆં મુશકી રાટ !

બીજો પારથી હાંલાનો આદર,
જેહને મારનાર હુશેન કાદર*
જેહની માંઈ હતી દલનાં વારી,
કીધો તેણ તરવારનો જખંમ કારી—
તોપંણ તેહનું નહી દીધું નાંમ,
ઈટલો તે હતો કંમ ફાંમ*
શાહમજેઓ કે, દીધું નાંમતો મરશે,
પંણ મહનેથી શાથે ખરાબ થવું પડશે !
ઈજ પરમાંણે, ઘણાંઓઈ ખાધો માર,
તોપંણ ઘેલા ગાંડા કરી વીચાર—
કે ધંનધો મુકી ખરાબ થાવું પરે,
તેથી શરકાર દરબાર કોણ ચહરે ?

કોંઠાપરની અગીઆરીનો ઈક બેહેદીન,
ઓલખાઈચ જે નાંમે બાંકા પુડીન—
અગીઆરીએ જે શદા પડી રેહેચ,
પાદશા, ઊઠમણાંથી પાલંન તેનું કેહેચ*
અકલમાંતો છે બીચારો કોતા,
તેહનેથી કંમબખતોઈ મારેઆ શોટા*

દીન બોલાવવાની હતી વાત,
પંણ તે રહી કોરે, ફકત ભાગો હાત!
બોદા થીવાફ ન તેહનો કોઇ રખેવાલ,
હેવું થઇમજ મોકલેઓ હાથપીટાલ*
લગભગ તીંહાં ફિક માશ રહી,
બાહાર પડેઓ તે ચંગો થઇ*
દીશતોછ બીચારો એશાંમ જેહેવો—
લાફકછ જેહને હેવાંન કેહેવો*
મારનારને બતાવવા કહેઊં જેહારે,
ફિકદંમ તેણે રડી દીધું તેહારે!

ડોશાભાઇ બીજબીખાં, અરદેશર ધાંધી,
તેઓફબી મુકી ભરંમની બાંધી*
ઊભાતા ફઓ, જાંહાંછ કેવાં પીટ,
જોઇ નજરે, બાંહુશોની ભીત*
જેઓ દેતાતા મોડાંમાંથી ગાર,
ને બોલતા કે "મારો પારશીઓકુ માર*"
ઓલખાંનમો તેમની આવેઆ ઘણા,
જેહમાં મુખ્ય હતો, મહમદ પહનાં*
હીંદુઓ જે નાહાશતા હતા,
તેમને ન પોંચશે કથી ખતા—
હેવું તેમની પાશે બાંહુશો જઇ,
કેહેતાકે "તુંમતો હઓ હમારે ભાઇ*
"કાફકુ ભાગતેહો તુંમ હેહાંશે,
"હંમતો ડાલતે પારશીઓપે ફાંશે*"
હેવું બોલનારાઓને નજરે જોફઆ,
તેહવું છતાં શેકારો બોહેઆ!!

એહેરાંમશાહ ને જંમશેદ મીરી,
ઈમનાંબી ચાંમરાં નાંખેઆ ચીરી—
જે જોઈ આપણને ઊપજે દઈઆ
તોબી કેશરી છુહીલી, ઘરમાંજ રહેઆ !
હેવી રીતે ઘણાંઓઈ ભંજાવેઓ ભાવ,
ખોહેઓ શાજર આવેલો દાવ*
કેટલાઈકોઈ ગુમાવેઊં મગરૂરીમાં,
કેટલાઈકોઈ ખોઈઊં શબુરીમાં—
કેટલાઈકો તો ગરીબીથી ડરેઆ;
કેટલાઈકો તો ઈમાંનથી ફરેઆ*
ઘણાંઈકોને હેતો આવેઓ વેહેમ,
કે ભુડાઓ શાથે દુશમંની કરીઈ કેમ ?
બીહીકનાંઓ દબી, ડરી, ગઈઆ,
મદદ કરવાથીબી બેનશીબ રહેઆ*
અગર ઈકદીલીથી પડતે મેદાંન,
તો ઘણાંઓનો નીકલતે ઘાંન*
હીમતથી જો પડતે બાહાર,
તો દેવીશનાં શું હતા ભાર ?
આબરૂ જો તેમને હતે વાહાલી,
તો હરઘુ ખરૂચ થાતે ખાલી—
ગાંમરીઆઓબી થતે શફા,
ફરી નહી પડતે હેતી જફા*
હમો નહી કેહેતા, કરતે તરકટ,
જેહમાં શાહેબની નથી બરકત—
પંણ કેહેવાનો છે, ઈટલોજ શાર,
કે જાંહાં ખાધો તેઓઈ માર—

તાંહાં શું કરવી હતી મરવત,
દુશમનીની જાંહાં આવી કરવત ?
દુખનો જો ન કરીએ ઊપાએ,
તો આ જાંન કેંમ ન ગુમાએ ?
વાશતે પડયું હતું બાહેર,
દુખ કરવું હતું જાહેર॥
ઇનશાફ ખાતું મલેઊં જેહારે છતું,
તેહારેતો શચાઇથી લડયું હતું--
પછે નશીબ જો ન કરતે જોર,
તો તેમની કોઇ ન કાહાડતે ખોર—
પંણ તે શઘલું ગએઊ વહી,
તેથી જે ટીકા કરશું અંહી—
તે શઘલી ફોકટ જાશે,
ને બાબદ ફકત લંબાંન થશે—
તેથી શહરે કરીએચ ટુકી,
ન ઘારવું કે ગએઆ છોએ ચુકી॥

ભરૂચનો આગલો આશીશટંન શેશંન જડજ આર ઍફ મેકટીઍર॥

ભરૂચની અદાલતનો, નાંમદાર વાલી-
અકલથી શરવેને જોનારો ભાલી॥
તીખા મીજાજ, ને તીખશંણ બુધીનો-
હોશ, અકલ, ફેહમ, અને શુધીનો॥
આશીશટંન જડજ શીનીઅર-
ઘુનથી શરદાર મીશતર મેકટીઅર॥

રજા લેઈ ગઈઓતો, છ હપતાની—
ડુંમરા મધે ફેરવવા પાંણી*
જગો તેંહની પડીતી ખાલી—
તેટલાં આ બલવાની ધાંમધુંમ ચાલી*
આવી તેટલાં આ ભરૂચમાં ધાર—
તે શાંભલીને ઈ નેક નાંમદાર*
સનો થાઈઓ ગંમગીંન મનમાં—
વાત ઈવીશે હાલ ચાલીછે જંનમાં*
કે કબી જો ઈ હાજર હોતે—
તો બેશક બાજી હાવી ન ખોતે*
પંણ કંમનશીબ કે ગેરહાજરી—
તેહમાં ગઈ ડેપીશાની લાજરી*
નહીતો ઈ કોઈની દરકાર ન કરતે—
કંમજાતોશે પાઈદારીથી લરતે*
તોપણ હેને મલી ખબર ખરી—
કે મોલવીઈ હેમાં તકશીરછે કરી*
તેથી જેલરપર મોકલીઊં ફરમાંણ—
કે ચાલવું, માહારા કહેઆ પરમાંણ*
મોલવીને "મોલવી" કરી કહેવું નહી—
મોલવીપણાંનું માંન દેવું નહી*
• નુશરૂંદીન બોલીને કરવું બંધ—
નહીતો થાશે શજા ને દંડ*
શું કહું ઈ અમીરની વખેઆદીમા—
સુક થાઈ જેલરની ઈઆદીમાં*
દંડ તેંહને રૂપીઆ દશનો કીધો—
શેખજી જેલર તેથી અતીશે બીધો*

ગેકટીઅરનો વચન દીદો શાબુદ—
"ગોલવી," કરીને બોલવું કીધું નાબુદ !
હેતા અમલદાર બધા જો હોય—
તો રાંક રઈયત કબી દુઃખી ન જોય !

મી० રાજરશનો કાંઈક આભાર*

રાજરશની ખુબીનાં બધાં બેઆંન,
જો લખીયે તો ઘણાં થાય લંબાંન—
તોપંણ તેહનો ખરેખર આભાર,
જે થાયઓછે અતી અપાર—
તેબી જો ન હમો માંનીય—
તો બટો હમારી શાકતીપર હાંનીય*
તેથી ફરજ હમો કરીયેચ અદા,
કે શુખી રહે હેતા નર શદા*
ભરૂચાઓની કંમબખતી ખરી,
કે હેની બદલીનો હોકંમ થાયઓ ફરી:
કે "જાઓ તહમારી જગે અશલ—
આકટીંગ મોકલીયેચ તહમારી બદલ*"
હેવો હોકંમ જેહારે ફરી વલેઓ,
શંતાપી શંધેશો આવી મલેઓ—
તેહારે મેજર કીધો તઈઆર,
શહીઓની લાંબી ભરાઈ કટાર—
લખીઉ તેમાં કે "માંનવંત દરબાર—
હેનાં ઠેડાવમાં ન કરવું ફેરફાર*
હેનાં આધારમાં જે અરજી કરી,
તેહમાં તેહની શરવ ખુબી ભરી—

પંણ શરકારમાં અરજ ન થાઈતી પશાર,
જેથી દુખ. ઊપજેઊંતું લગાર—
તોપંણ હમારીછે હેરી દુઆ,
કે લીમખા થાજો હેનાં ઊઆ*

૧ લી ગરેનેડીઅર રીજમીટનાં કમાંનડીંગ હારીશર મેજર હાનરનો ઊપકાર*

પેહેલી ગરેનેડીઅરનો શુપેશાલાર,
મેજર હાંનર વડો શરદાર*
હેનો માંનવો જોઈએ ઊપકાર,
કેમકે હેનોછે ઘણો આભાર*
જો કે હેનાં શીપાહીઓ હતા થોરા,
કેટલાક ડાહારૂશો, બાકીનાં બોરા*
તેવો રાખતાતા મંનમો શાકો,
જેથી શેહેરમાં પડ્યોતો શાકો—
પંણ મેજર હાનરની દાનાઈ આગલ,
ન ચાલી તેઓની ધાંધલ*
તેણે તેમને રાખ્યા પટાવી,
જરૂર વખતે ધંમકી બતાવી—
ડાહાપંણથી તેમને રાખ્યા મધંન,
જેથી ગુજરેઊં ન કર્યું વધંન*
ફકાદ એદ, શેહેજ કીધીતી કશુર,
તેહનો નીવેરો આવેઓ હેની હજુર*
જો કે શઘલું હતું શામાધાંન—
તોબી જુઆંદરાછ થાઇતી નીધીઆંન*

હીનદુઓ લગાર ઊતરેઆ પાધરા,
ખાંડુશો અંતે બોલેઆ " કાગરા*"
જો ફીટલુંબી તેઓ ન બોલે,
તો બુનીઆદીનું વર્નન કોંણ તોલે ?
હાનરમાંછે દાનાઈની જોત,
અકલની તેહનાંમાં નથી કથી ખોટ*
જેહેનો મીજાજછે હંમેશાં નરંમ—
કોઈબી કારણે ન થાતો ગરંમ*
આંખોમાં શદા રાખેછે શરંમ,
નીતી શાશતરનો પાલેછે ધરંમ*
બુરાવોનો ધીકાર, ભલાઓપર ચાહા,
થોડાઓજ હશે હેવા નેકખાહ*
રશતે ચાલતાપર હેની દફીઆ—
ગરીબોપરતો અતી ઘણી મફીઆ*
હેવા અમલદારો હોફ જાંહાં,
હોફ કાંઈ નહી પંણ શુલેહ તાંહાં*
મોહોરંમનો બુરો માંમલો જાંણી,
ફણે હીમત નથી રાખી છાંની*
કાજીને બોલાવી પોતીકે ઘેર—
બતાવેઓ જે રાખતોતો કેહેર*
" ખબરદાર, દંગો ન કરે કોઈ,
નહીતર તું બેશશે ઘર તારૂં ખોઈ*"
બીજાબી બંદોબશતો શારા કીધા,
જેથી નાપાકો મંનમાંજ બીધા—
ચોકી પેહેરા રાખેઆ ઠાંમે ઠાંમ
રાખેઆ જાશુશો ગાંમે ગાંમ*

તેથી ફટકેઊં ન કોઇ જરા,
નહીતર તોફાંન કરતે ખરા*
પંણ ખચીત, દંગો કરે શું વરી,
રાજરશનાં આવેઆથીજ રહાતા મરી !
હાનરની બીજી શાંભલો વાત,
ડેવીશની મુરખાઇથી થાઈતી ઘાત—
જાલમોની તેણે ન કીધી દરકાર,
જેથી ગુશે થાઈ આપણી શરકાર—
હાનર શાહેબ જે તાંહાં હતા,
તેવંણને આપી શંઘલી શતા—
કે અખતેઆર રાખવો તમારે હાત,
અંગરેજનાં નાંમપર ન ચહડે કાટ*
ઙ પુખત શતાનાં બલે કરી—
ફટકવા ન દીધાં કોઇને જરી*
કીધીચ ખુબી અતી ઘણી—
પંણ લખીચ જેટલી આવી બની*
ઙ શરદાર છોડી ભરૂચ બંદર,
આવી વશેઓછે મુંબઇ અંદર—
તેથી ભરૂચાવોને ઊપજેઓચ ગંમ—
જુદાઈ હેની ન ભુલતા ઙક દંમ*
દરઙક પારશીઓનો ઙ હતો મીતર—
તેથી દુખી થાઙઆચ તેઓ બીતર*
શુલેહ ચાહાનારી રઈઅત બધી—
વીશરતી નહી હેની ખુબી કધી,
હેવા ઘહરશથી જીવજો શુખ શાથે—
ખોદા મેહરબાંન રેહજો હેવાવોને માથે*

મોટલાં ઝુબ્નો કુંવરબાઈ*

ઓ ખાલેક, ઓ મખલુક,
અરે ઓ તું દીન દઈઆલ—
અંતકરંણ, શુધાર શલુક,
હમારા હાલ, ગેરોંની ખેઆલ*

હોશ આપ, અકલ બખશ,
કવતી હમારી, કાંમે લગાર—
ઉદાર દીલનો કાહાડવોચ નકશ,
વાશતે ન થાઈ, તેહનો બગાર*

અગર હોઈ હમોમાં હશદ,
બુરી હોઈ, હમારી નીશટા—
તે દુર કરવાનો, કર કશદ,
વીચાર તેહવા જાઈ ખાશતા*

હમોબી ખાકી, છઈએ માંનવી,
અંલબત હશે, ખાંપંણ ખોર—
કરતા, અરજ ઈ માંનવી,
કર શાફ હઈડું, જેવું બીલોર*

જેહવી બીલોરમાં જેબછે,
નથી તેહમાં કશી કશર—
ઓ ખાલેક તું ગેબછે,
હમોમાં કર તેહવી અશર*

મંનથી હમારે, છે મુશકલ,
તું આંગલતો છે આશાંન—
અગણીત દાખલા, છે પુશકલ,
પાંણીમાં તેરવેઆચ પાહાંન*

તેથી ૫૨કેઊં ન કોઈ જ઼રા,
નહોતર તોરંન કરતે ખરા*
પંણ અચીત, દંગો કરે શું વરી,
રાજરશનાં આવેઆથીજ રહાતા મરી !
હાનરની બીજી શાંભલો વાત,
ડેવીશની મુરખાઇથી થાઇતી ઘાત—
જાલમોની તેણે ન કીધી દરકાર,
જેથી ગુશે થાઈ આપણી શારકાર—
હાનર શાહેબ જે તાંહાં હતા,
તેવંણને આપી શંઘલી શતા—
કે અખતેઆર રાખવો તમારે હાત,
અંગરેજનાં નાંમપર ન ચહડે કાટ*
ઙ પુખત શતાનાં બલે કરી—
૫૨કવા ન દીધાં કોઇને જરી*
કીધીચ ખુબી અતી ઘણી—
પંણ લખીચ જેટલી આવી બની*
ઙ શારદારં છોડી ભરૂચ બંદર,
આવી વશેઓછે મુંબઇ અંદર—
તેથી ભરૂચાવોને ઊપજેઓચ ગંમ—
જુદાઇ હેની ન ભુલતા ઙક દંમ*
દરઙક પારશીઓનો ઙ હતો મીતર—
તેથી દુખી થાઙઆચ તેઓ ભીતર*
શુલેહ ચાહાનારી રઈઅત બધી—
વીશરતી નહી હેની ખુબી કધી,
હેના ઘંહરશથો જીવજો શુખ શાથે—
ખોદા મેહરબાંન રેહજો હેનાવોને માથે*

ઓટલાં અને કુંવરબાઈ*

ઓ ખાલેક, ઓ મખલુક,
 અરે ઓ તું દીન દઆલ—
અંતકરંણ, શુધાર શલુક,
 હમારા હાલ, ગોરીની ખેઆલ*

હોશ આપ, અકલ બખશ,
 કવતી હમારી, કાંમે લગાર—
ઊદાર દીલનો કાહાડવોચ નકશ,
 વાશતે ન થાઈ, તેહનો બગાર*

અગર હોઈ હમોમાં હશદ,
 બુરી હોઈ, હમારી નીશટા—
તે દુર કરવાનો, કર કશદ,
 વીચાર તેહવા જાઈ ખાશતા*

હમોબી ખાકી, છઈઈ માંનવી,
 અલબત હશે, ખાંપંણ ખોર—
કરતા, અરજ ઈ માંનવી,
 કર શાફ હઈડું, જેવું બીલોર*

જેહવી બીલોરમાં જેબછે,
 નથી તેહમાં કશી કશર—
ઓ ખાલેક તું ગેબછે,
 હમોમાં કર તેહવી અશર*

મંનથી હમારે, છે મુશકલ,
 તું આગલતો છે આશાંન—
અગણીત દાખલા, છે પુશકલ,
 પાંણીમાં તેરવેઆચ પાહાંન*

શાકલગુંણી હેવા બલવંત,
 ખુદરત તાહરી બેશુમાર—
મુવેલું જાહાડ, કરે ફલવંત,
 તે હંમનેબી પાડશે પાર*

જેમ વાત બદગોઈની,
 ન કરવાની વીંનતી કરીઍ—
જુઠી શીફત તેંમ કોઈની,
 હમો કરવાને બહુ ડરીઍ*

શચાઈને આપ હમારી શાહે,
 રાશતીને આપ પહનાંઍ—
જુદાઈ જેથી નાંબુદ થાએ,
 ન માંગતા કંઈ ઍવનાંઍ*

દુંનીઆં ભરીચ, ખાલી નથી,
 પડેઆછે, કંઈ લખશાપતી—
પંણ હીંમત તેમની ચાલી નથી,
 આવી તકા મુકીચ જતી*

તુંએ બખશેલી દોલત, ધંન,
 જે ખુટતાં, ખુટે નહી—
તેહમાંથી દોકડો એક પંણ,
 તેંમને હાથથી છુટે નહી*

ધંન દોલતને ગણેચ પીર,
 તેવા બેદાચ, થાઈ મુજાવર—
મીર નહી, ખરા ફકીર,
 શું લખીએ અરે ઓ ખાવર?

હેવું જેવો પાશે વીત,
પરજાને તે શું કાંમનું—
જેંમ કિ પુરવીંન પંડીત,
નાંમ નહી લઈ, તું રાંમનું*

તેહારે તેહનું શાંનું શેઆંણ,
પંડીતાઈ, તાહરેતે શાંની ?
આકેબત નરખ નીધીઆંન,
કિ જો વાત તેહને ન જાંની !

તેંમ જેવોપાશ જરછે,
પંણ જેવોમો નથી જુગતી—
જર નહી, તે પથરછે,
જાહોજલાલી નથી ઊગતી*

જરને જેવો રાખે શાંતી,
આવી તક જો ન શમાલે—
તો જર નહી, તે છે માટી,
કિ દેખાઇતી દબ કમાલે*

જર કેહવી આપેછે જહલે,
જુવો તેંહને પરકાશછે—
તેહને શાંતે, ટોપબા તલે !
દબી ખાશ રકાશછે*

જરથી શું ખુબી થાઈચ,
તે જર દેખાડેચ પોતે—
તોહબી તેઓ ગફલત ખાઈચ,
શું હશે હેવા તે ભોટે !

" હું જહલકુંચ, (કહેચ જર,)
માહરા ધની તુંબી જહલક—
ખેર ખેરાત ને નાંમ કર,
ફ્આદ. કરે, તહને ખલક॰
ખરચેઆથી તહને જહલકછે,
અગર હોઈ, વાજબી મારગ—
જીવતું તો ઈક પલકછે,
નાંમવરી, કરી થાં ધારગ॰
ખરચ, ખરચ, આવે ટાંકણે,
મેલવી લેઈ 'હું થાં' શોભા—
જાલવ, જાલવ, તાહરી ઠાંઠને,
હું જર પર, નાં વધુ લોભા!
મહને જાલવીને શું કરશે?
આકેબત તહને શું ફાઈદા—
જમાવ કરીને કોંણને ભરશે?
તપાશ, તપાશ, ઇશવરી કાઈદા॰"
સુણો જર, ઓ કાદર,
કરેછે હોંસી બધારત—
પંણ કાંહાં, ને કોંણછે બાધર,
કે શંમજે જરની અશારત॰
† શરપેચ ને શેઆલ વાલા,
શોદાગર લોકોમો ખપતા—
અકલ, હોશ, ને ખેઆલ વાલા,
શુરીઅની મીશાલે તપતા॰

---

† શરપેચની મતલબ આ જગોઈ ઊભા પેચની અને પોહરી પાઘરીઓ શહમજવી॰

ગેકટીઅરનો વંગન દીદો શાબુદ—
"ગોલવી," કરીગે બોલવું કીધું નાબુદ !
હેવા અમલદાર બધા જો હોએ—
તો રાંક રઇએત કબી ઇજા ન જોએ !

મી૦ રાજરશનો કોઇક આભાર*

રાજરશની ખુબીની બધી બેઆન,
જો લખીએતો ઘણી થાએ લંબાન—
તોપણ તેહનો ખરેખર આભાર,
જે થાએઓછ અતી અપાર—
તેબી જો ન હમો માંનીએ—
તો બટો હમારી શકતીપર હાંનીએ*
તેથી ફરજ હમો કરીએ અદા,
કે શુખી રહે હેવા નર શદા*
ભરૂચાઓની કંમબખતી ખરી,
કે હેની બદલીનો હોકંમ થાએઓ ફરી:
કે "જાઓ તહમારી જગે અશલ—
આકટીંગ મોકલીએ તહમારી બદલ*"
હેવો હોદંમ જેહારે ફરી વલેઓ,
શંતાપી શંઘેશો આવી મલેઓ—
તેહારે મેજર કીધા તઇઆર,
શહીઓની લાંબી ભરાઇ કરાર—
લખીઊ તેમાં કે "માંનવંત દરબાર—
હેનાં ઠેડાવમાં ન કરવું ફેરફાર*
હેનાં આધારમાં જે અરજ કરી,
તેહમાં તેહની શરવ ખુબી ભરી—

હીનદુઓ લગાર ઊતરેઆ પાધરા,
બાંકુશો અંતે બોલેઆ " કાગરા*"
જો ફીટલુંબી તેઓ ન બોલે,
તો બુનીઆદીનું વજંન કોંણ તોલે ?
હાનરમાંછે દાનાઇની જોત,
અકલની તેહનાંમાં નથી કશી ખોટ*
જેહેનો મીજાજછે હંમેશાં નરંમ—
કોઇબી કારણે ન થાતો ગરંમ*
આંખોમાં શદા રાખેછે શરંમ,
નીતી શાશતરનો પાલેછે ધરંમ*
બુરાવોનો ધીકાર, ભલાઓપર ચાહા,
થોડાઓજ હશે હેવા નેકખાહ*
રઈતે ચાલતાપર હેની દફઆ—
ગરીબોપરતો અતી ઘણી મફઆ*
હેવા અમલદારો - હોફ જાંહાં,
હોફ કાંઇ નહી પંણ શુલેહ તાંહાં*
મોહોરંમનો બુરો માંમલો જાંણી,
ફણ હીમત નથી રાખી છાંની*
કાજીને બોલાવી પોતીકે ઘેર—
બતાવેઓ જે રાખતોતો કેહેર*
" ખબરદાર, દંગો ન કરે કોઈ,
નહીતર તું બેશશે ઘર તારૂં ખોઈ*"
બીજાબી બંદોબશતો શારા કીધા,
જેથી નાપાકો મંનમાંજ બીધા—
ચોકી પેહેરા રાખેઆ ઠાંમે ઠાંમ,
રાખેઆ જાશુશો ગાંમે ગાંમ*

પંણ શરકારમાં અરજ ન થાઈતી પશાર,
જેથી દુખ ઊપજેઊંતું લગાર—
તોપંણ હમારીછે હેરી દુઆ,
કે લાંમબા થાજો હેનાં ઊઆ*

૧ લી ગરેનેડીઅર રીજમીટનાં કમાંનડીંગ હાંશર મેજર હાનરનો ઊપકાર*

પેહેલી ગરેનેડીઅરનો શુપેશાલાર,
મેજર હાંનર વડો શરદાર*
હેનો માંનવો જોઈએ ઊપકાર,
કેમકે હેનોછે ઘણો આભાર*
જો કે હેનાં શીપાહીઓ હતા થોરા,
કેટલાક ડાહારૂઓ, બાકીનાં ગોરા*
તેવો રાખતાતા મંનમાં શકો,
જેથી શેહેરમાં પડીઓતો ધાકો—
પંણ મેજર હાનરની દાનાઈ આગલ,
ન ચાલી તેઓની ધાંધલ*
તેણે તેમને રાખીઆ પટાવી,
જરૂર વખતે ધંમકી બતાવી—
ડાહાપંણથી તેમને રાખીઆ મધંન,
જેથી ગુજરેઊં ન કશું વધંન*
ફીકાદ એંર, શેહેજ કીધીતી કશુર,
તેહનો નીવેરો આવેઓ હેની હજુર*
જો કે શઘલું હતું શમાધાંન—
તોબી જુબાંદરાજ થાઈતી નીધીઆંન*

મોટલાં અને કુંવરબાઈ*

આ ખાલેક, આ મખલુક,
  અરે આ તું દીન દઆલ—
અંતકરંણ, શ્રધાર શલુક,
  હમારા ટાભ, ગેરાંની એઆલ*

હોશ આપ, અકલ બખશ,
  કવતી હમારી, કાંમે બગાર—
ઊદાર દીલનો કાહાડવોચ નકશ,
  વાશતે ન થાઈ, તેહનો બગાર*

અગર હોઈ હમોમાં હશદ,
  બુરી હોઈ, હમારી નીશટા—
તે દુર કરવાનો, કર કશદ,
  વીચાર તેહવા જઈ ખીશતા*

હમોબી બાકી, છઈ માંનવી,
  અજબત હશે, બાંપંણું બોર—
કરતાં, અરજ ઈ માંનવી,
  કર શાપ હઈડું, જેવું બીલોર*

જેહવી બીલોરમાં જેબછે,
  નથી તેહમાં કશી કશર—
આ ખાલેક તું ગેબછે,
  હમોમાં કર તેહવી અશર*

મંનથી હમારે, છે મુશકલ,
  તું આગલતો છે આશાંન—
અગણીત દાખલા, છે પુશકલ,
  પાંણીમાં તેરવેઆચ પાહાંન*

શકલગુંણી હેરો બલવંત,
 ખુદરત તાહરી બેશુમાર—
મુવેલું જાહાડ, કરે ફલવંત,
 તે હંમનેબી પાડશે પાર*

જેમ વાત બદગોઇની,
 ન કરવાની વીંનતી કરીએ—
જુઠી શીફત તેંમ કોઇની,
 હમો કરવાને બહુ ડરીએ*

શચાઇને આપ હમારી શાહે,
 રાશતીને આપ પહનાંએ—
જુદાઇ જેથી નાંબુદ થાએ,
 ન માંગતા કંઇ એવનાંએ*

દુંનીઆં ભરીચ, ખાલી નથી,
 પડેઆછે, કંઇ લખશાપતી—
પંણ હીંમત તેમની ચાલી નથી,
 આવી-તકો મુકીચ જતી*

શું એ બખશેલી દોલત, ધંન,
 જે ખુટતી, ખુટે નહી—
તેહમાંથી દોકડો એક પંણ,
 તેંમને હાથથી છુટે નહી*

ધંન દોલતને ગણુચ પીર,
 તેરો બેદાચ, થાઇ મુજાવર—
મીર નહી, ખરા ફકીર,
 શું લખીએ અરે ઓ ખાવર?

હેવું જેવો પારો વીત,
પરજાને તે શું કાંમનું—
જેંમ ફક પુરવીંન પંડીત,
નાંમ નહી લઈ, તું રાંમનું*

તેહારે તેહનું શાંનું શેઆંણ,
પંડીતાઈ, તાહરેતે શાંની ?
આકેબત નરખ નીધીઆંન,
ફ જો વાત તેહને ન જાંની !

તેંમ જેવોપાશ જરછે,
પંણ જેવોગો નથી જુગતી—
જર નહી, તે પથરછે,
જહોજલાલી નથી ઊગતી*

જરને જેવો રાખે શાંતી,
આવી તક જો ન શંમાલે—
તો જર નહી, તે છે માટી,
ફ દેખાઈતી ફખ કમાલે*

જર કેહવી આપેછે જહલે,
જુવો તેંહને પરકાશછે—
તેહને શાંતે, ટોપલા તલે !
ફખી ખાશ રકાશછે*

જરથી શું ખુબી થાઈચ,
તે જર દેખાડેચ પોતે—
તોહબી તેઓ ગફલત ખાઈચ,
શું હશે હેવા તે ભોટે !

"હું જહુલકુંચ, (કહેચ જર,)
માહરા ધની તુંબી જહુલક—
ખેર ખેરાત ને નાંમ કર,
ફરીઆદ કરે, તહને ખલક*
ખરચેઆથી તહને જહુલકછે,
અગર હોઈ, વાજબી મારગ—
જીવવું તો ઈક પલકછે,
નાંમવરી, કરી થા ફારગ*
ખરચ, ખરચ, આવે ટાંકણે,
મેલવી લેઈ 'હુંથી' શોભા—
બલવ, બલવ, તાહરી કોંકને,
હું જર પર, નાં વધુ લોભા!
મહને બલવીને શું કરશે?
આકેબત તહને શું ફાઈદો—
જમાવ કરીને કોંણને ભરશે?
તપાશ, તપાશ, ઇશાવરી કાઈદો*"
મુગો જર, એ કાદર,
કરેછે હેની બથારત—
પંણ કાંહાં, ને કોંણછે બાઘર,
કે શંમજે જરની અશારત*
† શરપેચ ને શેઆલ વાલા,
શોદાગર લોકોમો ખપતા—
અકલ, હોશ, ને ખેઆલ વાલા,
શરીઅની મીશાલે તપતા*

---

† શરપેચની મતલબ આ જગોઈ ઊભા પેચની અને પોહરી પાઘરીઓ શહમજવી*

પારશીઓના શેઠીઆ, જંગી !
બાધર, અને ખુબ ગરદાંણું—
જંગી નહી, બેશક બંગી,
હાવે ટાંણું બેઠા છાંણું !

ભલા, ભાઈ વાંનીઆ વછાત,
આવે ટાંકને, જર વેરે—
પારશી શેઠીઆ, તેથી પછાત,
ઇ શું થોડું અંધેરે !

પડી ભરૂચમાં હાવી જફા !
શાંભલી, બેહરા થાઇઆ કાંન—
શેઠોમાં, ન ઇટલી વફા,
ખુટલી કરે, જરની ખાંન*

લુંટાઇઆં, ગરીબ નાચાર,
થાઇ તેવોને તુરત ટેકા—
જેવોનાં નહી, હેવા આચાર,
મુક પીંજ, તે નાંમપર છેકા*

દુહાર નાંખો, દેઇ છારી,
શુધરવાના તેવો નહી—
ઇઆદકર, પેલી નારો ભારી,
જેનીઓનો ઇ પરશેવો નહી*

ભતીઓની કદર બુજેચ,
થારો રાખેચ ખવાશ શદા—
શું તે નારીઓને શુજેચ !
આવી ફરજો, કરેચ અદા*

આવી ટક, ખોતીઓ નહી,
શદા રાખેછે, ફીંમણુ દરદ—
નાચીજ જર, જોતીઓ નહી,
શું ખરચશે ગાંઠુ મરદ !

ધરંમની તાશુબી ખરી,
જીગર અંદર, રાખેચ રંમતી—
જે મુખોમાં શદા હરી,
તાંહાં શું હોઈ જરની કંમતી !

તેવો કોણ? ઓ ઇશવર,
આનવી હોઈ ઈ માંનું નહી—
કર ઇશારો પરમેશ્વર,
નાહક દોરા તાંનું નહી*

નાં ભમાવ, કર ખબર,
(જવાવ વલેચ) કે બાકીછે—
ગઇ ફરેશતાવોની શબર,
નેંમ હેશ્તીતો તાકીછે*

અરશ કુરશી બરોબરછે,
શુભાખીત, બેહશતનો બગીચો—
શવરગનાં શરોવરછે,
નહી જનાતું, ઓ અજીજો*

શું કઇલાશની કુંચીઓછે ?
ઈઆ જીંનતની જહોજલાલી—
બુનીઆદે, ઊંચીઓછે,
કંઇ જીવરાવો લીઈચ પાલી*

જેહવી આકાશપરીઓ છે,
છે જેહવાં બેહશતનાં બાવલાં—
ખુશબોલરી ગુલછરીઓ છે,
કિહનું નાંમતો છે † માવલાં॥

શવરગથી શુંદર ઊતરીઓ,
શાદગુંણી નેઃ શગુંનવંતી—
લાઇક બાપોની, છે પુંતરીઓ,
શું ઊદાર દીલની હશે જંનતી!

બીજીનું નાંમ કુંવરબાઇ,
ધંન ધંન તેનાં માતપીતાને—
પારશીઓમાં, ન તેહવી થાઇ,
ધંનછે તેંણીનાં ખુદ પીતતાને॥

ધંનછે બંધીનાં શવભાવને,
ધંનછે તેણીઓની નેંમને—
ધંનછે, તેમણાં લાઇક ભાવને,
ધંનછે, ધંનછે, ખાલેક તેંમને॥

હજાર પાંચની રકંમ કેલી,
બીરી દીધી ખરચ ખાતે—
ખાલેક તુંજ, ગરીબંનો બેલી,
લઇ કિક, આપે હંજાર હાતે॥

† માવલાં નહી પંણ મોટલાંબાઇ,
(મરહુમ શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી
વાડીઆજીની બેટી॥)

હોકંમ ને હતું ફરમાંણ,
ગરીબ ગોદાઈ લુંટાઈઆં હોઈ—
તેવોની હાલત પરમાંણ,
આપે જેવું નજરે જોઈ*

ધુંનેગારોને કરવા શાશંણ,
કજીઓ ચલાવવો હોઈ આગલ--
તેવીશે કરી વમાશંણ,
ખુલાશા શાથે લખીઓ કાગલ*

શું કોંમની, કદર હશે ?
શું હશે તેંમનું દીલ શખી ?
આ પેંન પોતાપર ખરખર હશે,
કે નથી તે હું લખતી શખી*

રકંમ નહી ધની, તેંમ થોરી,
પંણ શું, શાચેંવીઊં ટાંકણુ—
છે શખાવત, કંઈની બોહરી,
તેવાઓઈ કેંમ વારીઊં ઠાંકણું ?

ઈક મીતરથી જવાબ વલેચ,
તેવોનાં ઈકબાલમો નહી—
હવે તેંમનો શીનો બલેચ,
તેહારે તેંમનાં ખેઆલમો નહી*

નહી, ઈ બોલવું માહાલછે !
તેવોની ઈ નીશટા નહી—
આગલોજ વીચાર બાહાલછે,
કે કદરદાંનો દીશતા નહી !

શું તેહારે ગઈઓંતું નાહકું,
વખત બીજો મલેઓજ નહી ?
પંણ, મર થાઈ શારૂં, માઠું,
વીચાર તેંમનો ટલેઓજ નહી*

પોતે સુખી સુખી જેહાંન,
ઈજ તેવોની; ધારણાંછે—
પંણ ન શહમજતા નીધીઆંન,
કે બંદા તે દાતારનાછે !

વલી તેશાથે હંમજાતી;
શરવે વાતમાં આંમેજછે—
શેવટ તકનાં છે શંગાતી,
આઓંનદે કંઈ કામેજછે*

તેવોની નહી કદર તદંન,
તો જીંદગી પર બટછે ;
ઈઆ હોઈ તેવો ચેરા ચંદંન,
ઈઆ તેવોનીં હટછે*

ઓ પીંન ઈમ કોહાં ખાટી,
મુક તેવોને તદંન પરતા—
દુખમો થાઈઆં જેવો શાહતી,
શોધ શખુંનો જો હોઈ જરતા*

તેણુંઓની માફક, લાઈકી,
મલે શબદો, તે જા જરતી—
મેહનતમાં, ન રાખતી ખાઈકી,
જા કોશેશને વધુ કરતી*

(પેન ટ્રેહેન્ડ) ભલ તે બાઈઓને,
ટેકો આપેઓ પરતાં ઘરને—
શાબાશ છે ર્ ભાઈઓને,
ન કોઈર્ આવતાં શરણે॥

ડુબતાંવેળે આપેઓ હાથ,
બીમારોની કીધી દવા—
શું લખીર્, તારીફ ઓ નાથ,
કીહાંથી બોલો લાવીર્ નવા ?

પંણ દઉર્, કંઇ આશીરવાદ,
"ધંનની ર્મને થાજો વેરધી—
કાહડેઓ છે આ શાચો નાદ,
વર્ તેઓ, થાજો ઘરડી॥

બાલ ગોપાલ રહો શુખી,
વેગલાં રહો અંગરોગથી—
કભી ન તેઓ થાતાં દુખી,
આશીરવાદ છે અંતઈઓગથી॥

ચમંન ચમંનમાં કાલે કાકરો,
શદાકાલ રહો મેહરબાંન રેહતી—
ર્જ છે આશીરવાદ હમારો,
અટકીર્ છે બીજું કેહતાં॥"

બેહદ શીફત કરવી બાંચ,
બોલવું જીવડા કર તું કોતા—
રૂપીઆ હજાર ગર્લા પાંચ,
હશે તેહની રાહ કંઇ જોતા॥

કે શું ગાઈઓ, ને શું કીધું ?
વાશતે તેહની વીગત થોરી—
આપ, લેઈ, તે શાંમાં કીધું,
કવીતા તેંહની જોડવી થોરી*

રૂપીઆ વેહેચીઆ હજાર બેઈ,
નીંવારેશ ગરીબોને—
લુંટમાં ખાધીતી શેહે,
તે માંહેલાં કંજુશીઓને*

દરેગેહેર થઈતી તારાજ,
રીપેરીંગનાં રૂપીઆ પાનશો—
પવીતર જગા, થાતે ખારાજ,
ઈ શુ વાતને નાધલી જાંનશો ?

પાછા રૂપીઆ હજાર હરી,
તણીઓને થાઈઆ અશતક—
રૂપીઆવોની વીગત ખરી,
ઓચ:રો ને જોઈ દશતક;

જનાવીજે છ અતરે,
તેહમાં નથી કશશો ફરક—
વળી લખવીચ, થોડી શતરે,
ગનેઆંનીઓ પીંહચાડો તરક*

પીંચ હજારની, નોકલી પુંજી,
હડી તેહમાં, આઈઆ પાછા—
નગર કારણે, કોણ લીઈ સુજી ?
પરીંણીઓ રાખનારા વાછા*

જેવોને હોઈ કંઈબી અધાર,
તેવોતો નહીંજ અરકે—
કેહશે બાઈ પાછા પધાર,
રેહવા દેઈ હમને, પડી તરકે*

ઈ તડકું નહી, પંણ છાંઈઆંછે,
જુવો, આગલ બીજાવો હશે—
શાહેબની હમોપર માઈઆછે,
કહીને કાહડેછે કંઈબી મશે*

પંણ જેવોનો અલાજ નહી,
તેવો શરમાઈને લીઈછે—
તે લેવાની લાજ નહી,
કાંઈ અંત આશીરવાદ દીઈછે*

જુવો ભરૂચની મોહટી, વશતી,
રકંમ પાછી ફરી નાંહની,
અપંગો, પોલી કરો દરશટી,
શું પુછો તમારી લેતે તાંની?

આપીઊં લીધું પુગતું નહી,
ગરીબોને, આંફરો બાલીછે—
કંઈ તે દાહરીનું ઊગતું નહી,
ખોદા શરવેનો વાલીછે*

મોહટાવોથી ઈટલીજ આશા,
શખુંનો મોહોડે બોલે મીઠા—
પંણ તે આશાના શદા શાંશા,
નાં કોઈ તેવા, નજરે દીઠા*

જાંહાં હોએ લખાંની થાપણ,
તાંહાંથી કાહડે દશ પંદર—
ખરચાએતો, એટલા નાં, પણ,
શું ખાડો પડવાનો અંદર!

ગઇઊં ટાંકનું નહીં આવતું,
પંણ હવેપછે ઓ શેઠો,
લખવાને ન પડે શાવતું,
વીચાર હાવો પડે હેઠો*

કરો તહમો, હેવી ઇઊગતી,
નાં કરવી પડે ટીકા—
ના લાવતા કંઇ પાછી જુગતી,
કે શુરખ ચેહરા, થાએ ફીકા*

હાવી બાબદ, લખનારાઓને—
આપજો, એથી ઊલટા ધરા—
શાંપની મીશાલ ડંખનારાવોને,
ન જોગવાઇ મલે જરા*

પંનચો, હવે કરજો માફ,
લખાઇઊં હોએ, કશું આરૂં—
પંણ તે ખાલેશ, ને દીલથી શાફ
ઇછીને તમારૂં શારૂ*

ન તહમો શતરૂ, પંણ શજંણ,
બેશક તહમો છો શરતાજ—
તહમો વરેછ કોંમનું વજંણ,
છવો જુગ, ને કરો નાજ*

હવે જેમની કીધી શતુતી,
તેમણે, નજરે નથી જોઈઆં—
ખરડા મુકી, ખરાં સુંદી,
રેશમ માંહે મોતી પોઈઆં*

ગોઠવેઆ શબ્દો હીરાના,
માંનકોની મેલવી ટુક—
તો જોક, છઈ ખીરાના,
પંણ નથી રાખી, કંઈ અચુક*

કદાપી કોઈ ઈમ જાંનશે,
કે આથરો તેવોથી હશે કશો,
પંણ તે દાવો, તો છે ભુલાનશે,
ખોલી નહી રાખવો વશાવશો*

કોંણ આપેચ, કોંણ લઈચ,
આપીઊં લીધું કાંહાં પુગેચ ?
તાબેદારીમાં, જેવો રહેચ,
તેવોજ જરનાં ફુલને શુંગેચ*

અપખશપાતો ભુખે મરેચ,
તેહવાઓને કોઈ જોતુંજ નહી—
દેશીઓના લાભમાં ફરેચ,
તેવોપર કોઈ મોહતુંજ નહી*

હાંજી હાંજી કરી કહીઊં,
લખે શેઠોછે ભલા ભલા—
તેંમનું કાંમ તતકાલજ થઈઊં,
જો કોઈ ચોગલાવો મલા*

પંણ હેચ્યાં કાંઈ તેહવું નથી,
  આધારછે તે તેજ હરીનો—
ને તેવીશે કાંઈ કહેવું નથી,
  કાંહાં ભરોશો છ ધરીનો !

હવે ઓ તું બારેતાલા,
  લાજ રાખજે કેઆંમતની—
શંમજે કોઈ બીરાદર લાલા,
  ફેજ વાતછે નેઆંમતની॥

આ જેહાંનમાં શુખ ને દુખ,
  બે ધરીના છ પોહરો—
રાખજે કરતા, તાંહાંની રૂખ,
  માંગી લછીચ જાહલી બોરો॥

બશ કર, હવે બશકર,
  વધારશેતો વધશે અતી—
ફેજદાં નાંમનો કશ કર,
  એ છ શરવેનો પતી॥

મુંબઈનાં અકાબર શાહુબોફ ભરૂચવાલાવોની અરજીને ક્રીધેલા ઊપીઓગ॥

શંનજી પોતીકા પોશીંદાવો,
  મુંબઈ ખાતે કીધી અરજ—
ભરૂચ ખાતેનાં બાશીંનદાવો,
  ધારતાતા કે ટાલશે ગરજ॥

લખીઊં હમારૂં માંનજો,
ખમેઓ બહુ ગજબ ગજબ,
રાખનારા ફકજ મહજબ,
ફકીંન કરી જાંનજો*

અરજીમાં ફ હતો વીશતાર,
તહમો ખુંજરગ ને લાફકછો—
વધુ તેંશું લખીફ હીશતેઆર,
બલવંત તહમો લડાફકછો*
રાખજો હમારૂં માંનજો,
ખમેઓ બહુ ગજબ ગજબ,

પંડીત ને પુંરવીણછો,
શરકારને શંમજાવજો—
હર અંદેશ હુરબીંનછો,
શારૂં શેવટ લાવજો*
વાતતો છે ખેગુમાંનજો,
ખમેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

અરજીતો મલી ખરી,
વાંચી તેવોફ ધેઆંન દઈ—
પછે શું થાઈઊં હરી,
અરજીતો પરત રહી*
થાફઆ તેવો બેશંમજો,
ખમેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

શું હશે તેવો દરદવંત,
જવાબ પાછો ફરેઓ નહી—
શું લખું એ ભગવંત,
હાથ તેવોફ ધરેઓ નહી*
માંગેછે ખાલી માંનજો,
ખમેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

બેકદરા નથાણછે,
  બેપરવાઇ ભુલતા નહી—
શદાના તેમને ખુશાપોછે,
  તેથી તેવો ખુલતા નહી*
કે તેવોની શેઆંનજો,
  અગેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

કેક મીતર કરેચ જાંન,
  જવાના હતા અરજી લઈ—
પંણ શીકરેટેરી કનડરશંન,
  ને રશતામાં મલેઆતા ભઈ*
ધરજો કપર ધેઆંનજો,
  અગેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

વાત થતાં તેંણે કહું,
  બંદોબશત થકઓ પકકો—
આવવાનું કારંણ ન રહું,
  નાહક મો ખાધો ધકકો*
ભેદ નથી કે દરમેઆંનજો,
  અગેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

તેથી અરજી પરત રહી,
  શરકારમાં નહી આપી—
કે વાત ખરી ને છે શહી,
  ચોકશ કરીને છે છાપી*
કે કારંણ ને પરમાંનજો,
  અગેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

વધુ લખવું કરીઍ કોતા,
ચોપડીમાં નથી જગો—
લખવું દરૂશતણી ન જોતા,
શબબ ટરશ્ડ દીઍ દગો*
માંનો તહમો ઇનશાંનજો,
ખમેઓ બહુ ગજબ, ગજબ,

પારશીઓને શુચના*

જે કોંમપર હાલ પરેઓછે શતંમ—
તેંમને પુશતક આ કરતાં ખતંમ*
કરવા ધારીઍછે, કાંઇક બોધ—
જે બોધની ભાઇ, થાશે હેઆં નોંધ*
કે મુશલમાંનોછે, તેંમણાં હરીટ—
કેહવાઍછે જેવા કલાંમે શરીટ*
તેવોઍ ખુબ મચાવીઉંછે રંન—
થોડાં વરશમાં, વાર બેઍ તંન*
જેથી પારશીઓ, પડેઆચ લાજમાં—
અંગરેજ બાહાદુરનાં અદલ રાજમાં*
માર મારીને તેંમણાં, લુટેઆંછે ઘર—
ઘનીઍક પાંતીની કીધીછે નર*
અટશોશ ! કંઇને નાખેઆછે મારી—
વગર કારણે, મંનશુબો ધારી*
પાડેઓછે, ને પાડેછે અતી ગજબ—
જે ગજબ જોઍઆથી થાઇઍચ અજબ*
કે પારશીઓનાં, કાલબુદ શું છે કાવલાં ?
કે છે તેવો ભાઇ, ચીનાંઇ બાવલાં*

શું છે ભાઈ, તેવો વગર શવાશનાં?
ઓદા જાંણુ, છે કરીઆ ખવાશનાં*
કે માર ખાઈ, ખાઈને ઘર બેશેછે—
કોંણ જાંણે, શેતારો તે શું નેહશેછે!
કે ઊલટ ને હીમત કાંઈ ધરતા નથી—
બચાવને થકી બાહેર પરતા નથી*
બીહી ધુજીને, તેવો કરેચ નાહથવું—
તો હવે તેવોરીજ, વમાશવું*
કે હેમાંથી, હીચકારાપણું થારીછે—
અપશોશ! હેવાં જીવવાંપર હોરીછે*
ઓ ખાલેક કર તું કાંઈ ટમારો નભાવ—
લખતાં લખતાં, જારીચ હાથથી શભાવ*
કે શું શેઆંણુંમાં, ખપવા માટે હારવું?
તેથી રી કંમજાતોને નહી મારવું*
કે શેઆંણું છે તેથી લરતા નહી?
બખેડાની વચ્ચે પરતા નહી*
હેવું તહમો ધારોચ, કે વીચારેચ લોકો—
પંણ નહી, આ બરૂને પુગેછે ધોકો*
અંગરેજ લોકોને, પુખત ઘીઆંનછે—
અકલ, હોશ શાથે પુરતી શેઆંણુછે*
મોહડેથી, લડવા માટે નાં કહેછે—
પંણ બાતેંનમાં તેવો શંમજી રહેછે*
કે "રીવોમાં લડવાનું બલ નથી—
લડે હેવું, રીવોનું દલ નથી*
ભીતરમાં રી લોકો હીચકારાછે—
DULL BULL, રીટલે આલશીપારાછે*

તેથી હાવો જુલંમ, જુલંમ ખમેછે—
નાંમરદીમાં વધું, મરદી કમેછે*
પારશીઓ લોકોમાં કઊઅત કંમછે—
મોહડાંનો ફકત, તેંમણો દંમછે*
તેવાને ખુશાલમાંનોઃનો ભઈછે"
હેવું અંગરેજ લોકો કહેછે*.
તો, ઓ ભાઇઓ તમો કેંમ ન શરમાતાં—
શું લાભ મેલવોછો, રાખી નરમતા ?
કવરડમાં તહમો લખાવોછો—
હીચકારામાં નાંમ ખપાવોછો*
હીચકારા, ઈ બોલ બહુછે જખુંન—
ન શોશે અંગરેજ, તુરત કરે ખુંણ*
તેહવો બોલ તમોને તેવો આચરે—
ત શાંભલો બેશીને ખુંને બોચરે*
હેવાં શાંભલવાપર ધીટકારછે—
જેવોને દેશનો હીતકારછે*
તેવો શાંભલીને બહું લજવાઈછે—
જીવ તેંમનો ભીતરથી ખજવાઈછે*
તો અજબછે, તહમો કેંમ શખોય શોશી—
જે શાંભલી જહનુંનમાં આવે ઈક ડોશી*
મરતાં માંણશને આવી જાઈ તાંણ—
હો શખુન, તહમો ન શમજતા જાંન !
તો શું તહમોઈ, કરી રાખીચ પઠંણ ?
કે ઈથીબી આચરે જો શબદ કઠંણ*
ઈથીબી જેઆદા, ચાંમરી કુપાઈ—
તોજ કંઇ શોધી કાહડો ઊપાઈ ?

હેવુંજ જો હોઈ તો, નથીપોછે હીંન—
કેહતાં ને લખતાં, મોહડે આવીઊં ફીન*
તહમોછો જાતીઓ, ઈક લોહીનાં—
લાઈક નહી, શકુંન લખીઈ બદગોઈનાં*
જો તહમોને આપીઈ તાજીંમ નહી—
તો તેહવું કરવું, હમોને લાજીંમ નહી*
તાંનાંજાની, જે તહમોને કરીઈચ—
તે કરતાં, હમારાં કીઆમતને રડીઈચ*
પંણ આવી પડીચ જે હમો શર ફરૂજ—
તે બુરીછે કરતાંને ધાતકી મરજ*
તે ફરજ જો હમો ન કરીઈ અદા—
તો રોજે કીઆંમત તકનો, ઠપકો શદા*
તેથી તજો ભાઈ ધંધો ને ધાપો—
લખીઊંછે તેપર લખાશ તહમો આપો*
હજુર શું પડીને કાહડોછો ખાબ?
જુવો આ મુગાં પશૂવોનો બાબ*
પાંચ શ:ગો જાંહાં વશતા હોઈ—
જાંહાંથી આવજાવના રશતા હોઈ*
તાંહાંથી અંણજાંણ કુતરો ચાહે જવા—
તો ન દીઈ તેંહને દાખલ થવા*
ભોગ ચોઘડીઈ, આવે જો તે વશવા—
વાહુ વાહુ કરી, તેંહને કરે રશવા*
ઈક બોકરાની હદમાં, બીજો બોકરો—
આવેતો મારગ ન મલે શોકરો*
બુ બુ બુ કરી, ટકર તેંહને મારે—
શરહદમાંથી, તેંહને બાહાર કાહડે*

ઈક મરઘોઓથી પોતીકી શરહદ જોઈ—
તેહારે માંનવીઓ કેમ મરતઓ ખોઈ ?
શું ઈબીછે વાત તેંમનાં કરમની ?
નહી નહી, ઈતોછે બહુ શરમની !
દુશમન ચાહી ચીતી, મરાવવા આવે—
ઘરનાં શંતાઈ રેહવું, તેહારે કેંમ ભાવે ?
ઈ ભાવના છોડી, શાંહાંમને થાવો—
તહમારી હુરમતને તહમો બચાવો*
તહમો ધારોચ, ઈ મોહટોછે ટોલો—
પંણ અંદર ખાણુથી, છે તે પોલો*
ને તહમોમાંતોછે જાતી મરદી—
તો શું કાંમ બીહોછો જોઈ ગરદી?
તહમો કોંણ ? છો . અવલાદે કેઆંની—
તેહારે હીમત હારોછો શાંની ?
અરે ઓ જરથોશતની ઓલાદ—
દેહે છે તહમારી જેહવી પોલાદ*
તો તે શું ખોરાકછે, માતરે ગીદનો—
કે વખત આવેછે, જાહારે છુહદનો*
તેહારે બેશોછો, ઘરમાં ભરાઈ—
કાંઈ નહી ગીનતરીને કરતા લરાઈ ?
નીઘા કરો તહમો, કેઆંનીઓ તરફ—
ફીરદોશીઈ કેહેવા, કાહાડેઆછે હરફ*
કે " ઈક તંન રૂશતંમથી, શેનાં ઘુજે—
નાહાશવાનો કોઇને મારગ ન શુહુજે*
જગત અંદર તેંણે ઈક વખત—
રોબ હેવો બેશારેઓતો શખત*

જાંણીતા થાઈઆતા શંહી ને શહેર—
કે રૂશતમની તલવાર, ફરેચ ચોમેર*"
તો તેજ દરખતની તહમો છો શાખ—
કરો હેવું કે થાઈ વાખ વાખ*
ફીરદોશીતો નહી, પંણ શાહેર કોઈ—
શીફત લખે, મરદાંનગી તમારી જોઈ*
મરદીમાં તહમો, જો નાં કરો કશર—
તો લખે કોઈ નજંમ, ને કોઈ નશર*
વડવાવોનું તમારા નાંમ થાઈ તાજું—
ફતેમંદીનું વાગી રેહે વાજું*
ના કોઈ કેહતું, કરો તહમો હાલ—
પંણ જુવો જાહારે તહમો, વખત ને તાલ*
નાંમરદાવો, જાહરે ચહડી આવે ધશી—
તેહારે બાંધવી તહમે કંમર કશી*
રખે કરતા હોઈઈ, અમશથી હલાંમણ ?
શબબ કે હમારી કીધેલી બલાંમણ:
વેઅરથ જાઈ, તેહારેતો તેજછે—
હેવાં લખવાનો તે શું રેજછે ?
જાતભાઈઓ, તહમો અશરાફ ને લોરા—
વલી શાંભલો હવે શબુંનો થોરા*
વીચાર અમારો આ પાકકોછે—
મંનમાં તમારા, આ ફાકોછે*
કે શરકાર તગોને બલા કહેછે—
તેજ શંતોશ, તંમને રહેછે*
તો વીચાર કરો, આ અશરારીઓ—
ને વાંચો આ નીગેનો કારીઓ:—

" હાકંમથી નહી કેહવાઈ કે લરો—
ને માબાપથી નહી કેહવાઈ કે મરો*"
તો હાકંમ, કેંમ કહે મોહડે ખુલ્લે ?
શરકારતો હંમેશ ચાહતી રેહે શુહલે*
તે શોડે બોલાવવા માંગોચ કે મરાવો—
તો હેવા વીચારને જલદી ફરાવો*
અંગરેજ શરકાર આપણીછે ડાહી—
બોલરીઆના બોલોમો, કાહડેછે વાહી*
તેજ બોલોને, પકડી બેશોછો શાહાઈ—
ફનોછે દીશતી તમારી મુરખાઈ*
બંચાવ પોતાનો પોતે કરો—
હેવો અંગરેજોનો વીચારછે ખરો*
શેલફ ડીફેનશ, શરવે કોઈ કરે—
ને નહી કરે તે ડવરડ ઠરે*
અગરજો શેઆંણાં ને શહમજુ હોવો—
તો હાલનાં અઈઆંમને નજરે જોવો*
હીનદુશથાંનમાં હાલે બલવોછે—
મુશકેલ ચીજ તે પધલવોછે*
અફશોશ ! તે નાંકાર અબલીશોઈ—
માંનવીની શીકલનાં ખવીશોઈ*
અરે રે ! લખતાં આવેછે રડવું—
બીજ હેવું તો બોઈશીછે કડવું*
ફલ જેહનાં શેતરે, ઊગશે પુરાં—
મારેઆંછે કંઇ કરંમબો શુરાં*
ખુબ શુરતાં મારેઆંછે નેરોનાં બાલ—
આશતરી પંથના થાઈ લાગા કાલ*

ગાતાવો દેખતાં, બચાંવો ખેજાંન !
ફ શાંભલી, છુ૧ કેહેવો થાફ્ચ હેરાંન*
તીરીઆવો મારે, ફ વાત નહી દરદની ?
નજર આગલ, તંણીઓના મરદની*
ષેશક રાખનારા, ભલી તખેહ—
વારા ફરતી કીધાં, તેમને જખેહ*
ને હજુર તે શેહતાંનની અંઊશનાવો—
ફકાદ ખેફ, પેશવાને વંઊશનાવો*
બીજા લગભગ લાખ ફક પરાંણી—
ખુબી કરેછે, અવનવી તહરાંની*
દીલીનાં દગાબાજ, અઊદનાં હરાંમજાદા—
ખુંનરેજી કરતા ફરેચ, અતીશે જેઆદા*
તેહવું ને તેટલું છતાં છતાં—
ફકનો ચારગણો ખરચ થતાં*
અકલનો કોટ, ને ખુધીનો પુરો—
પારલામેંનટનો, નાંમીચો તુરો*
લારડ લેઆરડ, કહેછે ફમ કરી,
કે "બલવો ચાલેઓચ ફ વાતછે ખરી,
અંગરેજો કહેચકે બલવાખોરો,
મશતી કરેછે રાહજંણ ચોરો,
તો હું પુછુંચ, 'શુ તેંમનું કાંમછે જલાદી'?
નહી, ફ વાતછે, અકલથી હલાદી,
નથી તેવો જલાદ, ને નથી કશાઈ,
કેહતાં તેમની જબાં; ગઈછે ધશાઈ:
કે નાં લુટો, હમારો અલાકો ને હક,
પંણ લોભ ! ફેરવેછે પરાંણીઓનું ધક,

તેજ લોભે, આપંણને દીધાચ પરાણી,
તેથી જાની ખુબ આ પીરા વધાવી,
વ્રાયને તેમને, ન ઠહ્યો, બલવાખોરો,
કરેચ તેવો પોતીકા, હક શારૂં જોરો,
હક જાલવવા, ક ઊઠેઓછ દંગો,
તોહને હું નહી કહેતો કઠંગો*"
હવે હમારા અશરાફ જાતીઓ—
આદના આલા શરવે નેઆતીઓ*
જોવો આઇ ગજબનાક બનાવો—
જો હવે પછબી, બાહાદુર ગનાવો*
જોવો, હાવો ગજબ પારતીં—
કે બાલ બચાં, શઊને મારતીં*
શેહરોને ગાંગો, કરતાં તારાજ—
જુવો અંગરેજ શરકાર માહરાજ*
બ્રીટીશ રાજનાં, પાડઆને બંમ—
છુટથી વીચાર આપેચ શું કંમ ?
કે તેવો લડેછે, "હકને શારૂ"
તો હવે પારશીઓ, વીચારો વારૂં ?
તેનોપર બનાવ, ક બનેઓ જાડછે—
કેન્નઅશીલો, શદા શાંહીમજે થાડછે*
કંમજાતો, હક તમારો લુંટેછે—
ગરીબોને, માર મારી કુંટેછે*
અદકારો કેજ કાંમમાં ગુનેછે—
માથાં ને મગજ કંઇનાં ફુટેછે*
હકનાક, કંઇ બીચારાવો મરેછે—
બેદાદીથી જમાંનો જારી કરેછે*

તેવાવોને તહમો જતા મુકોછો—
હેમાં તહમો બહુ સુકોછો*
કેંમ હજુર ખાતેરી, થાઇચ કે નહી?
ખુલ્લું લખેલું શંમજાઇચ કે નહી?
રોજે અવલથી, જોવોશો છે હરાદ—
કરો તેમની શાંમણે થવાનો કરાદ*
નહી હંમને, પંણ વખત ને વારે—
જેહારે ઇ મુજીઓ, શતાવે તેહારે*
ખોદાનું નાંમ લેઇ, પડજો બાહાર—
જનમ વેરીઓને, ખવડાવજો હાર*
મદતગાર તમારો, તે ખાલેકછે—
જે દીંન દુનીઆંનો માલેકછે*
તેજ તહમારો, રાહાનોમાંછે—
જે ઇખલો, પંણ બધી જાંહાંનોમાંછે*
ફતે તેથી તમોને, ફીરોજછે—
જેથી કુલ જગતને રોજછે*
ફતે તમોને, ખોલાતા હરફમાંછે—
વાજબી, તમારી તરફમાંછે*
વાશતે, હવે નાં રેહેતા ખોટીમાં—
લખીઉંચ, જે આ નાંહાની પોથીમાં*
તે શરફરાજ ને હકને ખાતર—
બાહદુરી વધે, ઇ લાભ હમોને માતર*
બીજું કેહવાનું કાંઇ કારણ નથી—
શાંહાંમને થઇઆ વગર, નીવારન નથી*
નહી હેવું લખેઆથી, જશ્કું શમાઇ—
શું થવાનીછે, હમોને હેમાં કમાઇ?

વખતે જો હમારો, હશે બદ દાહરો—
તો બદબખતીનો, ફરી બેશશે પાહરો*
ને પારશીઓતો, માંતરે રોવાનાછે—
કોહાં કદર બુજીને, શપોવાવાનાછે ?
શપોવતા રહેઆ ! ઉલટી ગાલો દેશે—
શરોપાવમાં, ભુંડા શખુનો કેહેશે*
અંગરેજો મારફ, હીમત નહી આપશે—
વારીફ ને ગારીફ બેથી શંનતાપશે*
હેવીછે પારશી લોકોની રશંમ—
ખોદા જાંને, કેહારે તે થાશે ભંશમ*
જાહેર લખનારાવોને, કેહારે મલશે જશ ?
કુઆંમને ! પેંન, હવે વધુ માં ઘશ*
પંણ કંઈ નહી, તેંહનો કોંણને ડરછે ?
ફવોનાજ લાભમાં, હમારૂં શરછે*
હવે આ છેલ્લી, હમારી વીંનતીછે—
હનો અદનાનીતો શું ગીંનતીછે ?
પંણ વીચાર, હમારા જે શાદાછે—
પછે તે શીધધા કે આડાછે*
તેહને તપાશે, જોઈ અને જાઈ—
ને રાશતીનાં તેવો હંમશરીક યાર આમીન !!!

એક અગતની નોંધ*

" મીઠીની "

રિચૅર

(રાજની શાંમળે લશકરી થંડ*)

નેકનામ શીનારો થયો ભસંગ,
  શુન ગરિયો છોરે—
રાહુર્ પાનાથી ફેરવી મશંગ,
  શુકર ગંડસમાં ફુરે*
સહારે થયેલા કોમકર ભાગીઆ,
  નવાબો વાગિયા તારાજ—
ઠાકોર રજપુત પંગતે આગીઆ,
  નાઠા લીંબડી મહારાજ*
અંગરેજ બહાદુર આવીઆ,
  ઈંદપર નાખીઆ ધકુરો—
તેઓ ગુજ ગતસમાં પ્રાવીઆ,
  ઘને લીધા શેહુરો*
પ્રાંત્રીગરો પરાતા ગરિયા,
  ખુટારા થીઆ બંન—
ભીલોને ભીપજાવી દરિયા,
  ગરાસીઆઓએ ફોડીઓ ઝન*

ચાંચીઆચોરી થઈ નાબુદ,
ટલીઓ શમુંદરનો ભએ—
શાગરનાં રશતા કીધા શાબુદ,
વેપારમાં, થીઓ જએ*
બાલહુંતીઆનો થીઓ અટકાવ,
નાબુદ થાઈરે શતી—
બુરે મજો બાઈ થઓ છુટકાવ,
મુરખાઈ રહી જતી*
ફલંમનો ફઆંર થીઓ પરકાશ,
હોનર પડીઓ બાહુર—
બુધીને થઈ તેહારે દરખાશ:
કરે ગણાંન જાહુર*
ધરંમની વાપરે છુટ શરવ,
મરજી માંફક ચાલે—
પોત પોતાનો કરે પરવ,
ગંમતો ધરંસ પાલે*
બહીતર ધારા ખુબ શારા,
અદલ ઈનશાફ તોલે—
માતબરના નહી ચાલે ચારા,
નેઆધીશ શાચુ બોલે*
તવંગર ગરીબનો ફરજ રશતો,
શરખી મલે દાદ—
ફરીઆદ કરવાનો મારગ શશતો,
રશવત થાએ બાદ*

વામ ખડકી ફિરજ ઓવારે,
  આવે પીડ પોણી—
નાનપર ગરીબ ફિરજ હોવારે,
  પાસે ઈશ્વર વાણી॰

શાન્ત પીંવા હારે રોણી,
  રઈઆન લેટલો છુટ—
સરદીનાસ્વારી ન થાય ઢોણી,
  નહી પરજાને લુંટ॰

આગળી વાંહાણો લાગાં ફરવાં,
  દરીઆ લીધા મેહેલા—
વેપાર વેહેવાર ખોહોલા કરવા,
  નગરા સુંમેના વેહેલો॰

સોદાગરી થઈ પડી સશતી,
  વેપાર વધીઓ બહુ—
સોદાગરી વધુ કેહેવાય વશતી,
  આજ ભોગવે સુખી॰

આગની રથો દોડવા લાગી,
  બાર ઘોડાનું બલ—
સુરત પરકારની દીપતા લાગી,
  બુખારાનું પીવાં જલ॰

બાંધીઆ રસ્તા ઠામે ઠામ,
  સુધારની આટણ ટલી—
ઈજનેર મંડલી ગામે ગામ,
  સાફ રશતા ગલી॰

જલ હટાડી બાંધેઆ પુલ,
મણુશ જાતને કાજ—
રાજી શરવે પરજા કુલ,
બંધેચ જીવરા આજ*
નાલાં બાંધેઆં નદી ફેરી,
પાક વધારવા ખાતર—
જલ ખેતરો દીધાં ત્યારી,
શુખ પરજાનું માતર*
દર જગે ટપાલ ખાતું,
લવાજંમ વગર ભારી—
વેહેવાર વેપારનું રાખવા નાતું,
પોશટ આફીશો કાહાડી*
દવા ખાંનાં, અનુ પાંન,
નીરાશરીત કરવા દરદી—
મણુશ જાતનો બંચાવા જાંન,
વગર લેવે હુરધી*
નહી જાંન માલની ધાશતી,
ચોકી પેહેરા ઘણાં—
લુચા ચોટાવોપર જાશતી,
લુટારા થાઈ ફનાં*
મણુશ જાતનાં વેચાંન શાટાં,
ગોલાંમ વેપારથી થાતાં—
બાપ દીકરાના ભાગે નાતાં,
લહુ નીકલતાં રાતાં*

માણુસ જાતની થાતી ખ્વારી,
 પરદેશીઓની થાતી ઘાત—
ગરીબી જાતા ફોરા ફોરી,
 દુઃખી માણુસ જાત*
સ્વતંતર પણાનો થાતો ભોગ,
 છુટાપણું જાતું ડુબી—
દુઃખનો કરવો પડતો શોક,
 કે વેપારની ખુબી !!!
તે ગરવેનો થઈઓ ધીકાર,
 ઉકતો કરવા સંભાળ—
સુખાવતથી ઠીક થયાં ઊદાર,
 ટળી માણુસ જંતસ*
કિક ગરબો ઉક ગરવનો,
 છુટા પણાનો ગરવ—
અભિમાન લઈ ઠોકે દરવનો,
 પરજા સુરખી સરવ*
દેશ ઊપર વરસ્યો ચીગવાસ,
 પરજા ગણાઈ રૂડી—
બેઈતબારીનો થયો નાશ,
 ટળી ઉરકતો ત્રુટી*
ગાઢે પરજાને નજર ડાહ્યા,
 રાજ કરતાણી આઢે—
અમીર ઊમરાવો વાલી થઈઆ,
 પરજાનું રખવૈયા ધારિ*

હેવાંનાં રાહુ ફીથી જરપ;
  શુકર આનેજ થાફીઓ—
શગી વધેઓ હુંડીઆ તરપ,
  નાંખેગો નેહુરા પાફીઓ*
રાજ ઊપર ખુશી રઈઅત,
  રઈઅત ઊપર રાજ—
ફિટલોંનાં કે આવી મઈઅત,
  કવીતા નેહુને કાજ*
એક શદીની જમાવ નેકી,
  ઘડીપલમાં ભાંગી—
અગુલ દીધી હારનત છેકી,
  શોહોર ઊઠ્યો ભારી*
રડી વીકટોરીઆ માહા રાંણી,
  પાનરશટંન હતો પરધાંન—
હીંદને પોંચી બહુ હાંણી,
  લખું હશે વરદાંન*
લારડ કેનીંગ નવાબ ભલો,
  આનશંન, વડો શરદાર—
ઠાર કીરદીને દોશ નસો,
  કંપની હતી શરકાર*
અઢારશો શતાવંન ઈગની શાલ,
  મેની. દશમી તારીક—
ભરત ખંડનો અંદર કાલ,
  વખત ઘણો બારીક*

રસાલદાર ને પેદલો પાહાર,
 સીરતમાં થાશે સુરત—
આખા શહેરે ઊઠ્યા બાહાર,
 ઘોડ સવારોની સુરત*

તીજી પલટણ ઘોડ સવાર,
 ૧૧, ૨૦ ની પેદલ—
ગાલી-બીજલી ગોળે માર,
 થઈ પડિઆ બેદલ*

પરચંગ છાવણી ઘેરી તમંગ,
 ભાગ્યો ગોરો જહીર—
કતલ કરવાના લાગ્યા ઢંગ,
 અંગ્રેજોને કાઢી બાહેર*

બાકી છોકરાં રહે રાસ,
 કતલ કરતા ચાલીઆ—
શહેર ગોરાંનો કરી નાશ,
 દીલ્લી તરફ હાલીઆ*

જનરલ વીલસન બહુ રાચ્યો,
 પુરતું લશ્કર પાછે—
ફકીર થવાને ઘોડા લાવ્યો,
 લશ્કર ચારેમાં જાશે!

ખુની તાહાકા દીલ્લી તરફ,
 શમેર ચાલ્યા દુર—
તેણી ઠોકી ગોલે હરફ,
 ખુન કરવાનું શુરૂ*

† તરંગ પલટનો હતી તાંહીં,
  હિકમત થઈ તેણી—
દીલ્લી ન્હેહેવું શેહેર જાંહીં,
  લુચા મસે ગેણી*
બચાં છોકરો કતલ કીધાં,
  મરદોને કીધા ઠાર—
દોલત ખજાંનો લુટી લીધા,
  મારી નાજુક નાર*
અશતક લીધા દારૂ ગોલા,
  ખરાબી કીધી શેહેરની—
મારેઆ ગએઆ કંઈક ભોલા,
  હાકમી શુવા પેહેરની*
મોગલ વંશનો પુરશ હિક,
  અંગરેજી નીમક ખાતો—
શુધ બુધ ખોઈને છેક;
  શેનશાહ થવા જાતો*
નહી ફિઅસો દીલીનો સુજી,
  હીનદુશથાંનનો શારો—
જાંન ખોવાની અકલ શુજી,
  કરવાને મોહો કાલો*
ટંઢેરા પીટી પોતીકે નાંમે,
  હું દુનીઆનો શાહ !
મહેને નંમવું શરવ ગાંમે,
  હું રાખીશ ચાહ*

---

† ૩૮—૫૪—૭૪ મી*

કાફરોની હુવે આવી આખર;
  કુરાનનો ફરે હુકમ—
શરવ રાજ્ય ઈશલામી ચાકર,
  શાહી મોગલાઈ તોખ઼મ !
ખુબ ચલાવે રાજ કારભાર,
  ધુમ પરમાંનો લખે—
મેહુલ અંદર ભરે દરબાર,
  મંનમાં આવેઊં બકે#
ગુજર લોકો બેધરક લુટે,
  લાચાર મારેઆ જાઈ—
દંડ આપી શાહુકાર છુટે,
  ગરીબ ખુવાર થાઈ#
એક માંશમાં શેહુર પનાં;
  રચના ભાગી પરી—
બાગ બગીચા મેહુલ ઘણાં,
  અવર આવી ખરી#
શેનાપતીને પડી ખબર,
  અંબાલે હુવા ખાતો—
ઘડીક ન કરતે શબર,
  આવી પોહુચેઓ ધાતો#
કુંચ કરતો દર મજલ,
  વચમાં નડેઊ ઘરંણ—
શુરા નરની આવી અજલ;
  રશતે નીપજું મરણ !

† તરંગ પલટંનો હતી તાંહાં,
  ફિકમત થઈ તેબી—
દીલ્હી નહેવું શેહેર જાંહાં,
  હુચા મલે ગેબી*
બચાં છોકરાં કતલ કીધાં,
  મરદો કીધા ઠાર—
દોલત ખજાંનાં લુટી લીધા,
  મારી નાજુક નાર*
અશતક લીધા દારૂ ગોલા,
  ખરાબી કીધી શેહેરની—
મારેઆ ગએઆ કંઈક ભોલા,
  હાકમી શવા પેહેરની*
મોગલ વશીંશનો પુરૂશ ફિક,
  અંગરેજી નીમક ખાતો—
ઝુધ બુધ છોરીને છેક;
  શેનશાહ થવા જાતો*
નહી ફિખસો દીલીનો સુજી,
  હીનદુશથાંનનો શારો—
જાંન ખોવાની અકલ શુજી,
  કરવાને મોહો કાલો*
ઢંઢેરા પીટી પાતીકે નાંચે,
  હુ દુનીઆનો શાહ !
મહને નંમવું શરવ ગાંચે,
  હુ રાખીશ ચાહ*

---

† ૩૮—૫૪—૭૪ મી*

કાફરોની હવે આવી આખર;
 કુરાનનો છે હુકંમ—
શરવ રાજો ઈશલામી ચાકર,
 શાહા મોગલાઈ તોખંમ !
ખુબ ચલાવે રાજ કારબાર,
 ધુમ ફરમાનો લખે—
મેહેલ અંદર ભરે દરબાર,
 મંનમાં આવેઊં બકે॥
ગુજર લોકો બેધરક લુટે,
 લાચાર મારેઆ જાઈ—
દંડ આપી શાહુકાર છુટે,
 ગરીબ ખુવાર થાઈ॥
બેઈ માશમાં શેહેર ફનાં;
 રચના ભાંગી પરી—
બાગ બગીચા મેહેલ ઘણાં,
 અવર આવી ખરી॥
શેના પતીને પડી ખબર,
 અંબાલે હવા ખાતો—
ઘડીક ન કરતે શબર,
 આવી પોહોચેઓ ધાતો॥
કુંચ કરતો દર મજલ,
 વચમાં નડેઊ ઘરંણ—
શુરા નરની આવી અજલ,
 રશતે નીપજું મરણ !

હુની વીતી બરનારડ આવો,
કંઈકનાં દાંત તોરેલા—
તેહનાં મોહોતેબી કીધો દાવો,
ભેટીઓ તેને કોલેરા !!
તીજો આવેઓ જનરલ રીડ,
છુપો આકાશથી ફાંદો—
દુશમંનની જે ભાંજતે ભીડ,
પડેઓ તેબી માંદો !!!
ચોથો વીલશંન બાફગ શાલી,
નાં અંગરેજી ડુબે—
દીલી ઉપર ઘેહરો ઘાલી,
દુશમંન કીધા જુબે*
લખો મુજી મારેઆ ગરિઆ,
હોકી હજારોને બેડી—
શાહાજશા ઉપર લાવી દરિઆ,
કીધો તેહને કેદી*
શાહા જાદા મીશાલ કુતરાં,
રશતે મુઆ પડા—
મોહોત તેનાં બહુ શુતરાં,
હુવાજ જોઈએ ધડા*
ધામ ધુમથી કીધો હોમલો,
બારે ઉઠાવી શેહેર—
કંઈક હાવો જોઈ માંમલો,
જે નાઠા કાંહાંનપોર !

કીરતી ભરેલી મોટી જુધ,
લશકર શમેત જુજવી—
વીલશંને ત્રે ખરચી બુધ,
મુશકેલ તેફે બુજવી*
બેહુતર તેથી કરીફ ખતંગ,
દીલી મેલીફ પરત—
બીજો ઘણો ગુજરો શતંગ,
ઘરીફ તેહને તરત*
ફીરોજ, ગરક, દીનાપોર,
બરેલી, ત્રલંગ, જાંનશી—
અંબાલા, નીમચ, કાંહાંનપોર,
અજીમઘર, શીહોર, હાંનશી;
બાંનડા, મરદાંન, શેઆલ કોટ,
રાવલપીંડ, અલાહબાદ—
અણીદે આપી ભારે ચોટ,
હીશાર ને મુરાદાબાદ;
બનારશ, મહુ, આગરા, ઈંનદોર,
ગવાલીઅરનું શીતુર—
શાહાજાંહાંન ને કોહોલાપોર,
મોટુ દોજખી ભીતુર;
આખુ બધું બંગાલ પરાંત,
રાજ શોમણી બંડ—
જરા હુમાંતો નહી ભરાંત,
અરધું ભરત ખંડ*

નહી રહ્યાત : ફખલી ફોજ,
જુજવી બીજા લોક—
દેશ ઉપર થાફ્યો બોજ,
ગાંમડીઓ કરે શોક*

ન શંભાલવા હક્ક પોતાનો,
નહી જાલવવા દાવો—
નહી ઉરાડવા કંઈ બોતાંનો,
મારગ પકડો હાવો*

નહી અકલ ખરચ કીધી,
નહી કીધો અંદેશો—
નહી વાજબી બાથ લીધી,
ન ચલાવો શંદેશો*

"ચરબ ગાફની" બોતાંન હાવું,
કારતુશ જુઠા વાણી—
પોતેજ રાજ કરતા થાવું,
મતલબ હુવી છાંની*

ઘેલા પેરે હથીઆર બીરી,
વીશરી શંધલા ગુન—
ઉભાઈ ગીઆ ગોફ આ ફીરી,
કરવા લાગા ખુંન*

તેબી નહી હરીફ પેરે,
મરદને લાગે ઝબ—
બચાં, બાલક, ઓરત ઘેરે
પદલીને ઝોટી ફબ*

નીમખ હરામ તેહને કહીએ,
કરે બીગાર શેઠનો—
લગાર કપકો તેહને દઈએ,
માંમલો કાંકે પેટનો*
પણ જ્યોએ કીધાં કરમ,
નીતીથી તદંન જુદાં—
જે લખતાં આવેચ શરમ,
હેવાં કાંમો ભુડાં*
કંઈક ઓરત પરી ચેહેર,
ગોલાબી જેહના ગાલ—
મુખરાં જોઈ આવે મેહેર,
તેણીઓના બુરા હાલ;
કંઈક ભલી નેક કનેઆ,
પાક વીચાર જેના—
ગેર હાજર હોવાથી પનેઆ,
પરાંણો લીધા તેના;
કંઈક બુઠીઆ નેક માતા,
બીન શકતી નાર—
રૂઠીઓ તેમની ઉપર દાતા,
કીધી તેમને ઠાર;
કંઈક સુતેલી રંગ બંગલે,
કંઈક કરતી વાત—
ફરી વલી ઘેહેર શંઘલે,
કીધી તેમની ઘાત;

કંઈક બચ્ચાં શુરીઅ તેજ,
દીઠે આનંદ થાઈ—
તેમને કાપી કીધી રેજ !
નખોદ તેમનું જાઈ;
કંઈક માતા પાતી દુધ,
બાલક ખોલા માંહુ—
તેમની શાથે કરી જુધ, (?)
ખેંચી બાલક જાઈ;
કંઈક બચ્ચાં જુલે પારણે,
શાંભલે શરોદ માંનો—
તેહને કાહાડી લાવે બારણે,
બીઈ તેમના જાંનો !
કંઈક બચ્ચાં રમતાં ફરે,
પરીત માંઈની ખરી—
તેને રશને શીપાહી (?) ધરે,
ગલાંપર મુકે છરી !!
ભાલા ઊપર બચ્ચાં ઊઠાવી,
જુંનડો તેમનો કરે—
પેટી અંદર બચ્ચાં ડટાવી,
આગની અંનદર ધરે !!!
હેવાં કાંમો કીધાંચ પાપી,
મારવી પડેચ હાઈ—
નહી મલશે તેમને માંફી,
રાઠદોજખમાં થાઈ*

આ વાતની ખબર જ્હારે,
લારડ કેનીંગને થઈ—
ઘું મ પોહોંચી દશા એહારે,
લઈ વીજલી ગઈ*
મધરાજ, મું ઇથી તેજ વેલા;
રીજમીટ ફકેક ગોરી—
વરશાદનાં જેમ ઉતરે રેલા,
મોકલે તેમ દોરી*
હુવો હોકમ મોકલો તુરત,
જ્હને આપી માંન—
બંધે હાકમોફ જોઈ શુરત,
મોકલી બંધાવા જાંન*
થફલી શુલેહ ઇરાંન શાતે,
વાત રાજ કારભારી—
તાકીદ આવતી ફોજ માંટે,
મોકલી તેને પરભારી*
ચીનપર ઉઠી લડાઈ ઠાલી,
ફોજ જાતી અલબતે—
શીંગાપોર ખાતે લખી વાલી,
મંગાવી તેને કલકતે*
વેલાત જ્હારે ગઈ ખબર,
શોહોર ઉઠયો ભારી—
ગોશો તાંહાં ઉઠયો જબર,
ઉલટી પરજા શારી*

કહુ અંગરેજોના લેવું વેર;
 લેવા જોઈએ શીના—
બાલીઆ પણીં કરો શેહેર;
 દેશીઓનાં ચીરો શીનાં !
કોઈ કહુ ઈનડીઆ શાર,
 નાંખવું જોઈએ બારી—
થએલંચ જાંહાં કરંમ કાર;
 શીતંમ કરીએ ભારી*
ડાહીઆ શેઆંના વાત કરે,
 ગજબ થાએઆ ખરો—
જાંનવું જોઈએ શાંને વરે ?
 તેહનો વીચાર કરો*
હીંનદી પરજા છે વપાદાર,
 નીમખ હલાલ શદા—
કહીએ તો તેને જપાદાર;
 લેહેણુ નહી અદા !
કોઈબી કાલે ગુજરૂં નથી,
 ખરાબ હાવું કરંમ—
તવારીખમાં ન મલશે તથી,
 હીંદુએ બારેઆ ધરંમ*
માટે કરવી ચોકશ ખોજ,
 ખરી કરવી તલાશ—
પછે ધટતો નેલવો બોજ,
 જાવું હોએ કઈલાશ*

તાકીદ કરી હીશાબ માંગો,
  જાંનીએ ખરૂં કારંણ—
એકાએક કેંમ થાઓ કાગો,
  પછે ચાહો તારંણ*

પંણ શંધલું થઈ રેહુશે,
  તુરત ઉપાએ લઓ—
દુશમંનો વધુ નહી રેંહુશે,
  હુવી તદબીર કહો*

ઠેરાવ અંનતે હુવો થાએઓ,
  મોકલવી નાઈએ ફોજ—
રાજનો ફરી રચવા પાએઓ,
  વધારવા આપરો ઓજ*

એ પરમાંણે તુરત વેલા,
  છોડી શંધલી રીશ—
તઈઆર કરી શીપાહી પેલા,
  મોકલા હજાર તીશ*

આવે વાંહાંણો દંમપરદંમ,
  કીનારા જાએ ઊભાઈ—
દુશટોને શાંભલી ઊપજે ગંમ,
  જીવરા જાએ શુકાઈ*

આગબોટ ને મારગ ખુશકી,
  નહી શુહુનો કોઈ—
દુશમંન મંનમાં પડે ભુશકી,
  મોકલે શનો નાઈ*

શીલોન (લંકા), ચોરીશં, કેપ,
ફળી તરંગુ શેહુરો—
લશકરી મોકલી દીધી ખેપ,
નાંખવા હીંદપર ઘેરો*
આફ નેહુંનનું દોજખ અબીદ,
કોહુંનપોરી ધીતુર—
લખતાં લરજે કલંમ દબીદ,
મોટું દોજખી ભીતુર*
મરેઠો ચંડાલ નાંને નાહાનો,
નાંમ નેહુશ ખરૂં—
જે લીધાથી ડુબે વાહાણો,
દોજખી કરંમ કરૂં*
અબીદના દેશી શીપાહી તમાંમ,
જેહારે ફરી બેઠા—
ઈબાદ કરી ઈશવરી કલાંમ,
અંગરેજ ગોહે પેઠા*
બુધવારે તારીખ પાંચમી જુન,
કોહાંન પુરી કતલ—
અંગરેજ લોકના થઈઆં ખુન,
કેંમ જોડીઈ ગજલ?
બાકી શરવ ઓરત મરદ,
મોરચા બાંધી રહુઆ—
અફશોશી હાઈ મારે શરદ,
ન કોઈને દઈઆ*

જનરલ નીલ પેહેલવાંન શુરો,
  માંણશ બીજાં છશો—
નાંહાંનો રેહતો તાંહાં પુરો,
  અંદેશો નહી કશો॥
ફ માંણશો બેઠાંતાં ભરાઈ,
  શતરની શંખ્યા મોટી—
મદદ મલેતો કરે લરાઈ,
  ફિટલી માતર ખોટી॥
કુવાંમાં ખુની નાંહાંનો આવી,
  શતુર રંમવા લાગો—
તદબીરમાં તે ગીઓ ફાવી,
  અંનતે કીધો ઠાગો॥
આપીઓ કોલ, બખશું જાંન,
  નીકલી જાઓ શુખે—
નહી કરશું તમારી હાંન,
  શા માટે રહોચ ભુખે?
જનરલ નીલે વચંન માંનો,
  વીશવાશે રાખી વાત—
ખબર નહી ફેરાવ છાંનો,
  કરશે તેમની ઘાત॥
તેઆર કીધા ઘોડા હાથી,
  જાવા નદી ઊપર—
નીકલા શાથે શઘલા શાથી,
  કરી ખોદાના શુગર॥

બચાં ઓરત ફકશો તીશ,
પાંચશો મરદ થાય—
બદ નાહાને નમાવી શીશ,
મછવે બેશવા જાય*
આલીગંન કીધાં ફક મેકને,
છુપી બુરી મકશુદ—
નંમતા જાંને કોઈ નેકને,
પછે લીધી રખશુદ*
મછવે ઘાલી થાયઆ શારગ,
જરાય નહી-લોપા—
છુપો ચીતલો ધરેઆ મારગ,
છોડાવી પાછલ તોપો*
નીર અપરાધી ડુબાં ફકદંમ,
નીચે કેટલાંક ઊપર—
નદીમાં તેમને ભેટેઆ જંમ,
લેઆંનત નાંહનાં તુંપર!
આગલ વધેલી હોરી તરંણ,
તેમને લાયઆ ધરી—
કીધું હવે તેમનું મરણ,
નહીરે દયઆ જરી*
ડુબતા તરતા આયઆ પાછા,
નાચાર શઘલી વાતે—
બોલવાની બંધ થઈ વાછા,
જોહેવા નાદર જાતે*

ઓરત મરદ ઊભા કીધા,
નહી જરાએ અકલ—
તરવાર, બરછી, ભાલા લીધા,
કરવા પાછા કતલ !!
મુજી બચાએ આપેઓ હુકંમ,
કરો શરવને ઠાર—
પના કરો પરંગી તોખંમ,
નહીરે લગાડો વાર*
તાંહાં ઊઠઓ શોહાર ભારી,
આવી ઊભો જંમ—
શરવે કરવાં લાગાં જારી,
પેદા થાએઓ ગંમ*
ઓરતો તાંહાં જાતપર જાઈ,
વરોને જાઈ વલગી—
બાપને વલગાં બેન ભાઈ,
પરીત તાંતો શલગી*
દીધો તેહારે હુકમ બીજો,
નીશટા અશલ જુદી—
જાતપર જાંઈ વધુ ખીજો,
બાએડી કરાવી જુદી*
ડાંગ મારેઆથી પાંણી જુદ,
કશુ નહી કેહુવાએ—
ફરજ લોહીને થાએ જુદું,
કેંમ કરી શેહુવાએ?

બચાં ઓરત ફિકરો તીશ,
પાંચશો મરદ થાઈ—
બદ નાહાને નમાવી શીશ,
મછવે બેશવા જાઈ*
આલીગંન કીધાં ઈક એકને,
છુપી છુરી મકશુદ—
નંમતા જોને કોઈ નેકને,
પછે લીધાં રખશુદ*
મછવે ઘાલી થાઈઓ ફારગ,
જરાઈ નહી લોપા—
છુપો ચીતલો ધરેઓ મારગ,
ખોડાવી પાછલ તોપો*
બીર અપરાધી ડુબાં ફિકદંમ,
બીચે કેટલાંક ઊપર—
નદીમાં તેમને ભેટેઓ જંમ,
બેઆંનત નાંહનાં તુંપર!
આગલ વધેલી હોરી તરંણ,
તેમને લાઈઆ ધરી—
કીધું હવે તેમનું મરણ,
નહીરે દઈઆ જરી*
ડુબતા તરતા આઈઆ પાછા,
નાચાર શઘલી વાતે—
બોલવાની બંધ થઈ વાછા,
જોહેવા સાદર જાતે*

ઓરત મરદ ઊભા કીધા,
નહી જરાએ અકલ—
તરવાર, બરછી, ભાલા લીધા,
કરવા પાછ્યા કતલ !!
મુજ બચાએ આપેઓ હુકંમ,
કરો શરવને ઠાર—
ફના કરો ફરંગી તોખંમ,
નહીરે લગાડો વાર*
તાંહાં ઊઠ્યો શોહાર ભારી,
આવી ઊભો જંમ—
શરવે કરવાં લાગાં જારી,
પેદા થાએઓ ગંમ*
ઓરતો તાંહાં જાતપર જાઈ,
વરોને જાઈ વલગી—
બાપને વલગાં બેન ભાઈ,
પરીત તાંતો શલગી*
દીધો તેહારે હુકમ બીજો,
નીશટા અશલ ભુંડી—
જાતપર જાઈ વધુ ખીજો,
બાએડી કરાવી જુદી*
ડાંગ મારેઆથી પાણી જુદ,
કયુ નહી કેહુવાએ—
ફકજ લોહીને થાએ ભુંડું,
કેંમ કરી શેહુવાએ?

ઘડી નેહુશ હોઇ ખરી,
વખત હતો શુભે—
ગાડર પેરે ફકટાં કરી,
કીધાં ફકદંમ જુબે !!!
ઘશડો તાંહાંથી...જાંને ઠેર,
ખુની પચીશ પંદર—
નહીરે તમને દીધી ઘોર,
નાંખેઆં કુઆ અંદર !!!
ધીક ધીક મરદી નાંમ,
ધીક ધીક કરંમ—
ધીક ધીક ભીતુર ગાંમ,
ધીક હીંનદુ ધરંમ॥
કરંમ ફણે કીધુચં પાપી,
ફથી બેઠો મંગલ—
નાંનો કંઈક મંજલ કાપી,
ભટકેચ રાંન જંગલ॥
તાંહાંબી હુનો નથી છુટક,
ખાશે હુને શરપ—
નથી તેમાં કોઇને શુતક,
વાહાધ કરે ગરપ॥
નહીતર હુનું પાપ ઘેરી,
લાવશે હુને ઠાંમ—
શોભશે ફ જંજીર પેહુરી,
થુકશે બધું ગાંમ॥

બગાડશે કોઈ ઝાડની ડાલી,
આવશે જોહારે જર—
પેહુરશે ટોપી માંથે કાલી,
ચાકરીમાં કોઈ ટેર*
હુવા ગુનાંઓ થએઆ ગરક,
કરતુક પોતે જોઈ—
થઈ ચુકાય વાશી નરક,
બાકીનાં મરશે રોઈ*
શાંભલો ફક બીજી કાંહાંની,
જાહનશી નાંએ શેહુર—
ખુની તાંહાંની કેહુવાઈ રાંણી,
જાણીએ લીધું વેર*
ગોરી જાતની નાર છોકરાં,
લાવી દીલમાં કાર—
જીબે કીધાં જાંને ઓકરાં;
કેહુવી ભુંડી નાર?
જંનમાં હુવું ગાદીએ બેશું,
કેહુવાઊં માહા રાંણી—
કીરતી મલે ગોરાં રેહશું,
હુવી મતલબ છાંની*
મરદ પડે રાખી હીમત,
ખરેખર પોતે શુરી—
બચાં કાપતે ઘટી કીમત,
વખાંને પકડી દુરી*

શેહેર છોડી નાઠી અંનતે,
જાંણે જંગલી વાઘંન—
જાર બરાબર ન ગંણતે,
બનીતી કાલી નાગંન*
"રોઝ" શરખા શરદાર શાંમી,
મનમાં મોટી બરાઈ—
નહી મરદાંનગીમાં જરા ખાંમી,
કીધી પાંચ લરાઈ*
આશમાંને ન દીધી ઇઆરી,
હાર થાઈઓ પુરો—
ગમે તેહેવી હતી શેંહારી,
હાલ થાઈઓ બુરો*
શવાર થઈ બની શરદાર,
ગોવાલીઅર પર ફોજ—
વાંશે નહી બાપ ભરથાર,
હુરીપ "હીજી રોઝ*"
હાતે ઝાલી તલવાર નાંગી,
કંમરે ખંજર કારી—
હીમતથી જુધ કરવા લાગી,
રંણમાં ગઈરે મારી !!!
ઓરત પંથનું રાખું નાંમ,
પાપી કરંમ આગલ—
હીમતનો તેણે ગારેઓ બાંમ,
કીરતી મેલી પાછલ*

બદી, કીરતી, મેલી ફરી,
  દુનીઆંને દે બોધ—
આફ જહાંનથી ગઇ મરી,
  ચતુર કરશે શોધ*

હુવી કથા બનાવ બેહદ,
  છે હમારે અશતક—
પણ પોથીનું છે નાંનું કદ,
  જોઈએ મોટું પુશતક*

તેથી હીઆંજ ખતંમ કરી,
  શંઘલા બનાવ હુવાં—
પરજા ખુશી બતાવે વરી,
  કરશું તેમની શેવા*

લાર્ડ કર્જંન*

આલી નથી કોઈ ખતાથી,
  ચુક શરવેથી આવેચ થતી—
પંણ વેગલા રહ્યા તે બટાથી,
  ફીઆદ આવી, ને અડચણ મટી*

આબરૂ ને હારમતનાં,
  આ ટાપુઃમાં પરખેઆત—
આલીશર શુપરીમ કોરટનાં,
  જેમની ખુબી છે નેહાત*

દર વખતે, દર બનાવે,
  બંનતી કરેચ મદત—
શંગીન દીલનાંવોને મનાવે,
  વાજબી કરી લડત*
તેવોજ હાવે વખતે,
  દરેક શરકારી કાંમમાં—
ખોઈ પોતીકો કીંમતી વખતે,
  નાંમ કીધું છે ગાંમમાં*
બનતી મદત તંન મંનથી,
  ફીદા કરી તંન મંન જાંન—
થાઈચ શદા, જે ગુનીજનથી,
  ના થાએ પુરતી વખાંન*
નવરોજી ફરદુનજી નાંમ,
  અટકની કંઈ નથી જરૂર—
ઓલખી લેશે ખાશ, વ આંમ,
  જેમ કેહવાને છઈએ ગરૂર*
જગો નથી પુરતી મલતી,
  દલગીરી જે નથી થોરી—
ફરજ નથી પુરતી પલતી,
  માંગી લઉઈચ હાથ જોરી*

[illegible]

10642